Dr. Hikmet Kıvılcımlı

Yol.2
Yakın Tarihten Birkaç Madde

köXüz
Yayınları

Yol.2
Yakın Tarihten Birkaç Madde

Dr. Hikmet Kıvılcımlı

köXüz

Dijital Yayınlar
İndir - Oku - Okut - Çoğalt - Dağıt

Bu kitap ilk defa: 1978 yılında Yol Yayınları tarafından yayınlanmıştır.

Bu kitap KöXüz sitesinin dijital yayınıdır.

Kar amacı olmadan, okumak ve okutmak için, indirmek, dijital olarak basmak ve dağıtmak serbesttir.

Alıntılarda kaynak gösterilmesi dilenir.

köXüz
Yayınları

İÇİNDEKİLER

Yayınevinin Notu ... 3
Türkiye'de Kapitalizm Öncesi İşçiye Yıldırım Hızıyla Bir Bakış ... 9
Bir Karşılaştırma ... 17
Arpa Boyu: Türkiye'de Burjuva Devrimi Başlangıçları ... 25
I- "Nizam-ı Cedid" ve "Rusçuk Yârânı" ... 27
II- Asâkir-i Mansure-i Muhammediye ... 31
III- Tanzimat-ı Hayriye (1839) ... 32
IV- 1856 Şubat Islahatı Fermanı ... 34
V- "Genç Türk" Cemiyeti ve Anayasa ... 37
Genel Sonuç ... 42
Bir Damla; Meşrutiyet Burjuvazisi ... 45
Türk Olmayanlar ... 46
Türkler ... 47
Cumhuriyet Burjuvazisi ve Bolşevizim ... 57
Örgüt ... 62
Taktik ... 64
I- Gericiliğe Karşı Devrimci Taktik ... 64
II- Halka Karşı Demagoji + Tecrit + Terör ... 66
İdeoloji ... 82
I- Mücadele ideolojisi ... 82
II- Hakimiyet ve Demagoji İdeolojisi ... 95
Ekonomik Tedbirler ... 99
Siyasi Tedbirler ... 101
Kemalizmin Başarısındaki Etkenler ... 121
I- Uluslararası Dengede Komünizme Dayanmak ... 121
II- Mücadelede Yarı-Sosyalist Usûller Kullanmak ... 122
III- Emperyalizmin Müdahalesi ve Meşrutiyet Burjuvazisinden Kurtulma ... 124
IV- Yunan Salgını ve Milliyetler ... 125
V- Üç Önemli Nokta ... 127

Türkiye'de Kapitalizm Öncesi İşçiye Yıldırım Hızıyla Bir Bakış

Türkiye'de Bezirgan ekonomisi, kapitalist ekonomiye geçemeden, Avrupa'nın ileri üretim ilişkilerine çarparak geriledi ve makineleşemedi. Osmanlılığın çöküş başlangıcını, klâsik olarak, Hicretin 1000. yılından, yani Milâdi tarihle 17. yüzyıldan sonraya bırakmak âdettir. Halbuki gerçekte Osmanlı ayyıldızının en parlak doğuş ve yükseliş anında, sönüş alâmetleri de belirmiştir. III. Murat değil, hatta Kanuni denilen Süleyman değil, ta Fâtih devrinde, yani resmi tarihin kaydettiği zamandan 1,5 yüzyıl önce, Bosna seferlerindeki uzun ve neticesiz savaşlarda ordunun daha fazla gidemem deyişi ile birlikte, daha çok bir fetihler devleti olan Osmanlılığın temelleri sallandı. 17. yüzyılda artık ok yaydan çıkmış, Avrupa'da biriken (Ticaret+Sarraf) sermayesi Doğu (Levant) ticaretinde dev adımları atmış bulunuyordu. 18. yüzyılın başlarında, yalnız "Frenk" bezirgânlığı 300 gemi ile, Osmanlı limanlarından her yıl 11 milyonluk doğu malları taşır oldu. Bu itibarla, Osmanlılık, Haçlı savaşlarından beri Avrupa'nın kuzey ve güney körfezlerinde püsküren ve vaktiyle oynadıkları ilerletici rollerinden sonra, İç Avrupa'nın can damarları üstüne yapışmış bir kene gibi asalaklaşan Venedik, Ceneviz ve ilh. belde cumhuriyetlerini bir temizleme operasyonu, İç Avrupa'da türeyen sermayeye nefes aldırmak için yolları açan bir sel oldu. Hırvat devşirmesi Sokollu'nun uzak doğu ticaret yollarını kuzeyden ve güneyden Volga ve Süveyş kanallarını boş yere açmaya uğraşması, kellesiyle ödediği bir suç haline geldiği zaman, artık Hint yolu Osmanlılık için ebediyen kaybolmuş bir ideal idi. İşte "Uzak dış ticaret"e sonunda elveda diyen Osmanlı saltanatı, ondan sonra yeni bir sosyal değişime

uğrayamadan, kapitalistleşmeksizin, Tevfik Fikret'in pek firaklı bir neşeyle plâğa çekilen "Vatan"ındaki, içine kurt düşmüş çınar ağacı gibi gittikçe koflaştı.

"İşçi" unsuru, Osmanlı Türklerinin fetihler ve yayılma tekniği kadar eskidir. Daha İstanbul'un boğazı sıkılmaya başlarken, koyu bir işçi yığını sahnede görünüyor: "Boğazkesen" adını da alan Rumeli Hisarı'nda tamam 4 ay 6 bin işçi çalıştı. Ondan sonra açılan yollar, çeşmeler; kurulan bendler, köprüler, hanlar, hamamlar, kervansaraylar bir kelime ile Bezirgan ekonomisinin bütün kan ve can damarları, ne Şeyhülislâmın üfürüğü, ne yeniçeri ağasının palası ile değil, işçi kuvvetiyle yaratıldı. Hele hakim sınıfın heybetli kavukları gibi adım başında bir insanlara: Eğil! (Rükû) -Diz çök! -Yüzükoyun kapaklan! (Secde) emrini veren kurşun kubbeli yüce camiler, etraflarında Saltanatın dört bir tarafından devşirilen birer işçi ordusu toplarlardı.

Örnek: "Nuruosmaniye" camisini inşa için 4 binden fazla işçi, tam sekiz sene çalışır. Ve caminin her taşını kaldırmak için 18-24-32 hamal kullanılır. Yalnız taş yontan "zımmi"ler, yani Yahudiler ilk zamanları 800-900 iken, sonra *"günden güne artan işçi sınıfından başka, yalnız taşçıların sayısı 1350 nefere ulaşmıştır."* ("Tarih-i Câmi-i Şerif-i Nuruosmaniye", Hilâl Matbaası, İstanbul, 1335-37, s.38). Temel kazmada 1000 rençber, neccar (marangoz) ve duvarcı kullanılır. Hakim sınıfın heybetini temsil eden ve muhterem birer korkuluk gibi başların ve vicdanların üstünde daima ağırlığını hissettiren bu yüce abidelerin yarattıkları iş faaliyeti, yerel kalmaktan çok uzaktır. Her büyük inşaat, memleketin en uzak köşelerine kadar çeşitli semtlerde başka başka faaliyetleri fışkırtır. Mesela cami sütunları ta Bergama'ya kadar dal budak salar: "Sütunları yükseltilip 5-6 yüz kişiden fazla kızakçı, arabacılar ve işçiler ile rençberler topluluğu ve cümle çalışanların girişimleriyle" iş görülür. Hammadde gibi işgücü de Saltanatın neresinde bulunursa toplanır, getirilirdi. Mesela, Nuruosmaniye için, Anadolu - Azerbaycan - Rodos - Sakız - İzmir -Midilli ve ilh'dan "kalfalar ve neferler" getirtilir. *"Her Arnavutluk vilayetinden seçilmiş taşçı ustaları ve rençberlerle işçiler hazırlanıp, çalışanlar artırılır."* **(age)** Ve işçi o kadar çoktur ki, üç yerden durmaksızın taş getirtildiği halde daima taş eksik gelirdi:

"Ve *işçilerin ne kadar yoğun sayıda olduğu, bu makaleden dolayı bilinir."* **(age,** s.35). Ücret: "Her *hafta gündeliklerin toplamı 7500 bazen 8 bin hatta bazen daha da fazla kuruşu bulur."*

Türkiye'de "İşçi yok" yavesiyle boş yere ter döken ve telaşlanan zengin "türedi"lerin (Zengin türedi: "Halk İştirakiyyun Partisinin burjuvaziye verdiği isimdir) devekuşluğu ne derece katmerli olursa olsun, tarihin o susturulamayan sesi ve örtbas edilemeyen içyüzü, Hülâgû'vâri yıkılıp yakılamayan sayfaları bize gösteriyor ki, değil işçi, bugün Türkiye Cumhuriyetinde yem borusuna döndürülen işçiye dair bazı şeyler bile, Osmanlı İmparatorluğunda, o zamanın "İşçi" sınıfı tarafından dayatılarak kabul edilmiş bulunuyordu. Bunlardan ikisini analım: 1- Devlet örgütünde resmi işçi mercii; 2- İşçinin pratik korunması...

Resmi işçi mercii: O zamanın Mimar Ağalığı idi. Mesela 18. asrın ortalarına doğru (1779) Saraydan yazılan hükümler arasında şöyle kayıtlar görüyoruz: *"Yeni bir bendin yapımında, yapının sürmesi konusunda mimar ağaya yardım ve işçilerin toplanıp, hazırlanmasına dikkat ve binaların, aletlerin ve işçilerin temini bina emininden sorulacaktır"* ve ilh..." (Abdurrahman Şeref, "İstanbul'da **Mekûlât Müzayakası"**

İşçinin korunması: İşçiye saldıranlar, hatta modern burjuva bürokrasisine göre epeyce daha pratik bir demokrasi metoduyla cezalandırılıyor: *"İşçilerden birine, kendi rızası dışında darp, küfür edip, şikayet edildiğinde, dövülen, incinip güce-nenlerin gönlünü aldıktan sonra, dövüp, küfredenleri getirip, onların gözleri önünde cezalandırmak gerektiği..."* **("Tarih-i Câmi-i Nuruosmaniye",** s.12)

Şüphesiz bu "işçi" bugünkü "işçi" değil, ortaçağ işçisidir. Çırak - Kalfa - Usta ve ilh. silsile-i merâtibi [rütbeler zinciri] ve (İşçi + Patron) bir arada farmasonluğa benzer yahut benzemez loncaları ile, Osmanlı işçisi, Kapitalizmin serbest işgücünden çok, derebeyliğin bir tamamlayıcı unsuru sayılır. Ve eski işçinin geleneğini, bugün, yeni Türk işçisinden çok, Türk burjuvazisi yaşatmaya uğraşıyor:

1- Propagandada: Ortaçağ Türk işçisinin cedel [münakaşa] diyalektiği olan "Karagöz", bugün "Halk" Partisi'nin ismi gibi, halk arasında demagoji savurmaktan başka bir şeye yaramıyor.

2- Örgütte: Modern Ortaçağ yahut radikal gericilik demek olan Faşizm zihniyeti, Türkiye'de de dernek yerine Amele Cemiyeti adı altında Loncalar kurmakla uğraşıyor.

Zaman, dünyanın her tarafında "Emekdaş"ları "Yoldaş"a, yani eski işçiyi yeni işçiye dönüştürürken; Türkiye'de büsbütün kökten gitti: Tarihi gelişme, Türkiye'nin ortaçağ işçisini "yok" etmeye kastetti. 16. yüzyıldan beri başlayan doğu ticareti, Avrupa mallarını Osmanlı ülkesine rakipsiz düşman orduları gibi saldırtınca, henüz basit dükkâncık veya tek tük el imalathaneleri derecesine kavuşmuş olan yerli sanayi, öncelikle, - karşısındaki yabancı sanayi el imalâthanesi manzarasında kaldığı müddetçe - adım adım geriledi; sonra (iki yüzyıllık bir direnmeden sonra), 18. yüzyılda, gövdesi makinalaşan ve tepesinden buhar fışkıran Avrupa sanayiinin kesin saldırısı, kapitülasyonlarla eli kolu bağlı olan yerli sanatlar cephesini apansızın yardı. 19. yüzyıl, Türkiye'de sanayi hayatının çöküşü ve ölümü oldu. Sanayi ve ekonomik çökkünlük, Osmanlılığın yapıcı faaliyetini durdurdu. Ortaçağ işçisi Türkiye'de genellikle çağdaş işçiye dönüştürülecek yerde, ya kırlara doğru giderek kayboldu, yahut şehirlerde duvarlara akın etmiş köy deklâseleriyle [sınıf dışına düşmüş, döküntü] birlikte satılık ayaktakımı halinde soysuzlaştı.

Türkiye işçi sınıfının harekete geç gelmesine sebep nedir? Buraya kadar söylediklerimizle beraber iki sebep var:

1- Nicelikçe ve maddeten gecikme sebebi: Yukarıdan biri söylediğimiz etkenlerdir. Yani yabancı malların hücumu önünde yerli ev sanayisinin bozgunu. Osmanlı imparatorluğu bir derebey-bezirgân imparatorluğuydu. Fakat, Osmanlılıktaki bezirgan ekonomisi, İngiltere ve Almanya'dakinden çok, Hollanda ve İspanya'daki bezirgan ekonomisi gibi gelişti. Yani Osmanlı ülkesi, büyük üretim ve tüketim pazarları arasında bir transit köprüsü oldu. Şu halde Osmanlı Bezirgânlığı çarçabuk ve derinden derine kozmopolitleşti. O zaman Sultan iradelerinde, Türk veya Müslim Bezirganlar kadar ve belki de onlardan çok, gayrımüslim ve yabancı bezirganların korunduğu görüldü. Bu yabancı ticareti koruyuş, Osmanlılığın sosyal bünyesine öyle bir damga vurdu ki, bu adeta lanet damgası oldu. Yani Türkiye'de Bezirgan ilişkileri yabancı ve transit ticaret ilişkileri haline geçtiği zaman o

kadar kökleştiler ve hakimleştiler ki, en sonunda memleketin her türlü ekonomik ilişkilerini yuttular. En sonunda ticaret ilişkileri elastikiyet ve hareket kabiliyetini kaybederek taşlaşmış, donmuş kalmış abide gibi dikildi kaldı: Kapitülasyonlar! Fakat bu abide daha çok yabancı ülkeler, Avrupa ekonomisi için bir zafer abidesiydi; yerli ve sanayi üretim için bir abideden çok, Türkiye ekonomisinın başı ucuna dikilmiş bir mezar taşı oldu. İşte onun için, Avrupa'da larva halinde beliren ev ve el sanayisi, uzak dış pazarlarla beslenerek kozasından çıkar, kanatlanır ve uçarken; Osmanlı ülkesinin öz bünyesi, deli ipekböcekleri gibi, aynı ilişkilerle nefesi tutuluncaya kadar başına çorap ördü durdu. Yeni bir metamorfoz geçiremeyince ölüme mahkum oldu. Marks'ın **"London Economist**"ten aldığı istatistiklere göre, yalnız İngiltere'nin Türk ülkesine yaptığı ithalat 19. yüzyılın ilk yarısının son on yılında iki buçuk misli artmıştır. İngiltere Türkiye'ye 1840'ta 1,4 milyon sterlinlik mal soktuğu halde, bu ithalat 1850 senesinde 3,7 milyon sterline çıkıyor. (Marks-Engels, **Bütün Eserler,** c.9, s.11) Bu ticaret Türkiye ev sanayisinin köküne kibrit suyu döktüğü halde, hiç olmazsa Türk ticaret kapitalizmi bile yaratmıyordu. Özellikle İstanbul ile Trabzon'da oturan Rum ve Ermeni tüccarlar İngiliz fabrikalarının Türkiye'deki acenteleri oluyordu. Onun için Marks yazıyor:

"Bu iki önemli şehirde yerleşmiş olan Rum ve Ermeni [iki önemli şehir İstanbul - Trabzon'dur.] *tüccarları, ucuzluklarıyla asya hareminin ev sanayisini az zamanda aradan çıkaran ve bertaraf eden İngiliz imalat ürünlerini büyük miktarlarda ithal ederler."* (Karl Marks, **"Bütün Eserler",** Cilt III, **"Doğu Sorunu",** Paris, 1929, s.24-25).

Tabi bir memlekette sanayi, ilerlemek şöyle dursun tahribata uğrarsa, orada işçi sınıfı miktarca çoğalamaz.

2- Nitelikçe ve manen gecikme sebebi: Müslüman ve Türk olmayan unsurların ekonomik sahadaki üstünlükleri ne olursa olsun, Türkiye'de Hristiyan, "aşağı kast" muamelesi görüyordu. Değil işçi, hatta serseri şehir ayaktakımı bile eğer Müslümansa, Hıristiyana oranla güya ayrıcalıklı bir hakim vasıf taşırdı. Bu özellik, soyulan ve ezilen sınıftan olan Türklere acayip bir zihniyet ve ruhi hali veriyor, adeta mahkum sınıflığını

unutturan bir afyon tesiri yapıyordu. Müslüman işçi, kendisini Hristiyan işçi kardeşinden çok, Müslüman ağa ve beylere yakın görecek kadar kamaşmış, bunalmış kalıyordu. Bu hal, Türkiye'deki sınıf ilişkilerini bütün bütüne çorbaya çeviren ve sınıf mücadelesinin durulanmasına ve bilinçlenmesine engel olan belli başı etkenlerden sayılabilir. Türk işçisi; sanayi gerilik yüzünden ekonomik olarak ne kadar geri idiyse, siyaseten ve üst katlarında da bu "Müslüman ayrıcal ıklı lığ ı" yüzünden yerinde saymaya mahkum oluyordu.

Marks, "Doğu Sorunu"na dair 1853 "New York Tribune"de yazdığı **"Türkiye'de Milliyetler"** makalesinde bunu şöyle anlatıyor:

"Türkleri, Türkiye'nin güdücü sınıfı olarak göstermek epeyce güçtür, çünkü orada, ***başka başka toplumsal sınıfların ilişkileri başka başka ırkların ilişkilerinden daha az bulanık değildir.*** *Türk, ahval ve şartlara ve yerine göre; işçi, ekinci, küçük çiftçi, tacir, derebeyliğin en aşağı ve en barbar safhasında derebey arazi sahibi, memur veya askerdir. Fakat bütün bu sosyal durumlar içinde Türk, ayrıcalıklı dine ve millete mensuptur; silah taşımak hakkı yalnız onundur ve en yüksek mevkili hristiyan, müslümanların en mütevazisine rastladığı zaman, geri durmaya ve yol vermeye mecburdur."* (K.M., **age,** s.10-11, abç)

Demek dinin afyonu, siyasi ayrıcalığın bir parmak balı içinde yutturulunca, nesnel şartların gerilettiği işçi sınıfını ruhen tam felce uğratmak konusundaki görevini hakkıyla yerine getiriyor. Ekonomik piçliği, siyasi soysuzluğa kadar vardırabiliyor:

"Türk nüfusunun Avrupa'daki belli başlı gücü, Asya'da daima hazır bulunan yedekler bir tarafa bırakılırsa, İstanbul ile diğer birkaç büyük şehrin aşağı halkı tarafından temsil edilir. Bu aşağı halk, esas itibariyle Türk menşelidir ve hayatını özellikle Hıristiyan kapitalistler için işleyerekten kazandığı halde, o sözüm yabana üstünlüğüne ve İslam ayrıcalığının ona hristiyanlara karşı yapmak müsaadesini verdiği her türlü aşırı ve abartılı hareketler için fiili ceza görmemezliğe dört elle sarılır. Her önemli hükümet darbesinde, bazı sömürgeleşmiş yerler hariç, Avrupa Türkiyesi nüfusunun büyük kitlesini teşkil eden bu ayaktakımını para ile satın almak ve yaltaklamak suretiyle

kazanmak gerektiğini herkes bilir. Bu ayaktakımına bakarak, Roma imparatorluğunun Plebi, bir uslu akıllılar ve kahramanlar cemiyeti sayılır. Ve böyle bir ayaktakımının hakimiyetinden Kara-Avrupamızı kurtarmanın mutlak zarureti ergeç kendini dayatacaktır." (K.M., **age,** s.11-12)

İşçi sınıfının ilk ve en büyük hakiki ülkücüsü koca Marks'ı korkutan bu "Ayaktakımı", şüphesiz yeni işçi sınıfının değil eski işçinin bile karikatürü olamaz. Bu tipin, şehirlerde, başka sınıflar adı ve hesabına bir bardak suya atılmış çamur gibi, kâh en ufak entrika rüzgarıyla ortalığı bulandırması, kâh birdenbire dibe çöküp tortu gibi uyuşuk ve gücenik kalması, bundan 80 yıl önceki manzarasıyla Marks'ın gözüne çarpmıştı. Bütün Kara-Avrupa'sında, proletarya, hakim sınıflarının krizini proletarya devrimine çevirmek için, sınıfi kavgası için barikatlara çıkar, Paris'te geçici halk hükümetini kurarken; Türkiye'deki "Ayaktakımı" hâlâ şu Paşanın veya bu Softanın - fisebilillâh - oyuncağı olageliyordu. Bu hal Türkiye'de 1908 Burjuva Devrimi'ne kadar elifi elifine devam etti. Burjuvazi, Meşrutiyet devrimini yaparken, bütün kapitalist devrimlerinde olduğu gibi, Tiyerseta'yı, ayaktakımını, baldırı çıplakları ve hatta dağdaki eşkiyaları bile peşinden sürükledi. Fakat yine bütün burjuva devrimlerinde olduğu gibi, iktidar mevkisini ele geçirir geçirmez, şehir çalışkanlarını silahlarından tecrit etmeye başladı. Yalnız, Meşrutiyet devrimi, tam bir kapitalist devrimi olamadı, iktidar mevkisi şu üç kuvvet arasında paylaşıldı: Yerli sermaye + Derebeylik + Yabancı sermaye. İşte burjuvazinin iktidar mevkisindeki oyu böyle üçte bir gibi azınlıkta kaldıkça, -Marks'ın dediği gibi: "Asya'da daima hazır bulunan yedekler bir tarafa bırakılırsa"-, "hayatını özellikle hristiyan kapitalistler için işleyerekten" kazanan ve "Avrupa Türkiyesi nüfusunun büyük kitlesini oluşturan bu ayak takımını para ile satın almak ve yaltaklamak, pehpehlemek gerektiğini" asla unutmadı. Ve kâh İttihad Terakki, kâh gericilik, bu şehir kalabalığını birbirleriyle yaptıkları düelloda hissiz, bilinçsiz birer hançer gibi kullandı.

Türk işçilerinin hayat ve sınıf mücadeleleri daima kendi yolundan sapıtmış, yabancı ve düşman sınıfların uğruna oldu. 1908 Devriminden önce de, o devrimden sonra da, Türk işçisi

zalim sınıfların afyonu ile asıl hedefinden uzaklaştırıldı. Baskıcı derebey sisteminde de, Meşrutiyetçi burjuva(*) rejiminde de bu böyle oldu.

Acaba Meşrutiyet devrimi ile Türkiye işçi tarihinde hiç mi bir şey değişmedi? Hayır, bir şey değişti. At gene o at, fakat ata binen değişti: Hakim sınıf başkalaştı. Ve kabul etmek gerekir ki, güdücü sınıf bir kere dizginleri eline aldıktan sonra güdülen sınıfı kendi gayesi doğrultusunda sürecektir. İşte bu gaye Meşrutiyet devrimiyle birlikte değişmişti. Ve o zamana kadar henüz kendi gayesini benimsememiş olan Türk işçisi elbet düşman sınıflardan ağır basanına sınıf mücadelesinde de dayanak olacaktı. Olan değişikliği bir kelime ile ifade etmek istersek, diyebiliriz ki: Türkiye'nin ayaktakımı 1908'den önce karşı devrim cephesindeydi. 1908'den sonra devrim cephesine geçti. -Şüphesiz proletarya devriminin değil, başka, burjuva devriminin- fakat ne de olsa devrimin cephesine geçti.

1908'den önce karşı devrim cephesindeydi: Çünkü, baskıcı Osmanlılıkta hakim sınıf, kodaman ve yabancı kapitalistlerle derebeylik idi. Derebeylikle, devrimci burjuvazi arasındaki mücadelede, ezen gerici Müslüman ve ezilen devrimci hareket Hristiyan olduğundan, - daima "Asya'da hazır bulunan yedekler bertaraf", - İslâm ve ayrıcalıklı geçinen ayaktakımı Türkler, devrimci Hristiyanlıktan çok gerici Müslümanlığı tutuyordu.

1908'den sonra devrim cephesine geçti: Çünkü, iktidar mevkisini paylaşsa bile, en büyük hisseyi kendisine ayırmak mecburiyetinde olan burjuvazi, derebeyliğe karşı ayaktakımı arasında daha yeni usûllerle demagoji yapmakta başarılı oldu. Onun için, mesela hamallar arasında İttihat ve Terakki'nin kuvvetli propaganda ve örgüt faaliyeti hiç eksik olmadı.

1908 Devrimi'nde yerli burjuvazinin üçte bir oy sahibi olmasına rağmen Meşrutiyeti bir burjuva rejimi sayıyoruz. Çünkü Türk burjuvazisi, derebeyliğe karşı işçi ve diğer çalışkan sınıflarla olduğu gibi, yabancı sermaye ile de elele vermiş; yani kuvveti, ister yerli, ister yabancı olsun çoğunlukla burjuvazinin elinde tutmuştu.

Bir Karşılaştırma

Buraya kadar, Türkiye'de işçi sınıfının geçirdiği değişimleri tarihi seyri içinde "yıldırım hızı" ile paldır küldür geçtik! Fazlasını "bu terazi" çekmez de ondan... Şimdi hatırlarda bir soru işareti, küpeli bir kulak gibi kıvrılıyor. "Hee, babo: Dorgii! Dorgi ama...", Osmanlı imparatorluğunun kopup ayrılan başka parçaları da var: Özellikle Balkan devletleri. Onlarda işçi hareketi, bugünkü Türkiye'ye oranla ihtilâl dersleri, yaşayacak derecede ileri bulunuyor. Osmanlı İmparatorluğunun kala kala bütün rezillikleri ve kötü, geri tarafları bugünkü Türkiye'nin başına mı kalmış? Evet. Niçin? Niçini meydanda. Osmanlı İmparatorluğu'na batıdan doğuya ve kuzeyden güneye doğru bakılırsa, iki zıt kutup görülür. Doğu ve güneye doğru Asya, Batı ve Kuzeye doğru Avrupa uzanır ve bu iki dünya, Boğazların kıyısında dudak dudağa gelir. Balkan memleketlerinde işçi sınıfının daha çabuk uyanışı, örgütlenişi başlıca iki makul sebepten ileri gelir: 1- Ekonomik sebepler; 2- Sırf sosyal ve siyasi sebepler.

I- Ekonomik sebepler: Tarihin - kapitalizm tarihinin - akışı öyle geldi ki, en büyük hızını, bugün bizim için batı ve kuzey semtine düşen ülkelerde gerçekleştirdi. Bir kelime ile, Avrupa medeniyeti dediğimiz hamleyi, çetin fakat ezip bezdirmeyen çeşitli mücadele zemini olan ılımlı Avrupa ikliminde yaptı. Bu hamle, sermaye birikişi ve kapitalist ilişkilerinin hakimiyeti altında oldu. Kapitalist üretim tarzı, elbette Tatavla yangını gibi bir kere tutuştuğu yerden hemen dört mahalle öteye kıvılcım atamaz, önce en yakın komşulara dil uzatırdı. Ve öyle yaptı. Çağdaş medeniyetin dili hortumdan beş beter, kilometreler, fersahlar ve ülkeler aşırı uzayan bir dildir. Kuzey denizlerinden

bir uzandı mıydı, ferah ferah Marmara sahillerini yalayabilir. Hatta Bosfor'dan aşarak, bütün Anadolu'yu Toroslarla çaprazlaşa yardıktan sonra, ta Bağdat beldesine ve Yemen diyarına kadar tat ve çıkar aramaya koşar. Neden bahsettiğimiz anlaşılıyor: Demiryolundan! Demiryolu kapitalist gelişimin hem neticesi, hem sebebidir. Gerçekte ilk şimendifer, Osmanlı imparatorluğunun Avrupa kısmında kuruldu.

Marks: *"Ve", diyordu, "Ostende'den, Havre'dan, Hamburg'dan Budapeşte'ye giden demiryolları, söz konusu olduğu gibi, Belgrad'a ve İstanbul'a kadar uzatıldığı zaman, Batı medeniyetinin ve Batı ticaretinin etkisi, Avrupa'nın doğu batısında devamlı olacaktır."* (K.M., **"Doğu Sorunu",** "Avrupa Türkiyesi Ne Olacak?", s. 47).

Oldu. Marks'ın dediği on onbeş sene içinde oldu. Hem öyle oldu ki, demiryolunun girdiği yere daha 10 sene geçmeden ihtilal girdi. Osmanlı saltanatında demiryolu, ihtilâl yolu oldu. Türkiye'yi, 1870'te, meşhur 1 verip 5 aldık diyen, Avusturya'da doğan, Brüksel'de büyüyen Baron Hirş kalpazanından, ilk ve biricik üretime yatırılan ve 1854'ten beri başlayan skandalların sonuncusu olmayan bir yenisi ile taçlanan "Rumeli Demiryolları Borçlanması" yaparken buluyoruz. 8 sene sonra, 1878'de, Bulgaristan'dan başka bütün Balkan milletlerinin Osmanlı İmparatorluğu ile aralarında kalan pamuk ipliğini kopardıklarını, milli devrimlerini başardıklarını görüyoruz. "Bağdat Borçlanması (Birinci Tertip)", yani Asya Türkiye'sine demiryolunun girişi, Avrupa Türkiye'sinden tamam 33 sene sonra 1903'te oluyor. 5 sene sonra ne olduğunu söylemeye hacet var mı: İhtilâl oldu. 1908'te: 1- Meşrutiyet devrimi; 2- Bulgaristan bağımsızlığı.

Ne hacet, gözümüzü Kuzeybatı'dan, Güneybatı'ya çevirelim. Ne görüyoruz? Balkan devletlerinin yarımşar yüzyıllık bağımsızlıklarına karşılık, eski büyük medeniyet beşiklerinin, Irak-Suriye - Mısır-Yemen ve ilh. milli kurtuluş sahasında henüz emeklediğini. İşçi hareketinin güneydoğudan çok kuzeybatıda oluşunda, kapitalist ekonominin adım adım yer kaplamasının etkisi bulunduğuna, -eğer bu o kadar ispatı güç bir dava ise - bu manzaradan daha somut delil olur mu?

II.- Sosyal ve siyasi sebepler: Bugün kapitalist dünyada en yüksek teknik hangi memlekettedir? Amerika'da. Niçin? Çünkü kapitalist üretimi orada en "saf" şekliyle başladı; çünkü Amerika'nın geleneksel ve tarihi kötü mirasları yoktu; muhafazakâr bir geçmiş, Birleşik Amerika'nın üzerine, ancak ta okyanus aşırı bir memleketten, Büyük Britanya'dan etki yapmak istemiş ve yapamamıştı. Bugün bütün dünyada, yeryüzünün altıda beşinin krizle kıvrandığı bir zamanda, hiçbir devirde hiçbir tarihin kaydetmediği bir hızlı tempoyla teknik ve gelişmede kanatlanan memleket hangisidir? Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği. Niçin? Çünkü toplumun ekonomik mekanizması orada en engelsiz ve en pürüzsüz ve israfsız hale gelmiştir. Çünkü Sovyetler Birliği'nin işçi ve köylüleri orada bütün geçmişi, Enternasyonal Marşı'nın dediği gibi, "Table rase" haline getirmiş [silip süpürmüş], olmamışa döndürmüştür; cemiyetin en ücra gözeneklerinde bile muhafazakar unsurlar ölüm zılgıtı ile kovalanıyor.

Şu halde netice: Her nerede geçmişin alakoyucu, muhafazakâr mirasları kökünden inkâr edilirse veya yok olursa, orada sosyal gelişme o derece ilerler. Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan, - bütün memleketler değil, çünkü mesela Güneydoğu'dakiler hâlâ en karanlık geçmişi gevelemekte ve beslemektedirler - Balkan milletleri, sosyal sınıf ilişkileri bakımından büyük bir yükü, bir hamlede attılar ve tarihe ter-ü taze çıktılar. Balkanlarda geçmiş; Müslüman Osmanlı İmparatorluğu, gelecek; Hristiyan Halk kitleleriydi. İmparatorluk berhava edilince, ne tarih kaldı, ne gelenek... Yani elbet bu geniş ve olgun halk tabakalarının tarihi vardı. Fakat genellikle tarih denince hatıra gelen kavuklu veya zırhlı derebey ve şövalyeler; bir daha, yani Ortaçağ artıkları, derebeylik gelenekleri, hemen bütün Balkan milletlerinde çabucak mevcut durum ile olan bağlarını çözdüler ve gömüldüler. Niçin? Çünkü:

1- Bütün hakim Türk unsurlar Derebeylik temsilcisiydi: Kapitalist sınıflar Türkten başka ırklardan ve Müslümanlıktan başka dindendi.

"Şu Türkiye tüccarları kimlerdir? Elbette, Türkler değil, Türkler, daha ilkel göçebe halinde yaşadıkları zaman ticaretleri, kervanları talan etmekten ibaret olduğu halde; biraz daha

medenileşmiş bulundukları bugün bu saatte(*), Türklerce ticaret demek, en keyfi ve en ağır vergiler almak demektir." Daha aşağıda, *"Avrupa'dan bütün Türkler kovulsun, ticaret bundan acı ve üzüntü duymayacaktır. Ya genel medeniyetin yükselişi? Avrupa Türkiyesi'nin bütün mıntıkalarında onu yayan kimdir? Türkler değildir. Türkler, İstanbul ile iki veya üç kır kazası hariç, pek azlık ve dört bir tarafa serpilip dağılmıştırlar."* (Karl Marks, **age,** s.39-40). *"Diğer yönden Türkiye Slavları özellikle, beslemeye ve geçindirmeye mecbur oldukları askeri bir Müslüman arazi sahipleri sınıfı tarafından kul gibi kullanılmalarından çok çekiyorlar, acı duyuyorlar. Bu askeri garnizon* (abç) *bütün kamu, askeri, mülki ve adli görevleri yapar ve uygular."* (K.M., **age,** "Avrupa Türkiyesi Ne Olacak?", s.47)

2- Bütün kapitalist sınıflar, mahkum sınıflardan Türk ve Müslüman olmayanlardandı: Büyük arazi sahibi kalabilmek için adeta Müslüman olmak şart gibiydi. (Bosna-Hersek'te asilzade Slavların müslümanlaşması gibi.) Kapitalist faaliyeti, ticareti adeta bir zillet sayan(**), aşağı tabakaların bu gibi meşguliyetlerinden güya tiksinen Osmanlı Türklerinden başkalarında görülebilirdi.

"Büyük limanlarda yerleşmiş olan Rumlar, Ermeniler, Slavlar ve Batılılar, bütün ticareti ellerinde tutarlar ve kendilerine karşı gösterdikleri kolaylıklardan dolayı Türk beylerinden ve paşalarından hazzetmemekte en ufak bir hakları elbette yok-

(*) Altını biz çizdik. Çünkü, Marks, hiç şüphesiz "bugün bu saat: a l'heure actuelle" dediği 1853 Osmanlılığını muradediyor. Bu ölüm döşeğinde Osmanlılık, "Hasta Adam"dır. Başlangıçta Osmanlı fetihlerinin Bezirgan eğilimler tarafından determine edildiği ve bu eğilimleri beslediği, Rumeli'nin fethinde vergi azlığının da mühimce rol oynadığı kayda değer.

(**) Osmanlı saltanatının çöküşü hakkında fikri sorulan "Koca Sekbanbaşı", 19. yüzyıl başlarında, 1231 (1815)'te tam yüz yaşında kaleme aldığı **"Hülâsat El-kelam Fi Red El-avâm"** risalesinde: *"Kalyoncu namıyla bilinen askerler de tüccar takımı gibi arsız ve gayretsizdir"* der. **"Nizâm-ı Devlet Hakkında Mütalâat"** daha keskindir. "Bunlar reziller takımı olan esnaf, tüccar ve hizmetliler zümresidirler".

Ancak Meşrutiyet "güneşi" arifesinde (1890'lar) bir Mudanya kaymakamı tüccarlığın apolojisini yapıyor ve: *"Tüccar ola ki istemese bile yine medeniyet aletidir. Çünkü maksadı kazanmaktır"* diyen Zenonvâri felsefesiyle Türklerin de bu mesleğe özenmeleri lüzumunu kan ter dökerek tavsiye ediyor. (Hasan Fehmi, **"Coğrafya-i Sanayi ve Ticari",** Karabet Matbaası, İstanbul, 1307, s.9-10)

tur." (K.M., **age,** s.39) *"Bütün şehirlerde ve bütün ticaret yerlerinde, memlekete fiili olarak sokulmuş her tür medeniyetin gerçek dayanağı Yunanlı ve Slav burjuvazisidir."* **(age,** s. 40)

Bu sınıf ilişkileri hangi neticeleri verebilirdi? Önce, özellikle yabancı hakimiyetini temsil eden Osmanlı arazi sahipliğine ve baskıcılığına karşı öldüresiye düşmanlık; ikinci olarak, genellikle memleketin gerçek yapısında bir "yabancı cisim" gibi kalan her türlü derebeylik ve arazi sahipliği sistemine karşı uzlaşmak istemeyen bir iğrenme...

İşte bunu sezen Marks, özellikle Balkanların bir transit ekseni olduğunu, Batı mallarını Doğu pazarlarına iletmekte çıkarı olan Balkanlılar'ın, bunun aksini düşünen Çarlık Rusyası ile uyuşamayacağını kaydederken, yazıyor:

"Kan kardeşliği ile din cemaatlerinin Ruslarla, Güney Slavları arasında düğümlediği sıkı bağlara rağmen, bunların çıkarları, Güney Slavlarının kurtuluş gününden itibaren birbirlerinden uzaklaşacaktır." (K.M., **age,** "Avrupa Türkiyesi Ne Olacak?", s.46)

Ve yalnız Türk saltanatının değil, genel olarak her türlü baskıcı düzenlerin, Güney Slavlarının karakterine zıt olduğunu anlatıyor:

"Fakat, derebey kurumlarıyla kaynaşmadığı her yerde, Rus hükümet sistemi, mülki makamlar ile adliye rütbe derecelerinin askeri değerlendirmelere göre örgütlendirildiği, halkın bu makamların maaşlarını ödemekten başka bir hakkı olmadığı askeri bir işgalden başka nedir? Her kim buna benzer bir sistemin Güney Slavları'nın karakterine karşılık geldiğini hayal ediyorsa, o kimse için 1804'ten beri olan Sırbistan tarihini baştan başa gözden geçirmekten başka yapacak bir şey yoktur. Sırp bağımsızlığının kurucusu Kara Yorgi, halk tarafından terk edildi ve bağımsızlığı yeniden kuran Miloş Obrenoviç, memleketten kepazecesine kovuldu; her ikisi de, baskıcı Rus sistemini, satılıklık, yarı-askeri kırtasiyecilik ve paşaca istismar adına nesi var, nesi yoksa hepsini birden (memlekete) sokmayı denemişti." **(age,** s.47 48)

Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan bugünkü Balkan memleketlerinin tarihini gözden geçirirsek, bunların milli kurtuluşlarını başarmak için, önce ya yerli ya da yabancı büyük arazi sa-

hiplerinin hakkından gelmeye mecbur kaldıklarını anlarız. Sırplarla Bulgarlar Osmanlı asilzadelerin, Romanyalılarla Yunanlılar ise kendi asiller ve ileri gelenlerini tepeleyerek bağımsızlıklarını kurdular. Bir iki örnek verelim:

Sırbistan: Memlekette iki ayrı sınıf vardı: 1- Muteberan: yani zadegan Müslüman; 2- Halk: Şudmaye = Domuz çobanı veya domuz tüccarı. Marks'ın bahsettiği Kara Yorgi (1808-1812) küçük subaylıktan domuz tüccarlığına geçmiştir. Onun rakibi ve halefi Miloş Obrenoviç de keza bir domuz tüccarı idi. Daha 1839 senesinde Sırbistan'da domuz çobanlarının iki partisi vardı: 1- Müfritler: Rusya ile birleşme - Mülkiyet - Vergi vermemek taraftarı; 2- Muhafazakârlar: Batıyla birleşme - Şimendiferler - Batı kurumları kurmak taraftarı...

Bulgaristan: Sınıflar: 1- Zâdegan: Müslüman; 2- Ahali: Slav köylü -Papas- ve yabancı ülkesinde okumuş öğretmen. Din meselesinde de piyrüpâklık gibi bir şey var: Bulgarlar öncece Rum kilisesine bağlıydılar. 1859'larda Avusturya'nın katolikleri afyon yapmaya başladılar. 1870'lerde Rusya'nın müdahalesiyle İstanbul'dan ayrı Ekzarh ve Bulgar kilisesi kuruldu. Sobranye: 1879'dan itibaren halkoyu ile seçilir (yalnız 1/4'ini Prens tayin eder).

Romanya: 1831 senesinde, 1- Burjuvazi: Fransız şehirlerine benzeyen Bükreş ve Yaş gibi ticaret merkezleri; 2- Derebeylik: 400 ile 8 bin hektar sahibi Boyarlardan oluşur; 3- Köylü'nün angaryası senede 12 gün iken üç misline çıkar. 1848'de Boyarlar Hospodar'dan anayasa isteyince, topu birden memleketten dışarı kovulurlar. 1864'de 400 bin köylüye hayvanına göre 15 senede ödemek üzere toprak satılır. Din: 1877'de 300 bin Buğdan Yahudisi yüzünden mezhep serbestisi ilan edildi. 1885'de Rumen kilisesi Patrikhane'den ayrılır. 1893'de veliaht oğlunu Ortodoks yapacağını vaadeder.

Yunanistan: III. Selim'in korumasında Tesalya'da ipek ve pamuk sanayisi kurulur. Hububat ve yakın doğu ticaretini güden gemicilik ilerler. 1816'da 17 bin tayfalı 300 gemi işler. 1823-24'de Avrupa savaşı bitince gemiciler işsiz kalır ve Osmanlı gemilerine ve sahillerine akına başlar. Nüfus yine iki safa bölünür: 1- Muteberan: İngiliz taraftarı; 2- Ahali: Rus taraftarı... Bu iki

cephe arasında bir 1825-27 savaşı kopar. 1823-24'de keza Mora ileri gelenleri ile (Tüccar + Yarı Rum köylü + Fakir gemici)lerden oluşmuş Nevnikliler boğaz boğaza gelirler. 1844'le beraber Anayasa verilir. Daha o tarihlerden itibaren Yunanistan'da yüksek tahsil görenler ve fakirler çok, iş ve memurluk az (her iktidar mevkiine geçen parti, başka partinin memurlarını azleder) olduğundan, memlekette, şiddetle siyasi bir atmosfer doğar. 1860 Anayasası basın özgürlüğü vererek, büyük arazi sahipliğinin otoritesini temsil eden Ayan Meclisi'ni lağveder. Vatanperverler: Avrupa'da tüccar, Türkiye'de hakim olan Rumlardır.

Şu kısa örnekler bize özellikle şu dört noktayı kabartılandırır:

1- Derebeylik sistemi: Yabancı olsun, yerli olsun, büyük arazi sahipliği (irtica) ortadan kaldırıldıktan sonra milli bağımsızlık olur.

2- Derebeylik ideolojisi: olan Din, kitlelerin afyonu, ya mutaassıp olamayacak dereceye düşürülür ya da milli hareket yardımcılaşır.

3- Rusya'nın (ters) Diyalektik rolü: Sırbistan dini nasıl gericilik olduğu halde müslümanlığa karşı mücadelesinde derebeyliğe zıt ve devrimci bir rol oynadıysa, Rusya da dünyanın o zamanki haddizatında gericilik kalesi iken, Balkanlarda daima ihtilâlci ve aşırı zümreleri tuttu.

4- Demokrasi ve Parlemantarizm: Bir kere yıkılan Derebeylikten ortalık temizlenince, arkasından oldukça saf bir Burjuva Demokrasisi, burjuva üretim ilişkileri, memleketteki sınıf mücadelesini de çarçabuk geliştirdi.

Şu kıssadan bize düşen hisse:

1) Bugünkü Türkiye proletaryasının sınıf mücadelesi Balkanlardaki kardeşlerininkinden daha az yaylımlı ise, bu onun ırki veya doğal eksiklerinden değil, içinde yaşadığı sosyal bünyenin geriliğinden ileri geliyor.

2) Türkiye'de ekonomik ve sosyal gelişimin iç engeli, geçmişin kötü mirası derebeylik artıkları ile memleketin kopuşamamış olmasıdır. Şu halde Leninizmin büyük sloganı: Nerede varsa orada derebey artıklarına karşı savaş açmak, yalnız genel olarak devrimi değil, özellikle Proletarya Devrimini de hızlandırıcı etkenlerdendir.

Genel Sonuç:

Soru: Eski Türkiye'de sınıf mücadelesi nasıldı?

Cevap: Elbet vardı. Fakat (Hakim sınıf=Hakim din) mevkiinde kaldığından, burjuvazi ile derebeylik arasında olan dövüş, sınıf içerikli ve din kisveli, şu halde Müslüman-Hristiyan mücadelesi gibi akmak mecburiyetinde kalmıştı. Onun için 20. yüzyıla kadar süren Hristiyan-Müslüman savaşı, gerçekte burjuva-derebey sınıf ilişkilerinin, devrimle karşı devrimin kavgası oldu. Ve bütün 19. yüzyıldaki Türkiye tarihinin izahında ana gidiş ekseni budur.

Arpa Boyu : Türkiye'de Burjuva Devrimi Başlangıçları

19. yüzyıl, Kara-Avrupa'da burjuva devrimlerinin başarılması yüzyılıdır. Türkiye'de burjuvavari reformların başlangıcı da 19. yüzyılla başlar. Uzun Celâliler - Sarı Bey Oğlu - Bulutkapan Oğlu - Tahir Ömer ve Ebüzzehep olayları gibi saçaktan saçağa tutuşan iç savaşlar, "Anadolu'nun altını üstüne getiren Kapusuz Levend"ler gibi iç çözülme belirtileri ve süreciyle yanyana dış hücumlar alıp yürüdü. Dış hücumları 18. yüzyılda (Avusturya + Rusya) birlik cephesi güttü. Fakat 19. yüzyıl burjuva ihtilâlleriyle beraber Meternich Avusturyası, genel olarak Avrupa ve özellikle Almanya - İtalya devrimlerini boğmak kaygısına düşerek, Türkiye'de statükoya taraftar kesildi. Osmanlı ülkesi ile doğrudan doğruya ilgili olan iki zıt kutup vardı: 1- Rusya: Gericiliğin uluslararası kalesi; 2- Fransa + İngiltere: Burjuva devriminin uluslararası vatanı. Bu iki tim arasında "Hindistan" golünü yapmak için ikide birde fırlatılıp havalandırılan bir futbol topu vardı: "Doğu Sorunu"! Yani: Osmanlı imparatorluğu "ölüm döşeğinde"; onu hemen parçalayalım mı, yoksa şimdilik dursun mu? Marks'ın ayrıntılarıyla izah ettiği gibi, Avrupa'da:

"İhtilâl fırtınasının bir lâhza yatkınlaştığı zaman ne olursa olsun, ezeli Doğu Sorununun yeniden zuhur edeceği elde bir ve her halde önceden kestirilebilir. Birinci Fransız devriminin fırtınaları yatkınlaştıktan sonra Napolyon ile Rusya Aleksandr'ı bütün Kara-Avrupa'yı paylaşmak için Tilsitt barış anlaşmasından [Napolyon'un Osmanlı'yı paylaşmak için Ruslarla yaptığı anlaşma] *yararlandıkları vakit [1807] bu böyle oldu; Alek-*

sandr bir anlık sakinlikte çıkarına baktı, çözülme halindeki İmparatorluktan kopup ayrılan unsurları tutmak için Türkiye'ye bir ordu soktu. Laibach ile Verone kongreleri Batı Avrupa'daki devrim hareketlerini bastırır bastırmaz da, bu gene böyle oldu; Aleksandr'ın halefi Nikola, Türkiye'ye yeni bir sille indirdi. Birkaç sene daha sonraları, Temmuz Devrimi ve onunla birlikte kopan Lehistan'daki, İtalya'da ki ve Belçika'da ki isyanlar bittiği zaman ve 1831'de nasıl oluştuysa öylece Avrupa'nın artık iç mücadelelerinden korkacak bir şeyi kalmadığı zaman, Doğu sorununun büyük devletleri dünya çapında bir savaşa sürüklemesi için bir hiç yetti. Ve işte, bütün hükümetlerin başında bulunan altı kulaç beberuhiler, Avrupa'yı bereket versin anarşi ve ihtilâl tehlikelerinden kurtarmış olduklarıyla öğündüklerisırada, o ezeli mesele, o daima canlı, daima taze güçlük, yeniden doğuyor: Türkiye'yi ne yapıvereceğiz?" (Karl Marks, "Türkiye'de Milliyetler", 1855 Mart-Nisan, **"Doğu Sorunu**"ndan)

Futbol topundan, golü şu veya bu kaleye yapmak hususundaki fikri ne kadar sorulursa, Osmanlı imparatorluğunun da Doğu Sorunu hakkındaki fikri de o kadar soruluyordu. Ve bu hale "Uluslararası denge" deniliyordu. Bu acıklı infial hali özellikle şu iki sebepten doğuyordu: 1- Türk imparatorluğu çöküyor; bütün derebeyliğin ağırlığı, kuvvetten çok büyük bir zaaftır. 2- Çöken toplumda itici güç Türk unsurundan başkalarıdır. Bu iki özellik elele verince, artık dahili siyaset ve hatta memleketin öz gelişimine uyacak olan reform ve devrim hareketleri bile, kendilerine icra kuvveti olarak, çok kere, yabancı ordularını veya siyasilerini buldu. "Tanzimat" ve "Hatt-ı Hümayûn"lar, Türklerin istedikleri şeylerden çok, Hristiyanlara vermeye mecbur oldukları şeylerden ibaret gibi kaldı. Ve "Türk" burjuvazisinin sesi, ancak tam otuz üç yıl boğuntuya getirilecek olan, kendi tabiriyle "Mürdezâd= Ölü doğmuş" Anayasa döneminde tecvidli bir kör hafızın temcid sesi gibi, fakat hiç ekmek yememiş gibi cılız, belli belirsiz fısıltı olarak işitilebildi. Ve ciddi bir parti manzarası ancak Hamid'in son yıllarında, 1890'lardan sonra görülebildi.

Kısa bir resmi geçit seyretmek için, Türkiye'de burjuva devrimi başlangıçlarını da beş aşamaya bölelim ve görelim:

I- "NİZAM-I CEDİD" ve "RUSÇUK YARANI":

Eski Türkiye'de, Osmanlı imparatorluğunda olan bitenlerin aynası İstanbul'du. İstanbul, Türk unsurunun yapabildiği bütün yenilik hareketlerinin ya doğrudan beşiği, yahut gayesi olmuştur. İstanbul'da belirleyici rol, Saray ile ona bağlı olan Erkân ve Hocegândı; kuvvet vasıtası da "Ocaklı" ismini alan, askerlikten çok işçilik ve esnaflıkla meşgul (Yeniçeri + Halk + Deklaseler) yığını idi. Mütemadi (Moskof + Nemçe) savaşlarındaki bozgunlar, bir fütuhat devleti olarak kurulan Osmanlılığı, ta temelinden sarsmadıkça, sosyal reformlardan önce, her yeniliğe düşman bir kuvvet haline gelmiş olan yeniçeri engeliyle uğraşmak gibi somut bir mevzu ortaya çıkarıyordu. Onun için, bir taraftan derebeyliği için için kemiren Lâle Devri sefahati yükselirken, diğer yandan Napolyon ve Avrupa ordularında görülen örneklerden ibret almak, direkt savunma aleti olan orduyu ıslah etmek gerekiyordu. Rusya'da bir çarın, Deli Petro'nun yaptığını, Türkiye'de birkaç padişah, birer Deli Petro olamadıkları için boyunlarıyla ödemeye mecbur oldu. Tersane ve askeri mektepler, sanayi mektepleri açılmaya başlandı. Bir Macar Kalvinisti olan İbrahim Müteferrika 18. yüzyılın ikinci ruhu başlarken Türkiye'de ilk resmi matbaayı kendi evinde açtı. İstanbul'un yüzlerce el yazıcısı, etraflarına "halk"ı toplayarak patırtıya kalkınca, her basılacak kitap için Fetvâ-i Şerif çıkarılmaya başlandı. 14 sene sonra, Yalova'da Yahudilerden alınan "köhne kırpaş" ile ilk "kâğıthane"de, keferenin sattığı "Arslan" damga kâğıdından farksız kağıt üretimine girişildi. Fakat 1741 tarihine kadar basılan 280 kitaptan çoğu askeri mevzulara dairdi. Bu hazırlık devresi içinde, yine yeniçeri ocaklarından seçilen kişilerden "Nizâm-ı Cedid" isimli Avrupai bir asker zümresi yetiştirilmeye kalkışıldı. Bu, cemiyetin derinliğinde olan büyük dönüşümün gerektirdiği değişikliklerden en görünürde olanı idi. Netekim III. Selim zamanında Sekbanbaşılara ve meşhur Defterdarlara yazdırılan "Nizâm-ı Devlet Hakkında Mütalâat"lar, askeri bozgunlardan kapı açtıktan sonra, meselenin sosyal ve ekonomik köklerini umulmadık bir gerçekçilikle ortaya koymaktan çekinmiyorlar. Mesela gümrüklerin Mukataa usulüyle güme götürülmesine vuruyorlar. Alıp

yürüyen sefahatin iç pazarı öldürerek dış pazarları beslediğini anlatıyor ve mesela o zaman en çok dışarıya para götüren (Elmas-Kürk-Hint kumaşı) gibi malları Türkiye'ye sokturmamalı, Frenkler ve kadınları gibi yalancı taş, yerli kürkler ve Halep, Şam, Bursa ve "binnefs İslâmbol" kumaşları kullanmalıdır diyorlar. Cizye ve vergileri mültezimlerin insafına bırakmayı uygun görmüyorlar, özellikle reaya malına riayet edilmesi, gayrımüslim unsurların zenginleşmesi lüzumunda ısrar ediyorlar. Bir kelime ile Türkiye'de sermayenin birikişi için, hakimiyetine zemin hazırlamak için, ekonomik - sosyal - siyasi ne gerekirse herşeyi tavsiye ediyorlardı. Ve en acil lüzum askeri kuvvet olduğundan, tıpkı Petro'nun Poteşnoe'si gibi bir "Nizam-ı Cedid" kurulmuştu. Lâkin gericilik henüz daha kuvvetle örgütlü idi. Özellikle İstanbul, kara kuvvetin elinde idi. Mesela bir Kabakçı Mustafa, "Yeniçerilik dâvasında bir koyun aşığı" (Müverrih Asım Metrûkâtı) olan Bostancılardan 18 kayık kadar adamla Büyükdere'ye çıkar, Tarabya'da 964, Unkapanı'nda 1500 kişiyi bulur. Kazan kaldıranlarla Atmeydanı'nda toplaşır da, bu anarşi karşısında, Levent Çiftliği ve Üsküdar ocaklarında "13 bin miktarı top ve mühimmatları ile tam-ül-esliha Nizâm-ı Cedid askerleri" (Asım Efendi, **Metrûkât-ı Tarihiye)** uyuklar. Çünkü İstanbul halkı kıtlık ve hayat pahasından başka bir şey düşünecek halde değildir.

O zamanki yenilik taraftarları, daha çok burjuva temsilcisi olan "Tarik-i Kalemiyye"(*) mensuplarıyla örgütlenmek gereğini hissettiler. Yoksa Napolyon da Tilsitt anlaşmasıyla Osmanlıyı taksim etmekte Rusya ile anlaşmıştı. Fakat yeni burjuvazi dayanacak bir silah kuvveti arıyordu. Etrafına göz gezdirdi. Koca İmparatorlukta düşmana satılıklığından ve temizliğinden emin olunacak yıpranmamış ve hakiki kuvvet sahibi olarak tek bir adam görebildi: Rus generali Mikelson'u Tuna boylarında dur-

(*) "Vak'a-yi Hayriye"ye kadar Osmanlı imparatorluğunun Devlet örgütünde dört "tarik" [yol] vardı: 1- "Tarik-i Mülki": Kaza kadısından Veziriazama kadar mülkiye memurları; 2- "Tarik-i ilmiyye": bildiğimiz Din örgütü; 3- "Tarik-i Seyfiyye": Askeri örgüt; 4- "Tarik-i Kalemiyye": Defter-i Hâkani - Hazine-i Âmire -Divan-ı Hümayun kalemleri. "Kalem" adeta maliye ve ekonomik işlerinden başka yasama kuvvetini de elinde tutan "tarik" idi. Burjuvazinin ilk kendine çekebileceği unsurlar elbet bu sahada olacaktı. Hariciye meseleleri de bunlardaydı.

duran, Sırbistan'daki durumu düzelten, İsmail kalesinin zaptına imkân ve kuvvet veren, 17 yaşından beri "kırk ikinin orta çorbacı acemisi olmak üzere ocağa yazılmış", "(Yoldaş) uğruna can verir", Rusçuk muhafız bölüğünden Yeniçeri Hasan'ın oğlu Mustafa yahut "Bayraktar". Bayraktarın burjuvaca tutulan tarafı, sade büyük arazi sahipliğine has olan kuvveti ve saflığı değil, bir de bizzat bezirgânlıkla olan ilgisi: *"Tarlalarında ziraat icrası ve hayvan ve mevaşi ahz-ü i'tası* (Bir tür celeplik ve bezirgânlığın ta kendisi...) *ve çiftlik idaresi gibi meşru yollarla zenginleşmesiydi."* (Fazlıddin, "Alemdar", **Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası,** s.529, 595, 684, 730 ve ilh.) Gerçekte o zamanki burjuvaziye yarayan ancak böyle yarı-feodal, yarı-asker, yarı-bezirgan bir demir eldi. Hemen Tuna seraskerliğine tayini çıkartıldı ve yanına "Tuna yalısı satın almacılığı" ile Rusçuklu Mehmed Emin Behiç Efendi gönderildi. Artık Bayraktar Mustafa Ağa postu değiştirmiş, "Alemdar Mustafa Paşa" olmuştu. Koltuğuna sokulan Behiç Efendi tilki bir burjuva idi. "Hocegân-ı Divân-ı Hümâyûn"dan, Bayraktar'ın çocukluk arkadaşı, "kâğıt imâli için nakdiye-i mevcudunu yatırmış ve Ayazağa civarında Kemikli derede yaptığı kâğıt imalâthanesini işletememiş"ti. Alemdar'ı yola getirmek güç olmadı. Sonradan "Rusçuk Yaranı" adıyla anılan ve 6 kişiden ibaret olan ilk gizli burjuva reformcu örgüt merkezi bu suretle toplandı. Sadr-ı Âli Kethüdası Refik Efendi Sarayı kasalarından aldıklarını, zorba ve türedilerden kurtarma" diye dolaba koyacak. Reisülküttab Galip "kalem memuriyetiyle" Avrupa'yı iskandil edecek, diğerleri (Mektupçu Tahsin) gibileri ordu ve devlet mekanizmasında çalışacaklar, kamuoyunu Alemdar lehine döndürecekler, ilh...

Dolap döndü. III. Selim'in methini işittikçe küplere binen Alemdar Mustafa: "Abe...! Söyleyin görelim o işi... Gidelim mi İstanbul'a ka...?" diye bağırır oldu. Nihayet 25 bin kişilik; (Kırcalı) piyade ve sipahi ile Edirne'ye, oradan Sadrazamı kafese koyarak ve yolda Kabakçı'nın kellesini getirterekten Çırpıcı'dan İstanbul'a girildi. Rusçuk Cemiyeti'nin "fikri ruhu" olan Râmiz Efendi, daha Davutpaşa merasında iken Sultan Mustafa'nın yakalanmasını istedi. Fakat Alemdar henüz tam burjuva değildi. Puştluk yapa-

mayacağını bildirdi. Neticede iki padişahın kellesi üstünde II. Mahmud'un saltanatı kuruldu. Ve Selim'i öldürenler için: "Ona kıyanları sağ mı bırakırım" diye tehdit savuran Alemdar'a, Mahmud II, -belki de burjuvaziye buzlu banyo tesiri yapan- şu emri verdi: *"Paşa ben onları buldurup sana gönderirim. Sen şimdi askerini dağıt, silahlarını çıkar da Hırka-i Şerif dairesine gel!"*

Alemdar'ın şahsında reformcu burjuvazi ilk iş olarak: 1- Orduda merkezleştirme, 2- İdarede merkezleştirme meselelerine girişti. Bunları başarmak için: 3- Kırtasiyecilikle kopuşmak, 4- Terör kullanmak gerekti. Fakat hele bu son iki tedbir, bizzat Alemdar'ın dayandığı kapitalist ve tüccarları bile kendisinden yüz çevirtti. Alemdar'ın karşısında birdenbire şu muhalifler cephesi kuruldu:

1- Padişah ve Enderun; Nüfuz ister. II. Mahmud, Alemdar gelmese koyun gibi boğazlanıyordu. Fakat, eteğini kaldırarak öptüğü için, canını kurtaran Alemdar'a can düşmanı kesildi. Hele merkeziyet için taşra reisleri ile "Sened-i İttifak" yapışı ve ferman isteyenlere: *"Abe padişahın fermanı helvacı kâğıdı mı ki böyle müptezel edersiniz...?"* deyişi, Sultanı büsbütün korkutmuştu. Onun için Alemdar'ın amber macununu, - bir kaşık alıp bırakacağına - fincan ile birden yemesini asla affetmedi.

2- Ocaklı: Yeniçeri Ocaklıları yerine muntazam ordu geçirmek, Sekban-ı Cedid-Ocaklı aidatının "bedavacılardan, askerler lehine döndürülmesi eğilimleri", "esnaf ve rençber güruhundan ibaret" olan Yeniçerileri çileden çıkardı.

3- Bürokrasi + Burjuvazi + Rusçuk Yaranı: Hoşgörü ister. **a) Terör:** *"Siyaset için uzun uzadıya muhakeme ve kovuşturma gibi usullere başvurulmuyor, kabahati ihbar olunan adamın hemen şahitlerle görüşülerek suçunun hafif veya ağırlığına bakılmayarak hemen idam ediliyordu".* **b) Kırtasiyecilik:** *"Halbuki devlet memurluğu ve Alemdar Paşa ile beraber gelen yüksek zatlar bu yönleri nazar-ı dikkate almayıp işlerin yürütülmesinde öteden beri benimsenmiş olan usüllerden ayrılıyorlardı."* **(age,** s.1105). **c) Soygun:** *"İsim alım satımıyla kazanca alışmış ocak eskileri ile sermaye sahibi zengin tüccarlar."* Korkan burjuvazi ihanet etmişti.

Alemdar bir barut mahzeninin üstünde oturuyordu. Bir gün bütün dost ve düşmanlarının ihaneti önünde mahzeni ateşledi ve evini karınca gibi saran Yeniçerilerle birlikte berhava oldu gitti...

II- ASÂKİR-I MANSURE-İ MUHAMMEDİYE:

"Türkiye'de reform teşebbüsleri daha çok dış uyarılarla uyanmıştır" dedik. Netekim "Rusçuk Cemiyeti" faaliyeti Tilsitt Anlaşması sıralarına rastlar. Derken Avrupa kendi derdine düşer. 1820'lerde sükûn bulunca yeniden "Doğu Sorunu"nu parmaklar. Rum isyanı. Heteri Cemiyeti, 1820'de Ypsilanti'nin Mukaddes Taburu ile Odesa'dan Romanya'ya yürür. Yaş şehrinde beyanname. 1821 Kalasi şehrinin zaptı. Mora isyanı... Yeniçerilik bir daha lüzumsuzluğunu gösterir. Çare? Çarlar'ın yaptığı: Türk Osterliçleri Yeniçerileri temizlemek! Yunan savaşı esnasında (1826'da) Yeniçeri'den "eşkinci" yapmak için her Orta'dan 150 kişi alındı. Yeniçeriler Frenk usulü talim "istemezük" deyince, kışlaları topa tutuldu ve Talim Ocakları yasak edildi. Bu suretle ilk muntazam ordu "Asâkir-i *Mansure-i* Muhammediye" gibi saltanatlı bir isimle meydana çıktı. Ordunun terkibi ve içyüzü isminden daha karmakarışık idi. Ve besbelli oluyordu ki, yeni ordu, içerideki bir gelişimden çok, bir ithalat metası manzarasında idi. Moltke'nin mektubunda yazdığı gibi: *"Rus setresi, Fransız nizâmatı, Belçika tüfenkleri, Türk sarıkları, Macar eyerleri, İngiliz kılıçları, her milletten öğretmenleri ile hayatlarının sonuna kadar hizmette kalan askerlerden oluşmuş bir ordu teşkil edildi."*

Biliyoruz, Deli Petro, yalnız Yeniçeriliği kaldırmakla kalmadıydı. "Sultan Mahmud-u Adli" de görünüşte olsun Deli Petro kadar "akıl" gösterdi: Traş ve kostüm "devrim"lerine ehemmiyet verdi. Kıyafet Avrupalılaşacak, setre-pantolon giyilecekti. Elbisenin şekli, kumaşı bile belirliydi. 1837'de bıyıkların uzunluğu emirnamesi çıkarıldı. Sakal-ı Mahmudiye, iki parmak kesilecekti.

Derebey kırtasiyeciliğine karşı da burjuva tedbiri alındı. Divân yerine, her mesele ait olduğu daire başkanıyla konuşulacaktı. Maksat maliye işlerini düzeltip devlet varlığını arttırmaktı. Ama adam bulunamıyordu. Çünkü o zamanda *"okumak yazmak bilen bir Türk kendisini âlim sayıyor"* (Charles Seignobos, **Siyasi Tarih)** idi.

III- TANZİMAT-I HAYRİYE (1839): Sanayi Türk burjuvazisi doğmak emelinde. Eski kurt gayrı-Türk, gayrı-Müslim Osmanlı burjuvazileri birşeyler istiyorlar. O zamana kadar Türkiye'de gümrük siyaseti sırf eskiden beri yapılmış kapitülasyonlara göreydi. Gümrük iki türlüydü: 1- Dış gümrük: Amediye - Keftiye - Müruriye (İthalât - İhracat - Transit); 2- Kara gümrükleri: (bir yerden başka yere taşınan eşyadan şehir, kasaba ve geçitlerde alınan): Baç - İhtisabiye - Kalemiye - Ruhsatiye - Kantariye. Kara gümrüklerinde: bir yerden bir yere taşınan eşyadan % 8 ve şekli değiştirilen eşyadan (yabancı veya Osmanlı menşeli olsun) yine % 8; sonra, hammaddenin gümrüğü kısmen verildiyse % 6, tamamı gümrüklü hammaddeden eşya yapılırsa % 2 ilâ 4- harç alınırdı. Yabancı sermaye ve onun Osmanlı temsilcileri bu yükün altından kalkmak istiyor. Ne yapsın? En kolay yol: Reform istesin. Rusçuk Cemiyeti zamanında bizzat burjuvazi, derebeylikle elele vermiş ve harice karşı tutunmaya uğraşmıştı. "Asâkir-i Mansure-i Muhammediye" ile beraber yabancı mallarına, usturasından kumaşına kadar, geniş bir Osmanlı pazarı temin edilmiş gibiydi. Lâkin bu pazardan belki Osmanlı sermayesi de yararlanmaya kalkışabilirdi. Bu binbir çeşit gümrük ve harçlardan yakayı sıyırmadıkça yabancı mal ücra köşelere kadar sokulamayacaktı.

1839 yılı fırsat yılıdır. Fransız sermaye ihtisasının beslediği Mehmed Ali Paşa Mısri 30 bin muntazam askerle Suriye ve Torosları aşarak Reşid Mehmed Paşayı Konya'da esir almıştı. Ruslar İstanbul'da muhafızlık yaparken padişah bir daha (birinci yenilgiden 6 sene sonra) Suriye'ye inmek ister. Nizip yenilgisi. Mısır üzerine gönderilen donanmayı kumandanı düşmana teslim eder. Ve bunlara dayanamayan Mahmud II, Haziran'da ölmüş, yerine 16 yaşında Mecid geçmiştir. Sadrazamlıkta, Londra elçiliğindeyken Avrupa kanunlarına âşık olan (Reşid Paşa) bulunuyor. Reşid Paşa, toy padişahı da kandırır, ve 3 Kasım'da Gülhane Hatt-ı Hümayûnu'nu müneccimin tayin ettiği eşref saat ve dakikasında, gayrımüslim reisleri ile büyükelçiler huzurunda, 101 pare top atılırken okur.

Hatt-ı Hümayun da Hatt-ı Hümâyûn ha. Meğer 150 senedir "Kur'anın yüce hükümlerine ve şeriat kanunlarına" hakkıyla

uyulmadığından "zaaf ve fakirlik" ortalığı sarmış, binaenaleyh "yeni düzenlemeler" gerekliymiş, "bu kanunlardaki ana maddeler de, can güvenliği, ırz ve namusun korunması, mali ve vergi düzenlemeleri ve askeri gereklerin karşılanması ve bu maddelerin geçerlilik sürelerinden ibaretmiş. Madde 1- "Dünyada can ve ırz-u namustan aziz bir şey" yoktur. 2- "Mal güvenliğinin ortadan kalkması halindeyse herkes ne devlete ne de millete ısınamayıp ve mülklerin imarına bakmayıp", "devlete ve millete gayreti ve sempatisi" kalmaz (burada vatan ve millet aşkının kökleri sinikçe belli ediliyor.) 3- Vergi: "Gelir toplanması, memleketin siyasi gidişini ve mali işlerini bir adamın eline bırakmak ve belki acımasız pençelerini teslim" eden yıkıcı bir durumdur. "Bundan sonra, her kişinin mülklerine ve kudretine göre, uygun bir vergi belirlenecek." 4- Maliye: "Devletin, karacı ve denizci askerlerinin masrafları ve benzeri şeyler de, kanunlar uyarınca sınırlanıp belirlenecektir." 5- Asker, "daimi ve keyfi değil dört beş sene müddetle istihdam edildiğinde de, belli bir süre sonunda değiştirme yolları bulunacaktır." 6- "İğrenç birşey olan rüşvet kanunla yasak edilecek."

Bunlar işin yaldızı. Ama yaldız bile tutmuyor. Memlekette iki de parti vardı: 1- Reşid Paşa: İngiliz taraftarı; 2- İhtiyar Türkler (Rıza Paşa): Rus taraftarı... Dahili siyaset yok... Reformu bunlar nöbetleşe yapacak! Asker gene Müslümanın ebedi sanatı olarak 5 sene Nizamiye, 7 sene Redif [yedek asker] oldu. Mülki İdare'de Vali-Defterdar-Kumandan diye yapılan bölünme, (Dahiliye - Maliye - Hariciye) bakanlıklarına bağlandı. Fakat, il meclisleri, yerli "ileri gelen", valileri kontrol edeyim derken bütün reformu durdurur. Maliye: Gümrük ve vergi; almak için "namuslu" adam bulunmadığı için tekrar kesimcinin tahrip edici eline bırakılır.

Eski tas, eski hamam. Sosyal bünyede kıl kadar değiştirilen bir şey yok. Devamlı kalan tesir, sırf şu yaldızlı kelimelerin altında belli olmayan ekonomik değişikliklerde oldu. Gümrük tarifeleri, eskisi gibi azami tarife esası üzerinden değil de, yapılacak yeni ticaret anlaşmalarında her devletten ne koparabilirsene döndü. Önce Fransa ile, fakat sonra hemen bütün devletlerle aynı şartlarda olmak üzere anlaşmalar yapıldı. Av-

rupa sermayesi sapına kadar muzaffer idi: 1- Kara gümrükleri: Avrupa mallarının transiti için yoktur; 2- Transitten: yalnız % 3; 3- İthalâttan: karaya çıkınca % 3, satılınca % 2 gümrük alınacak. 4- Ya ihracat! Türkiye mahsûlleri inanılmayacak derecede maskara bir gümrük engelleriyle çevrilmişti: Osmanlı malları iskele mahalline girince % 9, gemiye yüklenirken % 3 ihracat harcı verecekti. Yani, Avrupa malları % 3-5 ile girecek, Türkünki % 12 ile çıkacak!

İşte, "Reşid Paşa"yı "Büyük" yapan madde... Bütün bunlardan başka, adı Osmanlı olan bilinen, yabancı banka da İmparatorluğun tepesine dikilmişti. Daha sonraları topyekün ithalâttan % 5, ihracattan % 12 harç alınmaya başlandı. Bu anlaşmalar sözde 7 senede bir değişiklik ve ertelemeye uygundu. Fakat aradan üç yedi sene geçmeden Avrupa bezirganının keyfine toz kondurulamadı.

IV- 1856 ŞUBAT ISLAHAT FERMANI:

"Tanzimat-ı Hayriye"den beri 17 sene geçti. 1848-50 Avrupa devrim dalgası yatıştırıldı. Doğu Sorunu günün meselesidir: daha 1844'te Çar Londra'ya gittiği zaman ölen Türkiye'yi paylaşalım demiş de, Palmerston'u XII. Napolyon + Sandunya ile birleşmeye mecbur etmişti. 1848 dalgası aştıktan sonra, aynı Nikola aynı İngiltere'nin sefiri Sir Hamilton Seymour'a, Kışlık Sarayı'nda (9 Ocak 1853) şunu teklif ediyor: "Kucağımızda bir "Hasta Adam", kesin surette hasta bir adam var, gerekli tedbirleri almayı başarmadan önce bunu kaçırırsak pek yazık olur." Girit'le Mısır'ı İngiltere'ye verir. Kendisinin İstanbul'da gözü yoktur, sırf (Sırp + Eflâk + Buğdan + Bulgar) bağımsız prensliklerini, - ele güne karşı düşkün kalmasınlar diye- koruması altına alacaktır.

Derken, (Saltık Baş Kumandanı - Bahriye Nazırı - Finlandiya Genel Valisi) *"Prens Menşikof, Tuna imaretlerinde mola veren askerlerle, gözü önünde karadan gemiye ve gemiden karaya çıkarma manevralarını yaptırdığı (Sivastopol) ordusunu gözden geçirdikten sonra, İstanbul'a haddinden fazla aşkın ve taşkın bir ortaoyununa çıkar gibi bir giriş yaptı. Beraberinde, Karadeniz Rus filosu amirali, bir parti kumandanı, birçok emir subayları ile sefaret katibi genç M. de Neselrod gibi on iki zât bulunuyordu. Rus*

ve Rum ahali kendisine öyle bir kabul merasimi yaptılar ki, onu, 'Tsarigrad'a hulûs ve vefasını sunmaya gelmiş Ortodoks Çarın ta kendisi sanmak mümkündü, Fuad Efendinin görevden alınmasından başka, Menşikov'un, Sultandan, Türkiye'de oturan bütün hristiyanların hâmiliği ile birlikte Rum Patriğinin tayini hakkını da Rusya imparatoruna bırakmasını ısrarla istediği; Sultan'ın (Fransa) ve (İngiltere)nin korumasına başvurduğu; Britanya işleriyle görevli Miralay Rose'un, İngiliz filosunun derhal Adalar Denizinde kendini göstermesini talebetmek için "Wasp" vapurunu alelacele Malta'ya gönderdiği; ve Rus gemilerinin Çanakkale yakınındaki Kilia'da demir attığı haberi, Londra ve Paris'te heyecan ve duygulanmayı son haddine vardırdı. Paris'te çıkan Le Moniteur, Fransız Toulon filosunun Yunan sularına varmak emrini aldığını bildiriyor." (K. Marks, **age, "Türkiye'de Milliyetler",** 1853 Mart 22)

Fransa 1848'den beri ihmal ettiği Kamame kilisesini, üç sene önce Ortodokslardan almıştı. İşte bu fevkalâde sefaretle de Rusya, Türkiye'nin "ebediyen" müttefiki olmak karşılığında, Türkiye'deki Ortodoksların hâmiliğini talebediyordu. 1839'larda sahne kahramanı Reşid Paşa idi; şimdi Âli ve Fuad Paşalar aktörlükte... Yabancı kuvvetlere dayanarak; Çarın sefirine adeta gülünç bir oyun oynadılar. Rus ordusu Eflâk ve Boğdan'ı işgal etti. Avusturya ve Prusya tarafsız kaldı. Fransız + İngiliz donanması Çanakkale'deyken, Nakimof Batum'a, Osman Paşaya erzak götüren Osmanlı donanmasını Sinop'ta yaktı. (30 Kasım) Fransız ve İngilizler Sivastopol'ü kuşatır ve tahrip ederken, gâvurun Piemonte hükümetinden de 15 bin kişiyle kuşatma ordusu 130 bin kişiye çıkarılır. 352 gün kuşatma, 3 savaş, 3 hücumdan sonra İngilizler savaşa, Fransızlar barışa taraftar.

25 Şubat 1856 meşhur Paris Kongresi: Osmanlı mülkünün tamamiyeti + Tuna, Boğaz ve Karadeniz tarafsız + Eflâk ve Buğdan özerkliği... Ve bunlardan başka da Türkiye'de reform talebedildi. Tekrara gerek yok. Reformu Türkiye'de isteyen bir Türk burjuvazisi var mı, yok mu? Henüz sesi duyulmuyor. Fakat Avrupa sermayesinin destekçisi olan gayrı-Türk ve gayrı-Müslim kapitalistler reform istiyor. Zaten tetkik edilirse görülür ki, "Islahat Fermanı" adını taşıyan şey baştan başa gayrı-Müslim unsurların ekonomik ve sosyal serbesti ve ayrıcalıklarını bir

daha tanımaktan ve genişletmekten ibarettir. Türk burjuvazisi, arslanların artıklarıyla geçinen tilkiler gibi, bu vesile ile kendisine de düşecek olan kırıntılara bin hamd ve şükrederek Âli ve Fuad Paşalarını göklere çıkarmakla meşguldür.

Şubat 1856 (Cemaziyelahır) Islahat Fermanı: *Hangi dine mensup olduklarına bakılmaksızın, tüm Osmanlı halkının özgürlüğü ve eşitliği kanunu diyor fakat bu eşitlik tabi "burjuva eşitliğidir". Yani laftadır. Fakat bu defa bizzat burjuvazi için de laftadır. Maddeler:*

1- Din serbestliği tamamlanır ve sonra;

2- Gayri-müslim cemaatlerin ayrıcalıkları ve muaf tutuluşları korunmuştur. Yalnız armağan, bahşiş ve çeşitli gelirler yerine "patriklere ve cemaat başlarına belirli bir gelirin bağlanması, ruhbana maaşlar (fakat Hristiyan rahiplerin taşınabilir malları ve taşınmazları zarara uğratılmayacaktır.)" Milletçe fayda sağlayan işleri ruhban ve avam arasından seçilmiş üyelerden oluşan bir meclis yürütecektir.

3- Zorla din değiştirme yoktur. + Halkın bir sınıfının diğerinden aşağı tutulması, sınıfsal aşağılama içeren sözlerin, deyimlerde, günlük kullanım dilinde, resmi konuşma ve yazışmalarda kullanılması tamamen yasaklanmıştır.

4- Memuriyet; askeri ve sivil okullar herkese açıktır. + Karma eğitim meclisi. (Eğitim yöntemlerini, öğretmenleri, özel eğitim kurumlarını düzenler.)

5- Gayrimüslimlerin yasal meseleleri, varsa "karma divanlarda veya istenirse gayrimüslim meclislerinde halledilir.

6- Hapishanelerdeki uygulamalarda, insan hakları adaletle gözetilerek, eziyet, işkence, kötü muamele kalkacaktır.

7- Zaptiye: "Mal ve can" emniyeti.

8- Askerlik: Müslüman fiili hizmet edecek. Gayrımüslim bedel verecek.

9- Seçimlere hristiyanlar da katılabilecektir.

10- Yabancılara mülk edinme izni.

11- Vergi: İltizam ve aşar toplanmasında, araç kullanmaksızın doğrudan tahsil. Ürünlere zarar vermeyecek ve iç ticarete engel olmayacak biçimde yerel teklif alınması. Bütçenin bir sis-

tem dahilinde düzenlenmesi. Maaşların çalışanlar lehine düzenlenmesine başlanacak.

12- Yüce meclis üyeleri, her bir cemaatin başkanıyla + padişahlık makamından tayin olunacak, yeminli ve birer senelik memurlardır ki, gerek normal, gerek olağanüstü toplantılarında, oylarını ve görüşlerini doğruca ifade edebilecekler ve bundan dolayı asla rencide edilmeyeceklerdir.

13- Kanunlar önünde her sınıf ve memur eşittir.

14- Sermaye siyaseti: Yüce devletin para basma ile diğer mali işlerine katkı sağlayarak, banka benzeri şeyler yapılıp, Osmanlı Ülkesi'nin maddi kazanç kaynakları olan konulara karşılık gelen sermayelerin belirlenmesiyle, ürünlerin nakli için gereken yolların ve ölçülerin belirlenmesi ve ziraat ve ticaretin gelişmesine engel olan sebeplerin kaldırılmasıyla kolaylıklar sağlanacak, bunun için Avrupa'nın eğitiminden, iliminden ve sermayesinden yararlanmaya bakılacaktır.

Islahatın özeti: 1- Sırf gayrı-müslimleri koruma (tabii seçkin yabancılar için en üst koruma); 2- Mali Reform ve bütçe sistemi: Yabancı kontrolüne karşılık gelecek ve uygun olacak bir cihaz gerekli; 3- Yabancı sermaye ile "banka benzeri şeyler yapılıp" ziraat (yani Avrupa'ya gerekli olan hammadde) ve ticaret (ki zaten gayrı-Türklerin elindedir) genişletilecek. Bu devirden olumlu bir teşebbüs olarak kalan bir şey var: "Gençleri Avrupa usulünde terbiye etmek suretiyle memurların idaresinin düzeltilmesi" için açılan "Galatasaray" okulu. İlk burjuvalaşan Türk unsurları bu okulda maya aldı.

V- "GENÇ TÜRKİYE" CEMİYETİ ve ANAYASA:

1854 Kırım muharebesi Osmanlı tarihinin en büyük dönüm noktasıdır. O tarihe kadar yarım yüzyıldan fazla süren Avrupalılaşma çabaları, yıllanmış ve köhnemiş derebeylik iktidarını ve rejimini bir kurt gibi için için kemiriyor ve burjuva dönemini hazırlıyordu. O zamana kadar Mültezimler, Mukataacılar, Madrabazlar ve ilh. tarzında daha çok Devlet fonksiyonları etrafında parazitler gibi türeyen Türk kapitalist unsurlar, memleketin mali hayatına hakimdiler; Fakat ekonomik hayatın özellikle ticari faaliyet sahası hemen sırf (Levantenler + Gayrı-Müslim Osmanlılar)

elinde kalmıştı. Kırım Savaşı ile beraber Türkler Avrupalılarla doğrudan temas imkânlarını buldular. Kırım Savaşı (Sermayenin birikişi + Derebeyliğin yıkılışı)nda en büyük etken olan "Genel Borçlar" sisteminin yıldırım hızıyla başlaması demektir. Ve işte asıl dönüm noktasını ve burjuvazinin sahnede söz sahibi görünmesini bu Kırım Savaşı'nın açtığı Amme borçlarında arayıp bulmak mümkündür. Gerçekte 1854'te sorguçlu Mecid'in Bismillah deyip açtığı % 80 ihraç kıymetli 3 milyon sterlinlik ve ertesi seneki 5 milyon sterlinlik iki borçlanmayla Mısır İngiltere'ye, ve İzmir gümrükleriyle birlikte Suriye de Fransa'ya peşkeş çekilivermişti. Bir kere başlayan "Genel Borçlar" 20 sene içinde kabak çiçeği gibi açıldı ve 15 borçlanmayla 238 milyon altın liralık borca girildi. Bu arada 1860'ta, gümrük siyasetinde de yerli burjuvazinin lehine doğru bir değişme başladı. Öncelikle gene Fransa, sonra İngiltere - Avusturya -Sardunya - İsveç -Sicilyateyn - Danimarka - Toskana -Belçika -Prusya -İspanya - Rusya ile yeni anlaşmalar ve ayrıca bir tarife yapıldı. Yeni tarifeye göre: İthalât'tan % 8, İhracat'tan yedi sene sonra % 1'e inmek üzere % 8, Transit'ten % 1 gümrük resmi alınacaktı. Yani yabancı emtiadan 3 puan fazla resim vurulurken, yerli mahsuller yavaş yavaş gümrük baskısından kurtarılıyordu. Oran, nicelik itibariyle hiçti, fakat nitelikçe köklü bir dönüşümün karşısında bulunulduğu belli idi. Yerli sermaye direnişini arttırıyordu.

3 sene sonra Osmanlı Bankası cenapları, Osmanlılığın işini daha yakından bitirivermek için, bizzat İstanbul'u şereflendirdiler.

Kâğıt para kalpazanlığı, banka manevraları, dalgalı dalgasız borçlar duman attırıyorlar. Bir taraftan Kümeli demiryollarının skandallı borçlanmaları devam ediyor. Bu hayü-huy arasında Fuad (1869) ve Âli (1871) Paşalar, yapılacak işleri kalmadığını anlamış gibi birbiri arkasından göçerler. Yeni adamlar gerekli.

1875 : İflâs borusu, yuf borusu çaldı! Bir sene önce bütçe gelirleri 25 milyon iken, 238 milyon lira borçlanılıp 127 milyon lira alınan borçlar yüzünden (ki bunların da yalnız 12 milyonu Kümeli şimendiferlerine aitti) Mürettebat 13 + Dalgalı borç 17-30 milyonluk bir yük altında kalınılmıştı. Osmanlılık bütün hazineyi devretse gene borçlu kalıyordu. 1875 Ekim'in 6. günü bir Kararname, 7 ve 10. günleri bir tebliğ yayınlandı: 5 milyon borç

açığı yüzünden 6 Ekim'den itibaren 5 sene borç faizlerinin yarısı para, yarısı da % 5 faizli tahvillerle ödenecek. Tahviller 5 senede ödenmezse, müddet uzatılır. Yeni borçlanma olmayacak.

Ağır vergiler. Bosna-Hersek, Bulgar isyanları... Yeni ıslahat fermanı. Düvel-i Muazzama, Osmanlı'ya müşterek bir nota [30 Aralık] verirler: Laf değil, iş istiyorlar...

İşte o sıralarda "Genç Türkiye Partisi"nin adı ve sanı işitiliyor, ilk defa olarak Türk burjuvazisinin bağımsız ve açık sesi. Ama yine kendi kuvvetine ve halka değil, yabancı devletlere güveniyor ve başvuruyor. 1876 Martında yabancı devletlere verdiği bir beyannamede okunur:

"Osmanlı Devleti baskıcı bir hükümdara bağlı olacak ya da, bütün milletler ve çeşitli mezhepler vekillerinden oluşan bir danışma meclisine dayanarak idare eden akıllı bir hükümdara sahip olsa, her türlü tehlikeden kurtulmuş olur. En uygun ve gerçekçi çözüm yolu budur ve bu yol Kur'an-ı Kerim hükümlerine de aykırı değildir."

Anlamak güç değil. "Genç Türk"ler henüz "Genç Osmanlı'lar bile değil; İhtiyar Osmanlılar gibi düşünmekten kurtulmuş değillerdir. Zaten takındıkları isim de kendilerini yeterli derecede karakterize eder. Malum, 1830'larda Avrupa'da da, her burjuva uyanışına eren memleketin "Genç"leri vardı: Genç İtalya- Genç İsviçre - İspanya ve ilh. Hatta bu bir ara "Genç Avrupa" şeklini almıştı.

Bu örgütü ilk defa 40 yaşından aşağı üyelerden olmak üzere Cenovalı avukat Mazzini kurmuştu. Üyeleri: Kanun adamları, Hakim, Öğretmen, Subay gibi aydın küçükburjuvaziden; Şiarı: "Hürriyet, Eşitlik, İnsaniyet, Bir Allah, Bir Hükümdar, Kanun-u İlâhi"... İşte bizim Genç Türk Partisi de tıpatıp buydu. Onun için Türkiye'deki ismi haklı olarak "Yeni Osmanlılar" oldu. Yeni Osmanlıların siyasi başı (Mithat Paşa), edebi başı (Nâmık Kemal) ve (Ziya Paşa) idi. Vatan ve Hürriyet edebiyatı onlarla açılır. Fakat teorilerinin kıtlığı bunları hayalperest kalmaya mahkum ediyordu. Yeni Osmanlı Toplumu, kaçık Murad'ı hürriyetçi yapmakla memlekette devrim başarmayı kurdu. Murad tahta çıkıp da çıldırınca, en kabadayıları:

"Mematı etse gönül çok mu şevk ile bahis
Azab ederse de
Allah eder cehennemde" (Nâmık Kemal)

tarzında melankolinin en kötüsüne yuvarlandı. Tıpkı (Reşid), (Fuad + Ali) Paşaların devirleri gibi, (Mithat) Paşanın Genç Osmanlılığı da, devrimciliğe değil, "Kur'ân-ı Kerim hükümlerine aykırı" olmamaya uğraşıyordu.

Hikaye basittir: Bulgar isyanı üzerine "Talebe-i Ulûm", ("Anlaşılıyor ya: o zamanki devrim henüz Medreseden çıkıyor. Nâmık Kemal bile, "o zamanın pek büyük ulemâsından addolunan sayılan zatlardan Tefsir, Hadis, Kelâm, Fıkıh, Tasavvuf, Arap Edebiyatı, Acem Edebiyatı öğrenip duruyordu.") Evet, genç softalar..! Saray civarına gelirler. "Kaçar mı merd olan bir can için meydanı gayretten" deyip de örümcekten ödü patlayan "Kahraman-ı Hürriyet" Nâmık Kemal gibi, bir oturuşta bir kuzu dolmasına gık demeyen "Pehlivan-ı İstibdat" Abdülâziz de korkmaya hazırdı. Softacağızlara ne istediklerini sorar. Softacıklar ne bilsinler ne istediklerini? Onu burjuvaziye sormalı: *"Hiçbir şey istemiyoruz"* diyorlar, *"fakat hazırdaki hükümetin fena olduğunu görüyoruz."* Vay, öyle miymiş? Hemen "hazır hükümet" tepesi aşağı! Mahmud Nedim Paşa (18 Mayıs) yerine Genç Türkler geçirilir (19 Mayıs). Artık siz olsanız Pehlivanı baş belası tutar mısınız ya? Vekiller, Şeyhülislâmla "ittifak ederek", "idare-i hükümetteki acz"inden dolayı Sultan Aziz'i halleder. (30 Mayıs 1876) Yerine 5. Murad getirilir. Ama cennetmekân, cinnetmekân oluverir. Yeni Osmanlılar bu işe şaşakalırlar. Tuttukları ellerinde kalıyordur. Derken efendim, sabah olur erken: Essultan İbn-üs-Sultan Abdülhamid Han duzah-mekân taht'ta beliriverir. "Kader!"

Hamid enayilere pabuç bırakan takımından değil. Öncelikle şuradan buradan toplaşan "Vatanperverlere çelebice birer kandilli selâm gönderir. Önce "Başıbozuklar"ı ile yalnız 100 kadar Bulgar köyünde 30-40 bin "Domuz çobancığı"nı boğazlayaraktan Bulgarları bastırır. Bu esnada çelebilere sorar: Ne istiyorsunuz? "Kanun-u Esasi-i Osmani" mi? İstediğiniz bu olsun. Hele bir "Encümen-i mahsus" kurun. Reisi Server Paşa, üçü Hristiyan olmak üzere 16 Mülkiye memuru + 10 Ulemâ + 2 Ferik. Tamam mı? Haydi bakalım şimdi, ayıklayın pirincin ta-

şını... Zaten maksat Avrupa delegelerinden oluşmuş "Islahat-ı Hususiye" Encümenini suya düşürmektir. Hariciye Nazırı Saffet Paşa, Avrupa merkezlerini harıl harıl Anayasa haberleriyle şişirir. 12 Ekim 1876'da yerel meclislerin birer anarşi olduğu, şimdi seçilmiş bir merkezi meclis ile hükümetin tayin ettiği bir "Meclis-i Ayan" seçileceği ve ilh... "Encümen-i Mahsus" padişahın haklarını s ınırlamakta birleşti. Ama seçim olayında "Ulemâ" ayak direr. Nihayet muhafazakârlıkla boğuşmaktan akla karayı seçen Mithat Paşa, Şeyhülislâmı kandırır. Bürokrasinin tabiriyle "alelacele" bir "Anayasa" 1 Aralık 1876'da hazırdır: 1- Vekiller huzurunda sorumlu olacak; 2- *"Basın özgürlüğü ve toplanma, bağımsız mahkemeler, il idarelerinin yetkilerin genişletilmesi, mecburi ilköğretim" tekerlemeleri yuvarlanacak;* 3- Tabii hiç unutmaya kalkışmayın: "Devlet-i Osmaniye'nin dini, Din-i İslamdır" ve ilh... Hariciye Nâzırı şişirmecede berdevam: 23 Ocak *"Devlet-i Osmaniye'de hürriyet, adalet ve eşitlik devresini, yani medeniyetin galebesini temin ettikten sonra..." "Kanun-u Esası, bir vaatten ibaret değildir. Aksine bütün Osmanlıların malı olan ve hükümlerin uygulanması ancak millet ile padişahın birlikte davranması suretiyle gerçekleşebilen* (Anladınız ya: Padişahla millet birleşirse Kanun-u Esası de yoktur!) *bir kanun-u hakiki ve kafidir, ilh... ve ilh...*

Yabancı devletler "İstanbul Konferansı"nda Bosna-Hersek + Balkanların kuzeyi için özerklik; öteki vilâyetlerdeki "Hristiyanlar için yeni güvenceler" ister. Reformun uluslararası encümenin nezareti altında yapılmasında ısrar eder. 1877 Ocak'ında bu teklifi Bâb-ı Âli reddeder. 31 Mart'ta Avrupa tekliflerini tekrarlar. Mebusan Meclisi de reddeder.

1877 senesinde, toz duman arasında, Türk burjuvazisi domuzdan kıl koparmak fırsatını kaçırmadı: Türkiye'de dokunan kumaşlar yün, pamuk ve ipek ihracat vergisinden istisna sağlandı. O kadar.

Şubat 1877'de Mithat Paşa birdenbire görevden alındı. Nisan 24'te Rus orduları Tuna'yı geçti. Osmanlılar önce başarılı olurken, paşa zırıltısı yüzünden bozguna uğrar. 31 Ocak 1878'de Ruslar Edirne'de. İngiliz donanması İstanbul'a gelince, önce 3 Mart 1878 Ayastefanos anlaşmasında "Autonomie ou Anato-

mie" [özerklik yada otopsi] diyen İgnatiev'in her teklifine eyvallah denilir. Fakat Avrupalılar buna gelemez. Nihayet Berlin Konferansı Ayastefanos'u biraz "rötuş" eder. Hasta Adam'dan herkes birer parça kopartır, alır.

Berlin anlaşması Madde 62: *"Her milletten Avrupa ve Asya'daki Osmanlı topraklarından seyahat eden din adamı ve gezginler, aynı hukuk, çıkar ve ayrıcalıklardan (ibadet serbestliği, mülki ve siyasi memuriyet ve mesleklerinin icrasında, cemaatlerin ilişki ve derecelendirilmesinde ve ilh...) yararlanacaklardır. Osmanlı ülkesinde bulunan konsolosların ve politika memurlarının, gerek başta açıklanan şahısları ve gerek mekanlarda, vesairedeki dini düzen ve hayır işlerini resmen korumak hakları onaylanmıştır."*

Genel Sonuç:

1- Kendi kuvvetine dayan: Türk burjuvazisinin acıklı doğuş tarihi bize bir şeyi öğretiyor: Herhangi bir memleketteki herhangi bir sınıf kendi kurtuluşu için herşeyden önce kendi kuvvetine ve sınıfi devrimci hızına dayanmalıdır; hatta bu memleket, Türkiye gibi, bütün Avrupa'da burjuva devrimleri yapıldıktan yarım yüzyıl sonra aynı burjuva devrimini tekrarlamaya kalksa bile Türk burjuvazisi, - elbet nesnel şartların da zoruyla - sırf dış kuvvetlerle fırsattan yararlanarak harekete geçmeyi düşündükçe, ciddi bir devrim değil, esaslı bir reform bile elde edemedi. Ancak uluslararası denge şartlarından yararlanmayı, milli ve sosyal bünyesindeki sınıf ilişkilerinden doğan ve çalışkan mazlum sınıfları sürükleyen akımla birleştirdiği vakit kendi bağımsız sınıfı kurtuluşunu üstün çıkardı. Harekete gelen Türkiye proletaryası ve onun keşif kolu, bu tarihi dersi, velev başka bir sınıfa da ait olsa, kendi defterinin bir kenarına kaydetmelidir. Çünkü bugün hâlâ etrafını saran geniş orta sınıflar ve ezilen ırklar içinde, hariçten bir Mehdi beklemek psikolojisi hakimdir. Bu, Emperyalizm bünyesinin uluslararası biricik bir sınıf ilişkileri toplamı yarattığı hakkındaki görüşten doğma bir kanaat değil, yüzyıllarca süren Osmanlı burjuvazisinin sınıf mücadelesi tarzındaki pısırıkça ve pasif ideolojisidir.

2- Şovenizm demagojisini at: Osmanlı imparatorluğu büyük Hristiyan teb'â burjuvazileri ve yabancı devletlerin oyuncağı haline gelmişti, Türk burjuvazisi Türk Derebeyliğinin izinden yürüdü: Türkiye, çalışkan ve ezilen halk kitlelerinin sınıf mücadelesini, daima dini ve milli ajitasyonla dışa ve yabancı dinlere karşı yöneltmekte, mesela gayrı-Türk ve gayrı-Müslim düşmanlığı şekline dökmekte devam etti. Bugünkü burjuvazi aynı geleneksel yeni ve devrimci kelimeler altında yürütmek istiyor. Halbuki Türkiye'de hiçbir sınıf ezilen ve çalışkan sınıflar kadar, işçi ve köylü sınıfları kadar samimi anti-emperyalist değildir. Binaenaleyh anti-emperyalist mücadele Türkiye devrimcileri için alfabedir. Fakat Emperyalizm düşmanlığı, "Gözlemci ve Denetçi"lerin yaptıkları gibi, milli burjuvaziye kadar köpeksi bir uzlaşma biçimine sokulmamalıdır. Türkiye halkı, hakim soyguncu sınıflardan bin kere daha içten anti-emperyalisttir. Fakat kendi burjuvazisinin bu sahada kör aleti değil, gerekirse bilinçli, bağımsız ve kaçamağa meydan vermez ve herşeyden önce sosyal devrimci müttefiki olabilir ve asla Türk burjuvazisinin aynı derecede soyguncu ve zalim vasfını unutamaz.

Bir Damla: Meşrutiyet Burjuvazisi

"Lütufkar velinimetimiz padişahımız efendimiz hazretlerinin, hilafeti koruyan ulu cenaplarının kurucusu oldukları anayasanın yürürlüğe konulması ve mebuslar meclisinin açılmasını emir ve ferman buyurmalarından dolayı ve ilh... ve ilh... Anayasanın, zamanın şartlarından dolayı uygulanamaması, kutlu padişahın fikir ve arzusuna karşı olduğundan ve ilh..."

İşte Türk burjuvazisi Meşrutiyet güneşi altında bu salavatlı tekbir sesiyle göründü. (Hürriyet - Adalet - Eşitlik -Kardeşlik) balonlarını böyle uçurmuş idi(*'. Türk burjuvazisi, Derebeylikle

(* Meşrutiyet'in ilanı günü "Servet-i Fünûn" bir resim yayınlıyor: Kırmızı fesli siyah elbiseli bir Osmanlı borazan neferi. Kaşları bıyıklarından kalın, püskülü heyecandan kaşları ile birlikte havaya kalkmış, sol eli pençeleşmiş midesinin üstünü yırtıyor, bir bacağı kibrit çöpünden ince, ötekisi fil bacağı, suratı fesinden daha kıpkırmızı... Apolet, şerit, kayış kemer yerli yerinde. Burjuvazinin borusunu öttürüyor. Ve her sıkışında borudan havaya bir balon fırlıyor. Böylece dört balon uçurulmuş. Balonlar birbiri arkasından yere doğru düşüyorlar. Belli ki Meşrutiyet burjuvazisinin balonları uzun ömürlü değil. Havada fazla duramıyorlar. En aşağıda, borazancının ayıp yeri önünde Fransızcasıyla birlikte Adalet balonu tekerlenmekte, onun üstünde aynı tarafta Kardeşlik, nihayet boğaz hizasında Eşitlik... Borunun ağzından hızla ve taze çıkmış Hürriyet balonu.. Aşağıya yuvarlanmak için sırasını bekliyor... Tablonun en üst tarafında kalın yazıyla "Yaşasın Kanun-i Esasi" ve Levanten veya Frenk ahbaplarımıza kozmopolitliğimizi ispat için olacak, yanıbaşında da Fransızcası "Vive la Constitution!" İşte Meşrutiyet burjuvazisi ilk demagoji balonlarını böyle uçurmuştu.

Levha ciddi midir, yoksa karikatür müdür? Anlamak imkânı yok.

Yalnız hatırladığımız: Servet-i Fünûn ciddi bir dergiydi. Ve altında şöyle bir kayıt okuyunca, işin rengi anlaşılıyor:

Meğer bu levha: "Meşrutiyet'in ilanında Servet-i Fünûn'un büyük bir maharetle yayınladığı ilk renkli resim"miş!.. Burada üzerinde durulan resim 29/11/1929 tarihli Milliyet Gazetesi'nde yayınlanmıştır. Resmin altında ("Meşrutiyetin ilanında Servet-i Fünun'un büyük bir maharetle yayınladığı ilk renkli resim" yazısından başka) şöyle bir not daha vardır: "(Ahmet İhsan Bey'in matbuat hatıralarına ait ikinci makalesi 5. sayfada)" **Dr. Hikmet Kıvılcımlı,** resmin küpürünü kesip el yazmalarına eklemiş ve üzerine yeni yazıyla şu notu düşmüştür: *"Burjuva devriminin ilk balonları."* (Fuat Fegan)

daha ciddi bir çarpışma yapmadan önce sarmaş dolaş olmaya can atıyordu. O beyhude yere dramatize edilen İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin programının birinci maddesine göre: *"Zât-ı şahane Meşrutiyete sadık kaldıkça nefs-i şahaneleri muhterem"* idi.

Türk burjuvazisinin devrimci hareketi 1876'lardaki ekonomik, mali ve siyasi kriz sırasında ilk defa dirilmişti. Fakat o zaman bu hareket epeyce "platonik" ve şekilsiz bir akımdan başka bir şey olmadı. Hatta kazara kurulan Meclis-i Meb'usan üyelerinden biri, "Eclaire" gazetesine gönderdiği bir mektupta bunu, sanki iftihar edilecek bir şeymiş gibi şöyle izah ediyordu:

"Genç Türk Partisi hiçbir şahsa tabi değildir, ne şahsın ne de bir partinin yönetimi altında değildir. Genel amaçları gerçekleştirmek için bütün zekâ ve sadakatların toplamıdır. Bu, zulümler ve baskılar neticesi olarak vicdan sahibi adamların yardımı ile yayın yaparak hakkını tanıtmak isteyen milli eğilimlerin genel kurumudur."

Burjuva devrim hareketinin şekilsizliği, Türk burjuvazisinin henüz devrimci bir sınıf olarak şekilleşmemiş olmasından ileri geliyordu. O zamanki Türkiye'de mevcut bütün burjuvalaşmış veya burjuvalaşmak eğilimindeki zümreler gayrı-Türklerdi. Türkler iki zümre idi: 1- Memur ve iratçı hazır yiyiciler; 2- İşçiler. Ahmed ihsan "Matbuat Hatıraları"nda bu özelliği şöyle anlatırdı;

Türk Olmayanlar:

1) Yerli burjuvalaşan unsurlar: *"İstanbul Baş Defterdarlığında bulunmuş olan büyük babam Muhtar Efendiden kalma Vaniköy'ündeki yalımızda ben dünyayı ilk görüp anlamaya başladığım vakit aile doktorumuzun adı Andonaki, eczacımızın ismi Petraki idi. Babamın sarrafı Artin idi. Bakkalımız Bodosaki, terzimiz Karnik, kuyumcumuz Garpis, berberimiz Yani idi. Yalımızın önünden kayıkla geçen tefeci Mişon, gevrekçi Yanko, yemişçi Vasil bize her gün mal satardı. Yalıda sandalcımız Dimitri idi, ayvazın adı İstepan idi. eve gelen bohçacı kadın Mannik Dudu idi. Yalının tamir kalfası Hristaki idi."* Daha aşağıda ilave ediyor: *"Boğaziçi'nden İstanbul'a bizi indiren vapurların kaptanlarının hiçbirisi Türk değildi. Şimendifer idareleri, bankalar, karantina ve fener idarelerinde tek bir Türk görülmüş değildi.*

"Kitabımın birinci cildinde yazdığım üzere, gazetecilik, kitapçılık ve matbaacılık dahi herşey gibi Türk olmayanların elinde idi. Günlük gazetelerin sahipleri Çirçil, Filip, Mihran, Nikolaidi adlı idi. Mecmuaları Karabetler ve Gaspar'lar, Ohannesler çıkarırdı." (Ahmed İhsan, **"Matbuat Hatıraları",** Milliyet, 1-6-930).

2) Yabancı kapitalistler: *"Türk tebası olduğu halde Türklük ile alâkası olmayan bu güruhun yanında daha acıklı bir güruh daha vardı. Bu da İstanbul veya İzmir'de belki yüz seneden beri yerleştikleri ve işler tuttukları halde ceplerinde belki hiç tanımadıkları bir memleketin pasaportunu taşıyan Levantenler idi. Kapitülasyon rejiminden yararlanan Levantenler cennetteymiş gibi vergisiz, kontrolsuz, Türkiye'de yaşarlardı. Ve bunların her birinin o zamanki hayatı ve ayrıcalığı bugünkü yabancı elçileri mertebesinde idi. Onlara "Firenk" derlerdi. İzmir'de Firenk mahallesi bile vardı. Beyoğlu, onların saltanat sürdükleri muhitti. Harç veren sade Türklerdi ve biz bunu doğal bulurduk."*

Türkler:

1) İratçılar: *"Biz, bu bir sürü yabancıların alışverişini çok doğal buluyorduk. Paralarımızı onlara düşünmeden verirdik. Çünkü İstanbul'un Türkleri ya Mevleviyet ödeneğini veya Arpalık parası alan başı sarıklılardan, yahut maaşlı olarak Kalemlerdeki memurlardan ve subaylardan ibaret idi ve ticarete, sanayiye, esnaflığa hakaretle bakardı. Bu işleri İstanbullu beyler kendilerine lâyık görmezdi. İstanbul Türkleri hemen hep hazır yiyiciydi."* Tabi eski burjuva kurdu ve aslına uygun Türk patron tipi, "İstanbul Türkleri" derken yalnız bu iratçılar güruhunu muradediyordu. İşçi ve yarı köleleri, burjuvazi bugün bile İstanbullu saymıyor.

2) İşçi ve rençberler: *"Anadolu'dan ve Rumeli'den şehre gelen Türkler ise, hammal, küfeci ve rençberlikten ileri geçemezlerdi ve bu zavallılara 'Kaba Türk', 'Leblebici Türk' derlerdi."* **(age)**

Aradan geçen 40 sene zarfında iratçılar yavaş yavaş ticari ilişkilere sokulmak mecburiyetinde kaldılar. Fakat karşılarında eskiden beri hakim durumlara geçmiş olan özellikle Rum ve Ermeni tüccarlarını buldular. Bu önce ekonomik ve sinsi bir

mücadele doğurdu. Sonra yer yer milli ve dini muharebecikler başladı. Ne çare ki (Türk-Müslüman olmayan) yerli kapitalist unsurlar işi sağlama bağlamış, Avrupalı efendileri vasıtasıyla epeyce reformlar elde etmişlerdi. Berlin Konferansı'ndan itibaren İngiltere Kıbrıs'ı almış ve Rus istilâsı önünde bir Ermenistan tampon hükümeti kurmak kaygısına düşmüştü. 1880 tarihinden itibaren İngiliz fabrikalarının Türkiye'deki karami [tüccar katibi ve tezgahtarı], Ermeniler vasıtasıyla Orta-Asya pazarlarının kilidini Rusya'dan almak için açık müdahalelere başladı.

Rusya "yeni bir Ermeni Bulgaristan" görmek istemiyor. "Almanya padişah ile hoş geçinip ticari ve ekonomik çıkar elde etmekten" başka birşey düşünmüyor. Sultan Türk burjuvazisi içinde kırk yılda bir fare tuttu: 1890'larda (İngiliz - Alman) dostluğu yerine (Fransız-Rus) hayranlığını geçirdi. Bu Ermenilere karşı hücum borusu çalmak demekti. Ahmet İhsan'ın tabiriyle, 1855'lerde (Koca Reşid + Ziya Paşa'larla + Nâmık Kemal) tarafından "zorla doğurtulmuş olan milliyet fikri" o zamana kadar kuru edebiyat halinde idi: "Bütün Türkler, hele İstanbul Türkleri bu yüksek meselenin asla farkında bile değildi." 1890'da İstanbul ve 1893'te Anadolu'da Ermeni kıtalleri baş gösterdi. Hele Ağustos 1896'da Osmanlı Bankası'nın zaptına kadar varan ve iki gün iki gece süren Ermeni katliamı, Türk burjuvazisinin gerçekten işarete değen kanlı muzafferiyetinin başı oldu.

"1897'de İstanbul'da zuhur eden bir Ermeni isyanı ve Ermenilerin Türklere gösterdikleri büyük düşmanlık, Türk aydınlarının yavaş yavaş hazırlanmış olan anlayışlarını ayaklandırmıştı. Ve o tarihtedir ki ***bize düşman olanlarla alışveriş etmemeli*** *sözü ilk defa olarak ortaya atılmıştı."* (Ahmet İhsan, **age,** abç)

Bu itibarla denilebilir ki, Türk burjuvazisi ekonomik ve siyasi idmanını, Ermeni burjuvazisinin sırtında denediği kılıç oyunu ile elde etmiştir. Gerçekte yıllarca belirsiz, homojen olmayan ve sözde bir iddia olarak despotluğa dayanamayıp da Avrupa, hatta Amerika'ya kadar göçen Türklerin sistematik olmaktan çok dağınık ve bireysel hamlelerinden ibaret kalan "Jön Türklük" akımı, ancak Türkiye'de Ermenilere karşı alınan kesin hücum durumundan, yani 1890'lardan sonra şekil ve cisim peyda etti, örgütlenmeye başladı.

Memlekete yabancı postalarla hariçte basılmış kitapçık ve dergileri sokmakla başlayan Hürriyetçilik hareketi, ancak o tarihlerde İstanbul'da üremeye başlayan Komiteleri, "Bâb-ı Seraskeri Mümeyyizlerinden" Hacı Ahmed Efendi idaresinde merkezileştirildi. Mülkiye Mektebi hocalarından "Mizan"cı Murat Bey, o tarihlerde Genç Türklere katıştı. Ahmet Rıza ancak 1893'lerde Avrupa'ya kaçtı. 1896'da Paris'te "Meşveret" gazetesine bir de oransızca sayı kattı. 1897 İstanbul Ermeni isyanı ve katliamı hareket için bir dönüm noktası oldu. Önce Abdülhamit hücuma geçti ve Meşveret'i Fransa'dan İsviçre'ye, İsviçre'den Belçika'ya gizli açık vasıtalarla kovaladı. Jön Türkler meselesine Clemenceau'nun avukatlığı ile Fransız meclis ve "kamuoyu" alâkadar edildi. Mayıs ortalarından sonra iki eski baş, o zamana kadar İttihad ve Terakki adına olan hareketin iki temsilcisi: Murad + Ahmed Rıza Beyler İstanbul Komitesi tarafından alaşağı edildi. Artık Jön Türkler İttihad ve Terakki adı altında memleket içinde de işlemeye başlamışlardı. Aynı tarihlerde (Harbiye + Tıbbiye) öğrencilerinin Yıldız'a karşı gösterisi, gizli haberleşmeleri yakalandı.

Abdülhamit, karşısında bir hareket görmeye başlayınca şefleri avlamaya veya kandırmaya girişti. Baş hafiye Ahmed Celâleddin Paşa vasıtasıyla Murad'ı İstanbul'a getirtti. Gençlerin Taşkışla mahkemesi üzerine "Osmanlı" gazetesini çıkarmaya başlayan Doktor İshak Sükuti'ler ve Abdullah Cevdet'ler yola getirildiler. Bunlara: 1- Islahat, 2- Genel af vaadedilmişti. Trablus sürgünleri geri getirildi. Fakat mahkum gençler koyverilmedi. Fakat burjuvazi bunu yeterli gördü ki "artık İttihad ve Terakki'nin vazifesi bitmiş sayılıyordu". Bu, burjuva kancıklığının ihtilâlci gençliğe karşı ilk kahpeliği ve ihaneti idi.

1902 Şubatının dokuzuna kadar Paris'te Fransız Enstitüsü üyelerinden Lefevre'in evinde: (Arap + Kürt + Arnavut + Çerkes + Yahudi + Ermeni + Türk), bütün Osmanlı camiasının ırk ve milletlerinden temsilciler bir "Ahrar-ı Osmaniye" kongresi yaptılar. Kongre beklenilen toparlanmayı sağlayamadı. Kongreden birçok komiteler doğdu. Bunların her birinin fikir ve yorumları başka, yalnız birleştikleri nokta: Despotluk düşmanlığı idi.

Burjuvazi pratik ve acele davranmak lüzumunu hissetti. Avrupa'da bulunduğu için İttihad ve Terakki ile muhabere ve irtibatı kolay olan 3. Ordu'da bir çeşit siyasi özerklik vardı. Önce onun subayları elde edildi. Sonra yavaş yavaş 2. Ordu mıntakalarında da İttihad ve Terakki komiteleri kuruldu. Ve nihayet, malûm tarzda, ordu da elde edildikten sonra Hürriyet istendi ve alındı... Ve Hürriyetin ilanı o kadar acayip, hatta burjuvazi için bile beklenilmeyen bir şey olmuştu ki, kendisi "benim gibi İstanbul'da gizli bağı olanlar" dediğine göre örgüte mensup bulunan ve Temmuz günlerinde matbaası ve yayınları ile İstanbul'da Bâb-ı Âli'ye karşı kitlelerin odağı ve rehberi rolünü nasılsa oynamış görünen burjuva yazarı, hürriyet ilanı karşısında şöyle afallıyor: *"Gazetede, diyor, resmi tebliğler kısmında okuduğum üç satırlık bir yazı gözlerimi kamaştırdı, daha doğrusu dimağım gözlerime inanamıyordu." "O gün akşama kadar İstanbul'da doğru bir şey öğrenemedim."* (Ahmed İhsan, **age)**

Varın kıyas edin artık... Gizli Partinin adamı gözlerine inanamıyor, İstanbul'da iki gün geziyor da, ilan edilen Hürriyet hakkında "doğru bir şey öğrene"miyor!

Gerçekten Türk burjuvazisi pişmiş armudun ağzına düşmesi kabilinden hazırlop bir rejim ve devrimi yutuvermişti. Zaten Hürriyet kahramanlarının başlarına gelen en meşhur felâket de genellikle sürgünümsü bir falan yerde "ikâmete memur" edilmekten ibaretti. Hürriyetle beraber güya "Sürgün"den dönenler hakkında yazılmış bazı fıkraları okurken, burjuva devrimcilerinin ne "müthiş" mücadeleler başardıklarına şaşmamak kabil değildir. Mesela baskı kurbanlarından Recep Paşa Trablus'tan Hürriyet kabinesinde Harbiye Nazırlığına çağrılıyor. Felâkete bakın: *"Uzun seneler Batı Trablus'ta sürgün halinde* (Siz burada belki zindan köşelerinde çürüyen denilecek zannediyorsunuz, değil mi? Hayır...) *valilik eden bu hamiyetli[!] asker, üç gün sonra heyecan ve saadete dayanamayarak Harbiye Nezaretinde birden bire hastalanmış ve ani olarak göçmüştür"...* ve ilh.

Burjuvazinin örgütçü ve devrimci kabiliyeti sıfırdı, yahut kendi tabiriyle "blöf"tü. O zamanki pısırıklığının şimdi acısını çıkarmaya kalkışan Ahmet İhsan yazıyor: *"İstanbul zümresinin hiç kuvveti yoktu. Aradan yirmi iki sene geçtiği için şimdi söy-*

lemekte sakınca görmüyorum. Yapılan bir blöftü." Fakat tabii burjuvazi için bir blöftü. Yoksa halk ve gençlik elbette devrimi yapan motordu. Netekim o da kısmen tasdik ediyor: *"Başarıyı gençlerin hürriyet aşkına borçluyuz."* Ve sokağa dökülen kitlelerin Polis hafiyesini nasıl felce uğrattığını, hatta Hürriyet kokartı takmaya mecbur ettiğini şöyle anlatıyor: *"Ahali böyle coşkun ve heyecanlı bir surette sokaklara döküldükçe, bir araya gelen üç adamı takibe alışan polisler, şunun bunun söylediğini gizli dinleyip curnaller yazan casuslar şaşırıp kalmıştı." "Hafiyelerin çoğu, başta efendileri Abdülhamit bulunmak şartıyla Hürriyet kokardını yakaya takıp çalım satıyorlardı. "*

Herşey devrimci bilinçle değil, halkın kendiliğindenci içgüdüsüyle olup bitiyordu: *"1908'de Türk gençliğinin gösterdiği gelişmenin önüne geçecek bilinçli rehberler çıkamamıştı. Meşrutiyet'in bekçisiyiz iddiasında bulunan rehberler yarım yüzyıl gerideki düşüncelerin esiriydiler." "Halbuki şu olayların cereyan ettiği zamanda ayakta olan İstanbul gençliği kendilerini götüren hisleri analize, heyecanlarının kaynaklarını aramaya kadir değildi."* Mesela burjuvazi ucuz işgücü olarak kadının da iş hayatına karışmasına muhtaçtı, fakat derebeylikle derhal uzlaşmaya bakan korkak vasfı bunu ifadeye mecal bulamıyordu: *"Olayca meşrutiyet ve hürriyet aşığı gençlik, kadınların kapalı ve bağımlı kalmasını istemiyordu." "Selanik'ten gelmeye başlayan sınırlı düşünceli bazı kişilerin etkisiyle devrimimizin Avrupa'ya nasıl gösterildiğini anlarsınız." "Devrim yapmak demek kafayı değiştirmek, yani Asyalılıktan Avrupalılığa geçmek olmalıydı. Yazık ki, bu kesin adımı bize attıracak kimse yoktu; hep bocalıyorduk; Meşrutiyetten ve Hürriyetten dem vuruyorduk, sonra kadınları açmak sözünü ağıza alamıyorduk. İttihad ve Terakki içinde belki köklü devrim ruhunu taşıyanlar ve duyanlar vardı, fakat onların çoğu, hele sözleri etkili olanları sınırlı düşünceli adamlardı. ve ilh..."* (Ahmet İhsan, **age)**

Dikkat edilirse, on gün işçi gibi çalışınca bayılıp düşen ve ölüm tehlikesi geçiren bu ortodoks burjuva, kendi sınıfının tarihi orostopolluğunu sürekli, şeflerinin bilinçsizliği ile açıklıyor. Evet, Meşrutiyet devriminin burjuva şefleri "hep bocalıyor"lardı; fakat gerçek bir devrim hızını nefsinde bulan herhangi bir sınıf, bu bece-

riksiz şefleri hiç başında tutar mıydı? Hayır! İttihad ve Terakki'nin "sınırlı düşünceli" başları, sınırlı yaylımlı kapitalist sınıfının tıpatıp başları idi. Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuştu.

Meşrutiyet burjuvazisini ve onun güdücü partisini bu derece "sınırlı düşünceli" yapan ve "bocalatan" nesnel etkenler üçtür:

1- Halktan korkmak: Bütün kapitalist devrimlerinin ana vasfı, halkı çeşmeye kadar götürmek ve su içirmeden geri döndürmektir. Çünkü burjuvazi halkı soymak ve ezmek sistemini kaldırmayı değil, sadece kendi eline geçirmeyi, burjuvalaştırmayı gaye bilir. Bu genel kurala uydu diye bizim burjuvaziyi ayıplamayacağız: "Akrebin sokuşu kininden değil, tabiatı ve cibilliyeti iktizasıdır [karakteri gereğidir]." Saray, Anayasa'yı verdiği günden itibaren öz köpeklerinden Hamdi'yi Zaptiye Nezâreti'ne getirmiş ve şu ilanı vermişti: *"Padişahımızın kölesi olarak teşekkürler ve temiz dualar sunulmuş olup, tacı ulu hazretin memnuniyetini doğurmuş olduğu ve devlet dairesinde verilen görevleri yerine getirmeye devam edip, işsiz kalmamak ve halkın işinden gücünden kalmaması için teşekkürlerin sürüp gitmesine yer olmadığı, Bakanlar Kurulunca ilan ve halk sınıflarına yüce padişahın selamı ve memnuniyeti müjdeyle bildirilir."* Buna burjuvazi de razı idi. Yalnız yaptığı "blöfün" hafiyelerce çakılmasından korktuğu için, daha bir müddet halk arasında heyecanı tutar göründü. Hemen bir milyon nüfuslu İstanbul'da, bu zaruretle, hürriyet gösterileri ancak on onbeş gün sürdü. Fakat burjuvazi bugün hâlâ bu onbeş günlük coşkuyu bile affetmiyor: *"Dışarıda göstericilik ile gürültücülüğe türlü türlü hırslar ve çıkarlar karışmıştı. Selanik'ten gelenler bir taraftan halkı sükûnete davet ederken, diğer taraftan gösterilerin kapılarını açıyorlardı. Onların verdikleri cesaretle takım takım alaylar peyda olmuştu. Eski vekillerin evlerini basıp bakanları yakalıyorlar, hesap vereceksiniz diye Zaptiye Nezâretine getiriyorlardı." "Bu işleri görenler sanki özel halk kitleleriydi, gerçekte el altından teşvik görüyorlardı."* (A.İ., **age)**

Meşrutiyet burjuvazisi için "halk tutucu ve cahil güruh" idi; bu güruhun Abdülhamit'in eski bakanlarına dokunması, gösteri yapması, burjuva kanunlarını, kimseyi dinlememesi feciydi: *"Gittikçe tutucu ve cahil güruha dayanarak oradan kuvvet al-*

mak istiyorlar ve sonra sözün, toplantının, basının hürriyeti var diyorlardı. Cahil güruh ise, 'Hürriyet' kelimesini istediğini yapmak, kanunu ve kimseyi dinlememek anlamında almıştı. Vergi vermek bile istemiyorlardı... " Bu ise soymaya hazırlanan burjuva için felaketti! Örgütlü işçi sınıfı henüz sahnede söz sahibi olamamıştı. Onun için burjuva kancıklığına ve uzlaşmacılığına karşı ancak küçükburjuva tepkileri, toplum düşmanı anarşizm çıkabiliyordu: *"İstanbul milletvekillerinin seçildiği gün, Derviş Vahdeti adlı bir serserinin çıkardığı 'Volkan' ünvanlı bir gazete ortalığı karıştırmıştı ve o gazete, o zamana kadar hakkında hürmet gösterilen cemiyete müthiş surette hücum ediyordu. Artık basında seviye kalkmış idi. Külhanbeyilik, serserilik, hafiyelik ve yabancı ellerine hizmet edenlerin düşmanlığı gazetecilik hayatına katılmıştı."*

Burjuvazi, şahını bu kadar severdi. Neredeyse devrimden vazgeçeceği geliyordu. Halk bunu hissetmekte gecikmedi; ve bir zamanlar kendisine birşey var mı diye kapıştığı burjuva lahana yapraklarına artık el sürmez oluşu bunu ispat ediyordu. Burjuvazi halkın soğuyuşunu şöyle açıklıyordu: *"Çünkü Abdülhamit zamanında sansürsüz gazete okumayan halkın 23 Temmuzdan sonra matbu kâğıda ne olursa olsun gösterdiği saldırı ateşi çoktan sönmüş, gazete alanlar azalmış, gazeteciliğe kalkanlar zararla oturmuşlardı."* (A.İ., **age)**

2- Derebeylikle uzlaşmak: Yine her memlekette burjuvazi iktidar mevkiine geçtikten sonra mürteci soyguncu sınıflarla hakimiyeti az çok paylaşmaya mecbur olur. Çünkü nüfusun azınlığını oluşturur. Fakat bizim burjuvazi, yabancı sermayenin de ayrıca mevcut olan baskısı yüzünden, eski akreplerinden, derebeylerden ve Sultandan büsbütün ayrılamaz oldu ve ayrılırsa dünya batıverecek sandı. 31 yıl baskıcılık yapan Sultanını başında tuttu. Yine her burjuvazi, derebeyliğin kısmen burjuvalaşan devlet cihazını aynen alır ve kullanır. Lâkin bizde olduğu kadar, yani Abdülhamid'in nazırlarına kadar değiştirmeden eski rejim adamlarını iktidar mevkiinden atamaması, belki de Türkiye'ye has bir alaturka devrimciliktir. Mesela Abdülhamid'in sağ eli demek olan Sait Paşa, hürriyet devriminin ilk günlerinde aynen Sadrazamlığını muhafaza etti. Sonra Sadrazamlıktan

güya indirildi, fakat belki Sadrazamlıktan daha mühim olan Ayan Meclisi Reisliğine geçti. Ondan sonra Ayan - Mebusan Meclislerinin en mühim dedikodusu, kabineyi oluşturan Kâmil Paşa ile bu Sait Paşa arasındaki tepişme ve hırlaşma oldu. İşin garibi, Sait Paşa'nın yerine gelen ve onunla hırlaşan Kâmil Paşa da burjuvaziyi arkasından vurmaya uğraşan bir baskı rejimi adamı idi. Abdullah Zühtü'ye çıkarttığı "Yeni Gazete"si ile, İttihad ve Terakki Komitesinin "Tanin"i arasında gizli açık bir düello devam ediyor ve Kâmil Paşa "Bâb-ı Ali'nin bağımsızlığını" istiyordu.

Bizzat Mecliste de bölünmeler başladı. Küçükburjuvazi burjuvaziyi bıraktı. (Tevfik Fikret, Hüseyin Cahit'ten ayrıldı). Entrika, dalavere herşeyi susturdu. O zaman "toy" burjuvalar bile şaşırdı. Ahmet İhsan: *"Ben, diyordu, o zamana gelinceye kadar, temiz ideallere çarçabuk siyasi emellerin ve çıkar hırslarının karışacağını düşünmemiştim, yani çok toydum!" "İttihad ve Terakki Cemiyeti'ni idare edenler ise Meşrutiyeti bozmak ve Cemiyet'in ilk haftalardaki yüksek nüfuzunu yıkmak için ellerinden geleni yapıyorlardı."* Nihayet devrimin tatmin etmediği kara kitle gericiliğin âleti oldu. 31 Mart'ta, İttihatçılara karşı İtilafçılar ismiyle çıkanlar çarçabuk "Şeriatçı"lar haline döndü. Meclis Muhafız Bölüğü, Arnavut Avcılarla birleşince, baş İttihatçılar bilineceği gibi soluğu Avrupa'da aldılar, "İtilafçılık yapacağım diyenler bile cehaletin seli önünde ezilmişlerdi." Kalabalık, Kadınlar Kulübü'nü tahrip eder. Yabancı yanlısı diye Adliye Nazırını öldürür. Ve matbaalar önünden şöyle geçer: *"Sesler yükseldi... Burası da matbaa! İttihatçı mı? Hayır! Ne İttihatçı, ne İtilafçı! Sade despotluğa karşıdır... Hep despotluk istemeyiz, buraya dokunmayalım."* "Üç gün İstanbul karmakarışık yaşamış... Vapurlar, trenler durmuştu."

Hareket Ordusu: Burjuvazinin biricik kuvveti, 6 Nisan'da Ayastefanos'a gelir. 11 Nisan'da Bâb-ı Âli topla alınır. 14 Nisan'da, Ayastefanos'ta Ayan ve Mebusan, Hamid'i Selanik'e, Alâtini Köşküne göndermeye karar verebilir. Mülkiye'den yetişme Hakkı Paşa kabinesi, "herkesi" tatmin edeceğim derken, bilinen Sait Paşa kabinesi tüner: Hatta Meclisi bile devirmek niyetinde... Hop! Balkan Savaşı. Büyük Kabine: "Gazi Muhtar Paşa" devlet gemisinin kaptanı, ittihadçıları aradınsa bul. Çö-

küş. İngiltere'ye yaranmak için 50 senelik "Times" abonesi olmak sıfatıyla Kâmil Paşa, devlet gemisinin kaptanıdır. Kaçanın anası ağlamazmış:

"Viyana'da ittihadçı arkadaşların birçoklarını "Bristol" Otelinde buldum. Bunların içinde İttihatçıların aydınları vardı. Onlar dahi derin bir üzüntü içinde idiler."

3- Emperyalizm kuruntusu: Meşrutiyet burjuvazisinin niçin halktan bu kadar ödü patladı ve yıldızı bu derecelerde derebeyi saltanatından ayrılamadı; niçin sürekli gericilik hamleleri tarihi bir "tekerrür" haline soktu da, burjuvazi mütemadiyen Sultanların eteğini öptü durdu, hilafetten kerametler bekledi? İşte yukarıda söylediğimiz iki noktanın açıklaması buraya gelir dayanır: Meşrutiyet burjuvazisi kendi bütün bakmadan "Pan İslâmist", yok "Pan Turanist" olmak sevdasına düşmüştü. Şaka değil bu. Dünyanın yarısı İslâm, yarısı da Türktü; ve bu iki koldan cihangir olmak işten bile değildi. Daha somut olalım: Osmanlı imparatorluğu burjuvazinin iktidar mevkiine geçtiği vakte kadar Derebey ideolojisi, yani din akideleri ile idare ediliyordu, dedik. Sınıf mücadelesi kuzey ve batı ülkelerinde Müslüman - Hristiyan kavgası şeklinde oldu. Ne zaman ki burjuvazi iktidar mevkiinde göründü, din tüccarları biraz uyandı. Sınıf ve milliyet meseleleri daha durulaştı. Birdenbire, Osmanlı imparatorluğu içinde biricik bir ümmet değil, birçok milletler olduğu göze çarptı. Bütün bu milliyetlerin burjuvazileri despotluğu devirinceye kadar "İttihad ve Terakki" taraftarı olabilirlerdi. Fakat iktidar mevkii kapitalistlere geçince, Türk burjuvazisi kadar toy, pısırık ve ham bir sınıfın, bütün öteki milletlerin burjuvazileri üstündeki hegemonyası aynen kabul edilebilecek miydi? Derebeyin ne milleti, ne de hatta dini o kadar mühim değildir. Kendisine bir dayanak bulması yeterlidir. Bu Sultan da olabilir, Kral da. Yeter ki yerel otoritesi temin edilmiş olsun. Fakat burjuvazi için çeşitli ülke üretimlerinin rekabeti söz konusudur. Onun için (Vatan + Millet) kavramları, (yani sermayesinin hükümran olduğu mıntaka sınırları) açık olmalıdır. İşte Meşrutiyet burjuvazisinin karşısındaki mesele. Hiç unutmam: Meşrutiyet olunca bir yabancı yazar, kodaman bir Osmanlı siyasisine: "- *Bu kadar çeşitli ırk ve milletleri nasıl idare edeceksiniz?"* diye soruyordu. Koyu bir "İttihadçı"

olan siyasi, bir mucizeden bahseder gibi hemen cevap vermişti: "- *Osmanlılık camiasında bütün milletler kardeştir."* Fakat bu konuşmadan ne soran, ne de cevap veren tatmin edilemeden ayrılıyorlardı. 1908 tarihine kadar din kavgası oldu. Ondan sonra Osmanlı İmparatorluğu çerçevesi içinde kalanlar hemen hemen çoğunlukla aynı dinden, müslümanlardı. Fakat bunlar gerek iç, gerek dış etkilerle milliyet hislerini benimsemişlerdi. Onun için 1908'den sonra, Türkiye'de Milliyet kavgası açıktan açığa başlar. Meşrutiyetle beraber bütün milliyetler kendi paylarına ne düşeceğini soruyorlardı. Selanik'te "Top", "Süngü" isimli orduvâri gazeteler "Ya Girit, ya ölüm" palavrasını atarken, bütün milliyetler sıra bekliyorlardı. *"Araplar başka şeyler düşünüyor, Arnavutluk kaynıyordu, Trablusgarp ve Bingazi'den tuhaf sesler geliyordu."* (Ahmet İhsan, **Matbuat Hatıraları)**

Meşrutiyet burjuvazisini Saltanata tapındıran ve derebeyliğin kolları arasına körü körüne atan zaruretleri bu noktadan aramak gerekir. Ve bu yüzden Meşrutiyet burjuvazisi ile onun hürriyet kahramanları, Avrupa'daki adaşları için Marks'ın kurcaladığı şu portrenin üstüne çıkamadılar:

"Zaaf, bir anlamda mucizelere, iman sahasına sürgün edilmişti; zaaf, düşmanı büyülü laflar (incantation) ile hayalen olsun kaybettiği anda yendim sanıyordu; kendisini bekleyen geleceği ve başarmak istemeksizin yedek olarak sakladığı hareketleri, tam bir durgunluk içinde açığa vurmak zoruyla, halihazırda bütün kavrayışını kaybetmişti. Herkesçe bilinen kabiliyetsizliklerini, karşılıklı bir surette açışarak ve hizip halinde toplaşarak tekzibetmeye yeltenen bu kahramanlar, yüklerini yapmış ve daha önceden zafer defnelerini peşinen derlemişlerdi..." (K. Marks, **18. Brümer)**

Cumhuriyet Burjuvazisi ve Bolşevizm

Siyaseten Çar'dan, ekonomik olarak kapitülasyonlardan kurtulmak ümidi, Türk burjuvazisini Alman emperyalizminin kucağında Dünya Savaşı'na attı. Hint yolunun strateji noktaları: Boğazlar, Kafkas, Galiçya cepheleri üzerinde kopan kanlı kasırgalardan sonra, İtilaf ordularını tutan Arap milliyetçiliği önünde Osmanlı imparatorluğu kuşa döndürüldü ve yüzyıllardan beri dayandığı mevzilere, Anadolu'ya kapanıp kaldı. Ateşkes'ten sonra, İttihadçı kodamanların, adetleri üzere sırra kadem bastıklarını ilaveye gerek yok. İstanbul, imparatorluğun o zamana kadar "tartışılmaz" siyaset merkezi, fiilen yabancı kuvvetlerin elinde, şeklen (Saltanat+İtilafçı Türk) idaresinde. Ateşkes ile tanınan Türkiye ülkesi de her gün siyaseten ve ekonomik olarak paylaşılmakta. Fakat Avrupa emperyalizmi, savaş krizi ile birlikte; açılan Proletarya devrimleriyle haşır neşir oluyor. Anadolu'da kendiliğinden doğan direniş hareketini kırmak için, Dünya Savaşı'nda pek terlememiş olan Yunan ordusunu, "Megalo İdea" hülyasıyla alet yapmayı uygun görüyor. Bu hal, Türk burjuvazisinde ve halkta bir ümit doğurmuştur: Demek Emperyalizm bizzat müdahale edemeyecek durumda imiş... Yunanistan'la başbaşa kalmak mümkünmüş...

Her tarafta "Redd-i İlhak" cemiyetleri, "Müdafaa-i Hukuk" heyetleri fışkırmaya başlar, İzmir bölgesinde bizzat halk ve dağlı efeler silahlı tepkilere başlamıştır. Adana sınırlarında aynı hal başlamak üzere. Emperyalizmin dretnotlarını [savaş gemilerini] Yıldız [sarayı]'ın karşısında gören İstanbul burjuvazisi ve Sultanı, bu müthiş ejderhalarla boğuşmayı delilik sayar. Ve lütuf dilenciliğinden medet umar. Geri kalan Türkiye'nin hemen her ilinde bu kokmuş başa karşı başlayan adem-i merkeziyet nef-

reti ve protestosu, ayrılmak ve kendi başına bir kuruluş olmak eğilimine kadar varıyor. Belli başlı billurlaşmalar: Trakya Cumhuriyeti, Trabzon Muhtariyeti, Kürt Devleti, Vilâyat-ı Şarkiyye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarzındaki lokalizmlerde görülüyor.

Bütün bunlar ne zaman oluyor? 1919 senesinde. Yani, Bolşevik Devrimi dünyanın altıda birinde siyasi muvaffakiyetini başarmış, komünizm Avrupa'nın göbeğinde patlıyor, Dünya İşçi Hareketi önüne geçilmez bir dalga halinde kabarıyorken. Türk yarı-sömürge burjuvazisinin eski kurtları kokuyu almış, ta Ön, Orta Avrupa'dan birer birer Moskova'ya doğru pervaneleşmedeler. En müthiş kâbus, Çar, bir varmış, bir yokmuşa dönmüş. Sovyetler iktidarının devrimci işçi ve köylüleri bütün dünya mazlum milletlerine kardeş elini uzatmaya hazırdır. Uluslararası kuvvetlerin yeniden gruplaşmaları şu manzarada: Bir tarafta muzaffer Komünizm ülkesi, öte tarafta kırılan Emperyalizm... Emperyalizm cephesinde mağlûplar savaş dışı edilmiş. Galipler dünyayı paylaşma hususunda boğaz boğaza gelmek üzere. Ve hepsi birden, kalkışan devrimci proletaryanın tehdidi altında... Manzara o kadar açık ve keskin ki, görmemek için ancak pısırık Türk burjuvazisi kadar yaman bir Saltanat miyopisine, Hilafet dargörüşlülüğüne tutulmuş olmak; görmek için sadece İstanbul'un kokmuş atmosferinden dışarıda nefes alıp etrafa bakmak gerekli ve yeterliydi. Netekim Anadolu halkı bunu içgüdüsüyle sezmiş ve müttefik olarak *"Bolşevikler geliyor!"* sloganıyla Emperyalizmin istilasına karşı çeteler örgütlüyordu.

İstanbul'un, şehirlerden dışarıya çıkmamış, halkı görmemiş ve kitle hareketine inanmamış, yabancı sermaye ile kombinezonlara alışmış olan kozmopolit burjuvazisi ve aydını tam bir ideoloji karmakarışıklığı içinde bulunuyordu. Zaten Emperyalizmin ekonomik ve askeri kuvvetleriyle kıskıvrak bağladığı büyük şehirlerde (İstanbul'da anlayın) herhangi temelli bir hareket de kolay tutunamazdı. Onun için ilk ciddi hareket "Doğu Vilayetleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" tarafından başladı. Sebebi: 1- Türkiye'nin biricik istilaya uğramamış bölgesi burası idi; 2- Bu bölge Bolşevik Devrimiyle yakın komşuydu ve Sovyetler Devrimiyle yakından ve fiilen temasta bulunuyordu.

İstanbul'un emperyalist kuvvetler tarafından işgal edilmesi şu iki büyük olumlu neticeyi doğurdu: 1- Türk burjuva ve küçükburjuva aydınlarını kozmopolit, uzlaşıcı, korkak Saltanat atmosferinden, İstanbul'dan dışarıya fırlattı attı; 2- Bu kokmuş ve uyuşturucu çevreden kaçırdığı aydınlarla burjuva unsurlarını İç Anadolu'ya, halkın içine girmeye mecbur etti. Birer kelime ile: 1- Yabancı sermayeye tapınmaktan kurtardı; 2- Halkın kuvvetine inanmaya alıştırdı. Çünkü yabancı eline geçen İstanbul hükümeti bu zümreleri birdenbire aç ve korumasız bıraktı. Rütbe ve yıldızlarıyla kendilerini birer yıldız kadar kaba halktan uzak farzeden burjuva aydınları ansızın maaşsız kalınca, nasıl hiçbir işe yaramadıklarını görerek şaşalamış ve Emperyalist neferlerin maskarası haline geldikçe çileden çıkmışlardı. Sarayın ve İtilafçıların adamı olmayan İstanbul güzideleri aç köpek muamelesi görüyorlardı. Bizzat şehir burjuvazileri gayrı-Türk ve gayrı-Müslim rekabeti ile gerilerken, Anadolu'da kopup ayrılmak isteyen Lokalizm akımı ile ta kökünden baltalanacağını hissediyordu. Büyük şehirlerde dayanak noktaları çürüyen Türk burjuva ve aydınları İç Anadolu'ya kapağı atmaktan ve orada beliren milli direniş akımına kapılmaktan başka çıkar yol göremediler. Bugün, burjuva devrimcisi geçinmek isteyenlerin kendilerine verdikleri "idealist" süsü istediği kadar şişirilsin, topu birden Anadolu'ya kovalandıkları için kaçmıştılar. Bunu biz değil, samimi olduğu zamanda, bizzat bugünkü Halk Partisi'nin ikinci adamı tasdik eder. 1920'de Bursa açıklamasına cevap veren İsmet, "Büyük Millet Meclisi" üyelerine şöyle bağırıyordu: *"Biz buraya eğlenmek için, keyfetmek için gelmedik. Buraya birçok zorluğa, zahmete katlanmamak için gelmemişsiniz. Bizi çıkarmışlardır. Başkentimizi işgal etmişlerdir." "Bundan sonra elimizde kalan son araçlarla kendi hayat ve namusumuzu muhafaza etmekten başka çare olmadığını kabul etmişiz, ... bu heyeti kurmuşuzdur."*

"Vilâyat-ı Şarkiyye Müdafaa-i Hukuk" Cemiyeti herşeyden önce bir burjuva örgütü idi. Fakat Meşrutiyet burjuvazisi değil, Cumhuriyet burjuvazisinin tohumu olan "Taşra" burjuvazisiydi. Onun "Lokalizm"inde bile Meşrutiyet burjuvalığıyla kopuşan bir ideolojinin anahatları gizleniyordu: 1- Kendi yağıyla kavrulmak, yani adeta Pan-Turanizm ve Pan-İslâmizm'den vazgeç-

mek; 2- Avrupa emperyalizmiyle uzlaşmaya bir son vermek, yeni bir yön almak. Bu gizli yöneliş işlenirse gelişecekti.

Müdafaa-i Hukuk kendisine bir baş arıyordu. Türk burjuvazisinin geleneksel yöntemine başvurdu: Maddi kuvveti temsil eden Orduya başvurdu. O sırada Doğu illerinde bulunan biricik bağımsız, yabancı etkisinden uzak 3. Ordu kalmıştı. İşgal haricindeki Türkiye'nin adeta askeri ve mülki makamlarına hakim bir diktatörü vardı: Üçüncü Ordu Müfettişi Mustafa Kemal. Sultan Vahdeddin savaşta Almanya seyahatine beraberinde götürdüğü, Mütareke'de bir Cuma namazından sonra uzun ve gizli bir görüşme yaparak, bir rivayete göre Mebusan Meclisi'ni dağıtmak için ittifak ettiği güvenilir adamlarından Mustafa Kemal'i, henüz tarihin açıkça aydınlatamadığı bir misyonla ve tam yetkiyle, Türkiye'nin biricik yabancısız kısmına bir çeşit diktatör tayin etmişti. Üçüncü Ordu Müfettişliği görünüştü. Gerçekte Sivas'ta 3., Erzurum'da 15. Kolordular da Mustafa Kemal'in emrindeydi. Diyarbekir, Ankara ve bütün civar Anadolu'nun gerek Kolordularına, gerekse Mülkiye makamlarına emir vermeye, daha uzaktaki kumandanlarla irtibat kurmaya, mesela İzmir'de 20., Edirne'de 1. Kolordularla temas etmeye yetkisi vardı. Bir kelime ile: M. Kemal, yabancı işgali altında bulunan Halife'nin, yabancı işgali altında olmayan yerlerdeki kaymakamı ve vekili olmuştu. Şimdi bir bebeciğe deseler ki: bu M. Kemal'e Halife düşmandı da, onu başından savmak için Anadolu'ya sürgün gibi defetmek için bu vazifeyi verdi. İnanır mı? Burası bize gerekli değil...

1919 Mayıs ortasında Samsun'a inen Müfettiş Paşa, Anadolu'da ismi var cismi yok bir ordudan önce asıl efendisini, burjuvaziyi buldu. Ve Sarayda bıraktığı korkak efendisiyle burjuvazi arasında bir karşılaştırma yaptı. O şartlarda Sultan hiç, Burjuvazi hepti. Sultan, ona bir işaretle geri alabileceği kuru bir mevki vermişti. Burjuvazi kendisini Baş yapmak için kucağını açıyordu. Sultan kendisi muhtac-ı himmet bir dede idi, rütbesi bir uydurma, geçici gösterişti; burjuvazi yeni bir yön almış gerçek kuvvet, vereceği mevki, sonu çıkacağa daha benzer parlak bir gelecekti. Kaldı ki ne yardan, ne serden vazgeçmemek; sultanı da, burjuvaziyi de aynı zamanda kullanmak

mümkün değil miydi? Fakat Saray, kullarının başka efendilere tapınmasını asla affetmez. 23 Haziran'da Ali Kemal, Mustafa Kemal'in görevden alındığı haberini bildirdi. Paşa o sıralarda Amasya taraflarındadır. İkiyüzlü Acem kılıçlığı sökmemişti. Ve zaten Saraya bir daha dönemezdi de. Burjuvazi (Müdafaa-i Hukuk): *"Gel!"* diyordu. Başka gidecek yer kalmamıştı ki. 10 Temmuz'da Erzurum'da "Vilâyat-ı Şarkiyye Kongresi" olacak. 3 Temmuz'da M. Kemal Erzurum'da çalışmanın tehlikesini izah eder, tertibat ister ve 8-9 Temmuz gecesi, sanki onbeş gün önce görevden alınmamış gibi, istifasını verir.

Türk burjuvazisi Başını şimdi bulmuştu. Mustafa Kemal gözü pek, "soysuz" Paşanın biriydi. Yani geçmiş ile bir türlü kopuşamaz ve her zerresinde saray aşuresinin gül suyu kokan yarı feodalliğine bayılır Paşalardan değildi(*). Geri kafalı olmayan bir Gümrük Memurcuğunun oğlu idi; bakla tarlasında karga bekçiliği etmiş, Kaymak Hafız'dan vücudu kan içinde kalıncaya kadar dayak yemişlerdendi, ideolojice, ordunun siyasetle uğraşması aleyhtarı olmasına rağmen, Harbiye Müdürü Ziya Paşa'nın hoşgörüsüyle, Nâmık Kemal'in kitaplarıyla içli dışlı olmuştu. Şu halde burjuvazinin biraz zahmetlice ve epey orijinal mücadelesi onun için biçilmiş kaftan olabilirdi. Paşanın burjuvazi lehinde olan olumlu taraflarını tamamlamak için şunları da ilave edelim: M. Kemal iyi bir askerdi, iyi bir asker deyince şunları anlamalı: 1- Oldukça realist; 2- Oldukça tabiyeci [taktikçi]; 3- Oldukça örgütçü; 4- Oldukça hatip (Harbiye'de elde saat hitabet dersi yaparlardı). Bu vasıflarından başka, M. Kemal, burjuva siyasetçiliği ile de - istemeye istemeye - alâkadar olmuştu: 5- Oldukça gizli örgüte bulaşmış; 6- Oldukça iç savaşlarda bulunmuştu. (Hareket Ordusu Erkân-ı Harbiyesindeydi; Suriye bozgununu anlatırken: *"Ben Halep şehrinde... sokak çatışmasını idare ettim. Hücum edenler tamamen yenilmiş ve sindirilmiş olarak tard ve takip olundular"* diyor. **("Türkün Altın Kitabı",** s.66) Yeni burjuvaziye tam böyle bir adam gerekliydi.

(*) Hilafet hakkında Mustafa Kemal ile tartışan Rauf [Orbay] bir gün şöyle bağırmıştı: *"Paşa! Ecdadım, Halife'nin ekmek ve nimeti ile beslenmiştir, benim her zerremde Hilafetin ekmeği durur. Nankörlük edemem..."*

İdeolog mu dediniz? Burjuvazi eğer onu bekleseydi, boşuna beklerdi, hâlâ beklerdi. Bugün bile, kim bilir, daha ne kadar bekleyeceği gene belli midir?

ÖRGÜT

Türk burjuvazisinin, İtalyan burjuvazisine benzeyen bir talihi var. Pısırıklığı yüzünden örgüt sahasında iki çeşit alete sahiptir: 1- Sınıf örgütü; 2- İcra örgütü. Bu sınıflandırma biraz garip görünse bile böyledir. Sınıf örgütü: Meşrutiyet burjuvazisinde "İttihad ve Terakki", Cumhuriyet burjuvazisinde "Müdafaa-i Hukuk" oldu. Fakat icra cihazı her iki devirde de aynı oldu: Ordu. Ve burjuvazinin her sahada gösterdiği olaylar sınıf mücadelesi sahasında da aynen görünür: Nasıl bir sınıf örgütü olan Meclis daima icra örgütü olan Bakanlar ve Vekiller Heyetinin kuyruğu makamında bir şey ise; tıpkı öylece, çok kere ordu, Türkiye'de sınıf örgütüne ağır basmıştır. Onun için, Türk burjuvazisinin tarihinde, zaman zaman bütün particileri susturan yıldızlı ve mahmuzlu bir kahraman türer ve ordu vasıtasıyla memlekete hakim olur. Türk burjuvazisinin esas özelliği budur: Orduyu elinde tutan, memleketi de elinde tutar.

İşte Bağımsızlık Mücadelesi'nde, Türk burjuvazisinin bu iki çeşit örgütünü yanyana buluruz: **1- Müdafaa-i Hukuk:** Kıvamsız, toy, beceriksiz ve bulanık bir eğilimden başka bir şey değil; **2- Ordu kadrosu:** Disiplinli, idmanlı, oldukça becerikli ve somut bir haz. Ve Bağımsızlık Mücadelesi daha çok bir icra ve hareket devri olduğu için, sahnede en hakim rolü bu Ordu kadrosu tarafından oynanmıştır. Burjuvazinin bir örgütü daha var: Sivil Hükümet örgütü. Fakat Mülkiye memurluğu hiçbir zaman ne disiplin, ne hareket ve ne etki sahasında tam burjuva olamadı ve daima kriz zamanlarında derebeylikten ve gericilikten yana geçti. Sebebi malum: Ordu dış mücadeleler yüzünden, Avrupa burjuvazisinin modern gelişiminden şiddetle müteessir olduğu, ve şu halde burjuvalaştığı halde; Hükümet cihazı iç bünyenin satılık karaktersizliği ile hâl ve hamur olmuş, sosyal yapıda hakim olan derebey artığı ilişkilerle içli dışlılaşmış ve muhafazakâr ve geri ne varsa, herşeye adapte olmuş bir haldeydi. Burjuva devlet cihazının organik vasfı bunu gerektirir. Cumhuriyet burjuvazisinin ku-

ruluş mücadelesinde, bu yüzden, Parti karmakarışık bir düşünce batağı içinde bocalar durur ve Mülkiye cihazı sürekli olarak gericiliği körükler ve sabotajlar çıkarırken^, burjuva ordu kadrosunu, mensup olduğu sınıfın eğilim ve çıkarlarını herkesten daha selim bir içgüdüyle ile gerçekleştirir buluyoruz. Halifenin Adliye Nâzırı 9.9.335 (1919)'de asker "azınlığın azınlığı", ahali taraftar değil; *"bu hareketi idare edenler bilinen şahıslar ile kumandan ve subaylardan bazılarıdır"* derken turnayı gözünden vuruyordu. Parti ile ordunun ilişkilerini sırası düşerse yine görürüz. Burada yalnız Mülkiye cihazının antidevrimciliğine ve ordu ile ilişkisine işaret edelim: Heyet-i Temsiliye, başına, Üçüncü Ordu Müfettişliğinden çıkarılmış + istifacı, Paşa'yı geçirdikten sonra, - abartısız - onun emrine geçti. Paşa, Heyet-i Temsiliye adına derhal 5 Kolordu ve 3 Tümen ve direkt olarak 1 Kolordu, 2 Tümen ile sıkı irtibat yaptı. Ondan sonra Sultana bağlı olan birçok vali ve sancak beyleriyle uğraştı; Mülkiye makamlarını sivillerden temizledi ve çok kere sivil mevkilere subayları geçirdi. Mesela Ankara valisi, Kastamonu valisi, Çorum, Niğde Sancak Beyleri tutuklandı. Sinop Sancak Beyi görevden alındı. Konya Valisi Cemal, silahlı direnişe hazırlanırken, üzerine ve yerine Refet gönderildi. Urfa Sancak Beyi Ali Rıza Heyet-i Temsiliye'yi tehdide kalkıştı. Bursa valiliğini Miralay Bekir Sami yaptı. Malatya Sancak beyi Bedirhani Halil ve Harput Valisi Ali Gâlip ile adeta küçük bir kansız savaş yapıldı. Büyük Millet Meclisi seçimlerinde bütün Mülkiye başkanları sabotaj yaptı, ve ilh. Bütün işleri gören, ordu mensupları idi. Çok kere jandarma bile tarafsız ve polis kancık ve şüpheli davrandı.

Bu örgüt kuvveti neydi? Hiç denilebilir. Ordunun örgütçü ve oldukça ajitatör temsilcileri, üç beş silahlı ile ezilen halkı heyecanlandırmaya ve harekete getirmeye yetiyordu, o kadar. Halk, beliren harekete karşı sempatizan, iyiliksever olduktan sonra Hükümet felce uğramıştı. Çeşitli mevkilerde Mülkiye memurlarının halkı silahlandırmak konusundaki teşebbüsleri boşuna beceriksizliklerden ibaret kaldı. O zaman burjuvazinin uygulama örgütü, Ordu kadrosu, üç beş silahlı ile bütün tutucu unsurları kaçırdı veya susturdu. Mesela Kastamonu ili ve çev-

28 Kasım 919'da, Cemal Paşa'ya şöyle yazılıyor: "*Kuvayımilliye ruhuyla uzmanlaşmamış memurların kodamanları, işgal ordularına adeta yaslanmış durumdadırlar.*" **(Nutuk,** s. 175)

resini İstanbul'un etkisinden temizleyen Kasap Osman (Miralay), tutuklandığı yerden birkaç "hamiyet"li subay tarafından kurtarıldığı zaman, elinde 250 kişilik bir taburla 4 tüfekli bir mitralyöz bölüğünden başka bir şey yoktu. Bu kuvvetle önce 35 kişilik jandarmayı, sonra 40 kişilik polisi yola getirdi. Ve böylece 300 kadar, sınıfsal bir duygu ve menfaat sezmeyen silahlı adamla, yarım milyon nüfuslu bir bölgeye hakim oldu.

TAKTİK

Siyaset bir savaş olduğuna göre, biraz siyasetle meşgul olmuş iyi bir askerin siyasette de zararsız bir taktikçi olması mümkündür. Cumhuriyet burjuvazisi, burjuva ordusunun taktikçiliğine güvenirken aldanmıyordu. Burjuva taktiğinin özü ikiyüzlüdür. Cumhuriyet burjuvazisinin taktiğindeki iki yüz şunlardır. 1- Gericiliğe karşı (Emperyalizm + Saray ve Derebeylik); 2- Halka karşı. Burjuvazi devrimcileştiği ender zamanlarda, doğası gereği: 1- Gericiliğe karşı devrimci; 2- Halka karşı irticacı bir taktik kullanmaya mecburdur. İşte Cumhuriyet burjuvazisinin Bağımsızlık Mücadelesi yıllarında görülen çelişkilerle dolu taktiği, bu bakımdan soyguncu bir sınıfa has olan yoğurt yiyişinden başka bir şey değildir.

I- GERİCİLİĞE KARŞI DEVRİMCİ TAKTİK

Saray ve yabancı sermaye ile mücadelede Cumhuriyet burjuvazisi ilk müttefiki Bolşevizmden çok ders aldı:

1- Realizm: Burjuvazi birçok acı gerçekler karşısında, artık duygulara göre taktik kurmanın zararını anlamıştı. Meşrutiyet devrinin çeşitli tecrübelerini yaşamış olan yeni şefler, kişisel sapıtmalara engel olmak için sınıfsal eğilimleri yakından takibetmeye mecbur olduklarını anlamışlardı. İlk toplanan Meclis'in nerede bir araya geleceği hakkında tartışmalar oluyordu. Heyet-i Temsiliye, özellikle M. Kemal, İstanbul'a gidilmemesi taraftarı olduğunu söylüyor. Fakat bu sahada bir şey yapamayışını şöyle açıklıyor: *"Bütün özel, genel fikirleri ve duyguları etraflıca araştırmak ve gerçek eğilimi anlayarak en olası uygulamayı bulmak zarureti karşısında bulunuyordum."* **(Nutuk,** s.163). Ali Rıza Paşa'yı tutmak konusunda da burju-

vazinin talimatlarına ne kadar önem verdiğini anlatır: *"Bazı taraflardan, mümkün olduğu kadar çabuk uyuşmak konusunda alınmış olan tavsiyeler de, bizce gözönünde tutulması gereken anlam ve nitelikteydi."* (M.K., **Nutuk,** s.157) İzmit Nutku'nda da şöyle diyordu: *"Ben bir insan topluluğunu yalnız kendi kendime düşündüğüm, hayal ettiğim ve planladığım bir takım fikir ve duyguların peşinde sürüklemek amacında değilim. Allah beni böyle bir hatadan korusun."* Âmin diyelim!

2- Hakimiyet ve mücadele kuvvetle olur: Dünya Savaşı'ndan Türk burjuvazisinin aldığı önemli bir ders de buydu. Onun için M. Kemal, Saltanatın kaldırılması etrafında tartışan hocalara şöyle bağırmıştı: *"Hakimiyet ve saltanat hiç kimse tarafından hiç kimseye ilim icabıdır diye, müzakere ile, münakaşa ile verilmez. Hakimiyet, saltanat, kuvvetle, kudretle ve zorla alınır."* **(Nutuk,** s.422).

3- Taarruzda karşı taarruzu hesaplamak: Askerlikte önemli olan bu taktik prensibini, Kemalizm siyaset sahasında da sık sık hesaba katmış ve tekrarlamıştır.

4- Kısmi isteklerle genel mücadeleyi bağlamak: Mücadelenin ilk başlayışı, Yunanlıların İzmir'i işgalini, İngilizleri Sevenler Derneği'ni protesto etmekle oldu. Sonra güya "Milleti padişaha maruzatta bulunmaktan men" ediyorlar diye, Ferit Paşa kabinesine çatıldı. Nihayet sempatizan bir kabine gelince, sürekli olarak şu memur veya kumandanın değiştirilmesi, yerine falan ve filanın konulması milletin arzusudur denilmeye başlandı, ve ilh..

5- Tecrübe ile ikna: Meclis'in nerede toplanacağı hakkında Nutuk'ta şunlar yazılıyor: "Ben, Meclis'in İstanbul'da toplanması kadar mantıksız ve maksatsız bir hareket düşünemiyordum. Ancak, bu konuda yetkili olanları ve kamuoyunu (Henüz Halifeye inanan burjuvaziyi okuyun), bu gerçeğe inandırmadıkça, fikrimizin gerçekleşmesi mümkün değildi." (s.145) Sonra İstanbul'da burnu kırılanlar Kemalizm'in taktiğine dönmek gereğini hissettiler.

6- Prensipte uzlaşmamak: Cumhuriyet burjuvazisi geçmişle, meşrutiyet taktiğiyle ve emperyalizmle kopuşmak ve uzlaşmamak zorunda idi. Şu halde kendisiyle gericilik arasında

oluşturulmak istenen halkaları koparmaya mecburdu. Gazi'nin, Kerim Paşa ile olan uzun telgraflaşması buna bir delildir. Yine mesela Yunus Nadi, Ali Rıza Paşa kabinesinin "millete taraftar" olduğunu iddia ederken, ufak isteklerle mücadeleyi kızıştırmaya "intikamcılık"tır diyor ve "krizin çözümlenmemiş ve karmakarışık bir halde sürüp gitmemesi"ni istiyordu. Yutturamadı. *"İdare-i maslahatçılar esaslı devrim yapamazlar."* (Gazi, **İzmit Nutku,** Parti Lüzumu Hakkında)

II- HALKA KARŞI DEMAGOJİ + TECRİT + TERÖR

Cumhuriyet burjuvazisi bütün kapitalist sınıfları gibi memleketten zulmü ve soygunu kaldırmak azminde değildi. Maksadı, vakti geçmiş efendilerle yabancı senyörler yerine kendi sınıfı beyliğini, yerli sermaye saltanatını kurmaktı. Bunda başarılı olmak için iki vazife ile karşılaşıyordu: 1- Gericiliği kovmak, 2- Halkın eğilimlerini boğmak. Gericiliği kovmak için burjuvazinin kendi kuvveti yetemezdi. Halkı peşinden sürüklemesi gerekirdi. Fakat halka verilecek esaslı ve devamlı bir kurtuluş değildi. Şu halde halkı kendi kurtuluşunu istemeye varmayacak derecede ayaklandırmak gerekiyordu. Daha doğrusu halkı gözü kapalı sürüklemeliydi. Bunda başarılı olmanın ise bir tek yolu vardı: Demagoji! Fakat halk yerli sermayenin soygununa kuzu gibi razı olmak için karşısında daima kendisine hakim ve efendi bir kuvvet bulunduğunu görmeliydi. Şu halde halkın üstünde, halka yukarıdan bakan ve emredip zorlayan bir kuvvet şarttı. Bunun için burjuvazinin sınıfsal diktatoryasını temsil eden idari ve askeri bir tehdit ve terör siyaseti takip edilmeli ve halkı her türlü demokratik oluşumlardan mümkün mertebe men etmeli.

1- Sultan ve Halife Demagojisi: Kara Vasıf, Kemal'e yazdığı mektupta; *"Meclis padişaha karşı ilan-ı husumet eylerse, Anadolu kimin arkasından gider?!.." Kuvayı Milliyeye mi tabi olsun?!.."* **(Nutuk,** s.171) diyordu. Bu, Cumhuriyet burjuvazisini daha ilk adımını atarken düşündüren ve demagojiye mecbur eden nokta idi. Kitleleri anti-emperyalist cepheye sürüklemek için, bir slogan ve hedef gerekli. Meşrutiyet burjuvazisi "Hürriyet, Adalet, ilh..." palavrasını vaktiyle atmış, bunların ne nane oldukları bütün çalışkan halkça anlaşılmıştı. Bu bayatlar taze-

leştirilemez. Burjuvazi, halka: *"Gelin, yabancı kapitalistleri kovalım, sizi ben soymak istiyorum",* nasıl desin? Halbuki yabancı sermaye Halife ile birleşmiş, burjuvazi, işçiye iktidar mevkiini ve köylüye toprağı veremezdi. Büyük kitleye devrimci bir çıkar gösterilmedikçe, önde şimdiye kadar tanıdığı yetkiyi o kulluğunu bağladığı saltanat arabası hakkındaki hürmet hislerini parçalamak, işi nerelere kadar vardırabilirdi? Burjuvazi kendi putlarını yerleştirmeden derebeyliğinkileri kaldırırsa, caminin yıkılma tehlikesi olacağını hesaplıyor. Onun için halk Hilafet ve Saltanat mevkiine her fırsatta kandilli temennalarla secdeler ediyordu. Rauf, Fuat, Refet, Kemal Paşalar Keçiören'de mesele hakkında konuşurlarken, Rauf bu noktayı, daha açık koyuyor: *"Bizde genel durumu tutmak güçtür. Bunu ancak, herkesin erişemeyeceği kadar yüksek görülmeye alışılmış bir makam temin edebilir. O da makam-ı saltanat ve hilafettir."* **(Nutuk,** s. 418) Dikkat edilirse, burjuvazi kendi kendisiyle gizli ve samimi konuşurken: "Halk tutucudur, Halifeyi sever" falan gibi saçmalara sapmıyor. O Rus mujiğinin Çarı nasıl tepesi taklak getirdiğini görmüştür. Fakat mujiği tatmin eden bir komünizm vardı, kapitalizm Türk fakir köylüsüne ne verebilecekti? Onun için kodamanlar birbirlerine halk "kimin arkasından gider?", "genel durumu tutmak" nasıl mümkün olur? diye soruşuyorlar. Yine onun içindir ki, Mustafa Kemal, daha ilk mücadeleye başlarken, Adil Beye: *"Milleti padişahına isteklerini bildirmekten men ediyorsunuz. Alçaklar, caniler!"* diye diye bağırıyor. Heyet-i Merkeziye ilk seçimler için 14-15 Eylül'de yaptığı Tamim'in birinci maddesinde: *"Hükümdar hazretleri, devletin işlerini ve uygulamalarını eskiden olduğu gibi kanunlar çerçevesinde yürütmelidir diyor. Meclis açılırken her tarafa padişahın ve onun ülkesinin ve tüm halkının, bir an önce kurtuluşa ve mutluluğa kavuşması için dua edilmesi emrediliyor." Büyük Millet Meclisi'nin biçim ve içeriğine dair kanun maddelerinden: "Halife ve padişahın esareti ve diğer olayların da birbiri üstüne yaşanması nedeniyle oluşan zaruretin itmesiyle kurulan meclisimiz"* derken, Cumhuriyet burjuvazisi, bütün açtığı cihadı "Halife ve Padişahın esaret"ten kurtarılması maksadına atfediyor ve asıl kendi sınıfsal durumunu "diğer olaylar" paravanası arkasında gizliyor. Kemal ikide

birde söylüyordu: *"Raif Efendi'nin saltanat şeklinin Cumhuriyetçiliğe eğilimli olduğu hakkındaki fikri kuruntudur."*!./*'

2- Din Demagojisi: Halkı uyuşturmak hususunda birincisi somutsa, bu ikincisi de soyut bir yanıltmacadır. Cennetli ve cehennemli din, ilk bezirgan demagojisidir. Zaman onu derebeyleştirdi. Fakat her burjuvazi, devrimini yaptıktan sonra ve yaparken dini de burjuvalaştırmanın önemini unutmadı. Fransız burjuvazisi, yayınladığı emirnamelerle, Allah'ı bir ilan, bir yasak etmiş durmuştu. Türk burjuvazisi bu küçükburjuva sallantısına uğramadı. Allah'ı ve dini en kuvvetli demagoji silahı olarak sonuna kadar kullandı. Niçin? Çünkü, Anadolu'nun fakir köylü gencini "Mukaddes Savaş"a çağırır, ateşin içine atarken: "Toprak senindir!" diyemeyen Mustafa Kemal Paşa, bir demagojiye, Papas gibi: "Allah bizimledir!" demeye muhtaçtı. "Birinci Büyük Millet Meclisi"nin açılışı merasimi için 23 Nisan'da yayılan Tamim'de aynen şunlar emredilir: *"Cumanın kutsallığından istifade edilerek 'Hacı Bayram-ı Veli Camii Şerifinde', peygamberin sakalı, şerefli sancağı ve Kur'an'ın ışığından feyz alınarak dualar eşliğinde kurbanlar kesilecek, hatim indirilmeye ve Buhari Hadisleri okunmasına başlanacak ve memleketin her tarafında, cuma günü ezandan önce Salavat-ı Şerif' okunacak ve hutbe sırasında hilafetin koruyucusu padişahımız efendimiz hazretlerinin namlı ismi ve ilh... anılacaktır."* (Bu sözler Cemal Paşa'nındır. Nutuk, Cilt 1) "Sakal-ı şerif" (lihye-i saadet)le devrim sahnesine çıkan bu palyaçoluk, elbet "hatim ve Buhari-i şerif tilavet" ederek halkı eğlendirmek istemiyordu. Burjuvazi her sıkıştıkça çıkarını gütmediği mahkum sınıfların batıl inançlarını ve zavallı hislerini kullanır. 1920'de Bursa işgal edildiği zaman, **Hakimiyet-i Milliye:** *"Cenab-ı hakka şükrolsun ki düşmanın bu son kurşunu da bizi öldürmeyecek"le* makale doldurur. Meclis'te kürsüye çıkanlar: *"Efendiler! Şu siyah örtünün altında söz alırken son derece bahtsız bir Türk-Müslü-*

Kemalizm, Saltanatı, kaçmadıkça kovalayamadı. Ancak Sultan İngiliz zırhlısı ile kaçtıktan sonradır ki, Kemalizm de, Yeniçerinin: "Bre kâfir, şöl mel'un!"u kabilinden, Saltanatı kovalar görünerek, yiğitliğe birşeyler sürmemeye azmetti. Kemalizmin, iki sene önce "Vehimdir" dediği "Cumhuriyet"i iki sene sonra ilan edişi, adeta gericiliğin ve hadiselerin "kendiliğinden" hazırladığı bir emrivaki oldu: Vahdettin Emperyalizmin kucağına 1 Ekim 1922'de atıldı, 3 Ekim'de Saltanat kaldırıldı. Ama Hilafet gene duruyordu.

man evladı olduğumu hissediyorum. Size söyleyeceğim sözler için kalplerinizden metanet bekliyorum. Bizim dini kâbemiz geçen sene, milli kâbemiz Bursa'da bu sene, düşmanın ihtirasıyla aşağılanıyor." (İsmail Suphi). Hatta Rasih (Antalya), *"Bursa'ya girenlerin bandırası arkasında hilafet ordusuna mensup asker var"* haberini verdikten sonra, Mustafa Lütfi (Siverek) şu saçmalığı okur: *"Millet Meclisi"nin gayesi, yüksek makamını kurtarmak, İstanbul'u kurtarmak ondan sonra da dağılıp padişahımız halifeye eskisi gibi kulluk etmektir. Meclis-i Mebusanımız artık orada açılır."* Gericinin bu küfrüne bir tek cevap veren bile çıkmayınca, o da ilave eder: *"Faydasız şeylerle vakit geçirmeyelim. Müftü ve Hoca efendilerden nüfuzlu olanları memleketin her tarafına vaiz-ü nasihat için dağıtalım, gönderelim..."* Ve bu pratik teklif kabul edilir. Ancak 10 sene sonra, Siirt Milletvekili Mahmud, **"Gazi ve Devrim"** eserinde, gericinin Halife ve Meclis hakkında söylediklerine şu itirazcığı geçiştirir: *"Sözlerindeki sakatlık nihayet bir seviye ve zihniyet meselesidir."*

Burjuvazi zaferi kazanıp da, zaferin bütün meyvalarını kendi diktatoryasına geçirmek için Halk Partisi'ni kurmak lüzumunu hissettiği vakit, Gazi'si propaganda seyahatine çıkmıştı, İzmit'teki nutkunda, minbere çıkmış hatip efendi gibi, şöyle vaazediyordu:

"İşte bizim Meclisimiz ve onun güvencesi olan zâtlardan oluşmuş hükümet heyeti, şeriatın tamamıyla emretmiş olduğu bir şekil ve içeriktedir. Buna nazaran başka bir hilafet makamı söz konusu olabilir mi?" "Millet, tam Allah'ın emrettiği gibi, kurduğu devleti ve onun bağımsızlığını muhafaza ediyor ve ilelebet muhafaza edecektir."

Bursa'da, halk bilmediği şeyin de arkasından gider, şu halde heykeller dikelim diyen bir muhatabı, çok ama çok takdir ettikten sonra, heykelin dince makbul olabileceğini anlatmış ve sözünü şöyle bağlamıştı: *"Bizim milletimizin kuvvetli iki şeyi var: Dili ve Dini."*

Yani, milletimizin "afyonu" kuvvetlidir. Allah'ın gölgesini (Halifeyi) kovmaya mecbur kaldık, afyon aymadan yeni putlar dikeceğiz:

Heykeller!

İzmit'te İstanbul gazetecileriyle temas edilirken, Din demagojisi uğruna da, "Hürriyet" ankasının kolu kanadı kırık olduğunu şu sohbetten öğreniyoruz: "Kılıçzâde Hakkı - *Paşa hazretleri, yeni hükümetin dini olacak mı?* Gazi Paşa - *Vardır efendim. Fakat İslâm dini fertlerin özgürlüğüne engel değildir." - "Herkes kendi vicdanını susturmaya imkân görecek mi?"* Gazi - *"Topluluğumuzda hürriyet mevcuttur... Vicdan özgürlüğümüzü ne dereceye kadar kullanabileceğimiz konusu kanunlarla anlaşılabilir."*

Saltanat kaldırıldıktan sonra, Gazi meşhur Nutuk'unda şu altı çizili düşünceyi yürütüyordu: *"İnsanlıkta, din hakkındaki duyarlılık, her türlü hurafelerden arınarak, hakiki ilim ve fen nurlarıyla temizlenip mükemmel oluncaya kadar, din oyunu aktörlerine her yerde rastlanacaktır."* Hatta yerli mallarının vaaz edildiği mahyalı camilerde bile: Türkçe Kur'ân ve ezan gibi. Bu suretle burjuvazinin "hakiki ilim ve fen nurlarıyla arınıp mükemmel" olan din daha ebedileştirilir.

3- Halkı seçim ve hareketten soyutlama: Burjuvazi, ikiyüzlülüğünü gösterenlere, çok şey bilenlere mahsus bir pişkinlikle göz kırpar ve el oğuştururken: - *"Ne yapalım",* der, *"bizde halk mutaassıp ve dindar, softalar ilk fırsatta yaygarayı koparırlar; yaptığımız, mutaassıpları mutlaka bize hücum ettirmek için değil, aklıselim sahibi olan millet çoğunluğuna gerçeği anlatacak tarzda... "* (Mustafa Kemal, İzmit'te gazetecilere nutkundan) bir taktiktir. Gerçekten Büyük Millet Meclisi'nde bir hayli medrese kaçkını vardır. Ve bunlar yapmadık acayiplik ve hücum bırakmıyorlardı. Fakat çalışkan halk tabakalarıyla bu softaların ilgisi, burjuvazinin büyük arazi sahibi ve derebeylerle elele vermesinden daha mı kuvvetlidir? Burjuvazi, ne demeye bu mutaassıpları Meclise doldurmuş ve harıl harıl devrime "hücum" ettirmiş de, "aklıselim sahibi olan millet çoğunluğuna" dayanmamıştı? Çünkü Cumhuriyet burjuvazisi de Meşrutiyet burjuvazisinden aşağı kalmamacasına halktan korkuyordu. Hayır! "Bizde halk mutaassıptır" safsatası, belki küçükburjuva aydınları ve burjuva alimleri için hurafe demagojisine bir sebep teşkil edebilir.

Fakat proletarya devrimcileri, öz halkın (İşçi + Köylünün) keşif kolu için, hayır. Bizde burjuvazi korkaktır. En devrimci geçindiği zamanlarda bile, derebeylik artıklarıyla, eski ve gerici hakim sınıf fosilleriyle uzlaşmadan iktidar mevkini tutabileceğinden emin değildir. Ve tıpkı Abdülhamit gibi, derebeylere, şeyhlere ve seyyidlere maaş bağlar da, halkla en ufak bir devrimci bağ kuramaz. Hatta kendi legalitesinin çerçevesi içinde bile, öteden beri halkın teşebbüs kabiliyetini boğar, halkı devrim hamlesinden soyutlar. Halk Partisi'nin ileri gelen dalyaraklarından bir milletvekilinin, gericiliğe karşı haykırırken ağzından kaçırdığı gibi, bizde halkçılık, burjuva meclislerinin kapısından içeri girmemiştir. En civcivli Anadolu hareketi sırasında Sakarya zaferi münasebetiyle, Tunalı Hilmi: *"Beklediğim zafer haberini aldığım vakit, bize bunu kazandıran maalesef bu Meclisin kapısından içeri girmeyen Halkçılıktı."* (Edirne Milletvekili M.Şeref, "Birinci Millet Meclisi", 24.12.931, Tefrika Numarası 35).

Devrim yapıyorum derken, Meşrutiyet kanunlarına dört elle sarılan ve *"hükümdar hazretleri, devletin işlerini ve uygulamalarını eskiden olduğu gibi kanunlar çerçevesinde yürütsün"* diye emirler veren Kemalizm, kara kuvveti canlandırmak, harekete, direnişe getirmekte, Bayburt peygamberi Şeyh Eşref ve müritlerinden daha mı az teşvik ve tahrikte bulunmuştur? Burjuvazi bu sade suyu, beklenen devrim diye kime yutturabilir? Bizzat gericilik bile demagoji manevrasını anlamış; Sivas'taki Şeyh Recep, askeri nezaret altında bulunan telgrafhaneden iletişim yasağı olan İstanbul'a Mâbeyn başkâtibine soruyordu: *"Kongre heyeti reisi Mustafa Kemal Paşa, halifenin iznine sahip olduğunu söyleyerek memleketimizde kötü niyetlerini gizleyen bir topluluğu da yanına katarak milletin iradesini temsil ediyor gibi gösteriyor."* Yani burjuvazi, *taassubu, Derebeylik artıklarını, gericileri -halkı değil- kendisine müttefik yapmak için, Halife adına hareket ediyorum,* diyordu. Ve Ferit Paşaya edilen hücumlarda hep "Padişahıyla milletin" arasına girmek suçlaması savruluyordu. Bu bir taktik midir? Evet. Fakat pısırık burjuvaziye has, halktan korkup kaçan, gericilerin rızasını dilenen demagoji taktiğidir. Şu halde, Halife adına harekete kalkışan Derebey artıklarının, şu burjuva taslak-

larından farkı, birinin Ortaçağ soygununu, ötekisinin modern istismarı temsil etmesinden başka ne fark kalır? Özetle, burjuvazi bile bile, isteye isteye halkı devrim hareketinden soyutlamıştır. Buna en açık örnek "büyük" diye bilinen "Birinci Millet Meclisi"nin seçim şartlarını hatırlayalım. Öncelikle seçimler Meşrutiyet burjuvazisinin koyduğu "kanuni şartlar" çemberi içinde yapılacaktı. Her sancaktan 5 milletvekili seçilecek. Seçilenler güya her parti ve fert olabilirdi. Fakat seçenlere bakın: Kaza müntehib-i sânileri (yani belde eşrafı) + Sancak idare meclisi (keza) + Sancak belediye meclisi + Sancak Müdafaa-i Hukuk idare heyeti (İllerde il heyeti): yani, eski kanun yalnız ileri gelen eşrafla milletvekili seçerken, "Büyük" Millet Meclisi ayrıca: Burjuvazi + Derebey temsilcileri olan İdare meclisleri + Belediye meclisleri ile hemen hemen sırf burjuvaziden ibaret olan sınıf örgütü Müdafaa-i Hukuk tarafından seçilecekti. Bu seçim yöntemi halktan tek kişiye nefes aldırmadığı halde, bütün gerici unsurları, "nâm-ı nâmi-i hazret-i şehriyariye (padişah) olarak" manda boku kadar "Büyük Millet Meclisi"ne getirmez miydi?

Cumhuriyet burjuvazisi ilk sahneye çıkarken böyleydi. Zaferi -halkın sırtından- kazandıktan sonra da bundan iyi olmadı. Mesela İzmit'te gazetecilerle yapılan mülakatta söz seçimlere gelmişti. Burjuvazinin cisimlendirdiği, bir zamanlar İşçi-Köylü hükümetinden bahseden, sonra *"Memleketin efendisi köylüdür"* diyen Paşa, Cumhuriyet burjuvazisi ile halk arasındaki ilişkinin aynı tecrit siyaset ve geleneğine devam edeceğini itiraf etti. *"Bir dereceli seçim olamaz",* diyordu, çünkü: *"Bugün doğrudan doğruya halka yol gösterecek örgütümüz eksiktir."* Ziya Gökalp'in ortaya sürdüğü Temsil-i Mesleki [meslek temsilcileri] hakkında da aynı red cevabını verdi: *"O zaman particilik de kalkar diyorlar. Fakat bizde henüz sınıflar organize olmuş değildir. Bizim henüz seçim şekline şartlarımız uygun değildir."* Kemalizm şunu demek istiyordu:

a) Halkla temas eden örgütümüz yok: Yani, şimdiye kadar halkı tecrit ettik, onu avlamak için ağ yapamadık, demek istiyor, fakat görünüşte, halkın seçime "doğrudan doğruya" ortak olmamasını, örgüt yapılmamasına bağlıyor ve "Ka-

bahat bizde mi?"ye getiriyor. Halkın niçin örgütü yok? Buna cevap vermek için, "Burjuvazinin niçin örgütü var?" sorgusunu soralım. O zaman buna kendimizin değil, bizzat burjuva şefinin, Mustafa Kemal'in, kendi sınıfına yaranmak için, meşhur "Nutuk"unda verdiği cevab-ı itirafını alalım, Mustafa Kemal, Birinci Meclisi istediği gibi seçtirmek için yaptığı marifeti anlatırken, şöyle der: *"Yeniden örgütlemek için çok zahmetli mesai ve o zamanki halimize göre haddimizden fazla para sarf etmeye mecbur oldum."* **(Gazi'nin Nutku,** s.268) Demek herhangi bir sınıfın örgütü kendi kendine oluşmazmış. Sonradan "zahmetli mesai" ve "haddimizden fazla para sarf" etmekle kurulurmuş. O zaman, acaba halkın örgütlü hareketine engel olan nedir? Onu da görürüz. Yalnız şunu da tekrar hatırlayalım: Mustafa Kemal sadece burjuva ve büyük arazi sahipleri için "zahmete" girmiş, halktan gelen her hareketi sadece tehdit etmiştir.

b) Bizde sınıflar henüz tam örgütlü değil: Bunu söylerken, burjuvazinin de aynı durumda olduğunu kabul etmek gerekir. Şu halde, yukarıdaki örneklerde gördüğümüz gibi, Kemalizm niçin "bütün" sınıfları örgütlendirmeyi değil, halk örgütünü bozarak, sırf Derebey artıklarıyla özellikle burjuvaziyi örgütlendirmiştir? Çünkü o Türk burjuvazisinin adamıydı.

Mustafa Kemal, İzmit'te gazetecilerle konuşurken: *"Bu memlekette çalışmak isteyenler, bu memleketi idare etmek isteyenler, memleketin içine girmeli, bu milletle aynı şartlar içinde yaşamalı ki ne yapmak gerektiğini ciddi surette hissedebilsinler."* Bu parlak söze dikkat edilirse, "Halkla" demiyor, *"Milletle aynı şartlar içinde yaşamalı"* diyor. Kaldı ki "Halk" da deseydi, burjuvazinin "Halk" kelimesiyle kastettiği demagoji ile halkın kendisi arasında uçurumların bulunduğu malum. Bu malumu açıklamak için, aynı Paşanın "Millet" içine nasıl girdiğini, yani sözüyle öz işini karşılaştıralım.

Kemalizm, "Halk" Partisi'nin temellerini atmak için, "Halk" ile temas gezisine çıktığı zaman, kimlerle ve hangi meselelere temas etti? Bunu sırasıyla üç şehirde: 1) Kimlerin söz istediğini ve 2) Hangi meselelerin konuşulduğunu şema halinde tespit edelim:

SORU SORANLAR

Eskişehir'de: Mülkiye memuru - Eğitim Müdürü - Ceza Reisi - Ceza Reisi'nden şikâyetçi bir Gazeteci, ve ilh. Çiftçiye dağıtılan para hakkında bilgi isteyen Paşa; belediye, idare meclisi ve ihtiyar heyetinden oluşmuş Dağıtım Komisyonu'ndan yalnız Ekonomi Bakanlığı'nın memurunu Ziraat Müdüriyeti'ne çağırtır. Orman Müdürü, Mutasarrıf, Veterinerlik Müdürü ile tartışır.

İzmit'te: Adliye müfettişi - yedek subay - bir "Zât" - Rauf bey - Nahiye müdürü - Şeyh - yedek subay - Genel Borçlar memuru. Sorduktan sonra Gazi "Kâfidir" der ve söze başlar.

Bursa'da: Bir Adliye memuru - bir Zât - Hoca Osman - Hoca Bekir - bir Zât - İbrahim efendi - bir Zât - Hoca Ziyaeddin - bir Zât - bir Efendi, ve ilh..

SORULAN SUALLER

Eskişehir'de: 1- Heykel yapılacak mı? 2- Yabancı sermaye, 3- Biricik Mektep, 4- Halk Partisi'nin oluşum yapısı, 5- Patrikhanenin zararları, 6- Balkanlar'ın durumu, 7- Adli kapitülasyon, 8- Hilafetin durumu, 9- Barıştan sonra Ermeniler, Rumlar? 10- Barış olacak mı? 11- Köylüleri zenginleştirmek, 12- Milletin hakimiyeti nasıl kalıcı olur? 13- Vatan hainliği affedilecek mi? 14- Avrupa'daki öğrencilerin geleceği.

İzmit'te: 1- Barış, 2- Yedek subayların hali, 3- Eğitim, adalet dağıtımı şekli, 4- Köylülere refah yolu ne demek? 5- Hilafet hainlik olmaz mı? 6- Hainliği af? 7- Avrupa'dan gelen öğrenciyi koruma, 8- Halk Partisi?

Bursa'da: 1- Bilinmeden takibedilecek heykel? 2- Yabancı sermaye -Barış, 3- Eğitim ve öğretim bir noktada olmalı, 4- Vatan hainlerine ayrıcalık gösterilmesin, 5- Patrikhane muzır, 6- Devrim tarihi? ("Bu *devrimden neyi amaçlıyorsunuz?"* diye sorar Gazi), 7- Yunan siyasi esirleri, 8- İslam hakimiyetine Anayasa ile dönmek, 9-Adli kapitülasyonlar kalkmalı, 10- Barıştan sonra Rum ve Ermeniler dönecek mi? ve ilh..

İşte soranlar: Memur - Şeyh -bir "Zât" - bir "Efendi"... Fakat bir işçi, bir köylü ortada yok... Sorulanlar: Ismarlanmış gibi heykel(*), burjuvazinin rakipleri (Yabancı sermaye - Kapitülasyon- Rum, Ermeni) ve ilh. meseleleri. İşçi hakkında bir kelime yok. "Köylülere refah yolu" diye açılan sorguya aldanmamalı:

"Adliyeden: Nureddin Bey.- Malûm-u âlileri, Paşa Hazretleri, meşhur Fransız edibi Viktor Hugo, bir heykele bakan köylüye: "- *Bu nedir?"* diye sormuş. Köylü de: "- *Volter'in heykelidir... "* demiş. Bunun üzerine Hugo'nun *"Volter kimdir?"* sorusuna köylü: *"-Bilmiyorum!.. "* cevabını vermiş... Viktor Hugo bu sözlerinden ilhamla heykeller, avam için bir ikaz hazinesidir. Halk, bilmediği heykel sahibini bile takip eder.

Dolayısıyla memleketimizde meşhurlarımızı teşhis edecek abide ve heykellerin çevremizde yapacağı etki hakkında bilgilerinizden yararlanmak isteriz.

Dinleyenlerden bir zât: *"Memlekette çalışacak yabancı sermayesine taraftar mısınız, Paşa Hazretleri?"* (Siirt Milletvekili Mahmud, **Gazi ve Devrim,** Milliyet, 31-1-930).

oradaki köylü "Zûrrâ" [çiftçi], yani köy sermayedarıdır. Netekim köy sermayedarlarına para, hayvan ve alet dağıtımı için Eskişehir'de (Meclis-i İdare + Belediye + Heyet-i ihtiyariye)den oluşmuş bir Komisyon görüyoruz. Bahane malum: Yabancı tahribatını tazmin. Tahrip edilen nedir? Söylediğimiz "Dağıtım Komisyonu"nun tayin ettiği mülkler ve mülk sahipleri. İşte Halk Partisi'nin temeli böyle atıldı. Zaten Gazi de bu propaganda seyahatinin amacını açıklarken: *"İkincisi halk ile temas etmek, onlarla fikir paylaşımında bulunmaktır"* diyor. "Halk" deyince Kemalizm ne anlıyor? Kemal'in "teması" hakkında yaptığı açıklama bunu bize güzelce gösteriyor: *"O amaçladır ki",* diye hemen ilave ediyor Gazi, *"bugün hükümet, belediye reisleri, azaları, Müdafaa-i Hukuk başkan ve üyeleriyle, halk ile sohbet ediyor ve fikir alışverişi yapıyorum."* **(Eskişehir Nutku**'ndan)

Burnunun ucunu göremeyen burjuva ve küçükburjuva aydınlığının bir inancı daha var: O, burjuva terörüyle susturulmuş ve kırtasiyeci burjuva devlet cenderesiyle bezdirilmiş ve sindirilmiş olan halkın, yani (İşçi + Köylü)nün cahil, siyasetten anlamaz, kafasız ve ilh. olduğuna oldukça inanmış görünür. Onun için burjuvazinin "lisan-ı hâl" ile: "Ne yapalım, bu cahil, kafasız halktan da memleket işleri hakkında fikir soramayız ya!" tarzındaki küstah demagojisine bayılır. Ve Mülkiye memuru, Eğitim Müdürü ve Şeyh efendilerinin "aydın"lığına, kafalılığına pek güvenir. Kemalizm'in yakın tarihinde, boş inançlar ve önyargılar içinde boğulmuş kalmış burjuva aydınlığının, kafasızlıkta ve beyinsizlikte nerelere kadar varabileceğini, bizzat Mustafa Kemal'in suratına bir balgam gibi tükürülürken görüyoruz:

Gazi Bursa'dadır. Bütün aydın memurlarla fikir alışverişinde bulunacak. Daha iki üç sene önce Ankara sokaklarında oraklı çekiçli işçi yığınları saltanat iskeletini süngülemek gerektiği sloganını atmıştır. Bunu bilen burjuvazi, saltanatı kaldırmıştır. Gazi, bulunduğu binanın duvarında başını kaldırınca ne görse beğenilir? Kocaman bir levhanın üstünde, "Yaşasın Cumhuriyet" zannedeceksiniz, hayır: "Yaşasın Meşrutiyet"!?

İşte Kemalizm bu çapta aydınlarla "temas" ve fikir paylaşımında bulunuyordu. Burjuvazi ve burjuva aydını, hâlâ yirmi sene önce bıraktığımız yerde otluyordu. Fakat köpeksi bir

burjuva finosu aşağılık ruhunun bütün iftirası ile o muazzam beyinsizliği yine "Halk"a yüklemeye kalkıyor ve diyor: *"Demek ki halk, hatta halkı devlet adına, hükümet adına idare edenler hâlâ Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin gerçek yapısını anlamamışlardı?" "(Yaşasın Meşrutiyet) levhasını Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının gözü önünde bulundurmanın anlamını başka türlü açıklamak mümkün değildi."* (Siirt Milletvekili Mahmud, **"Gazi ve Devrim",** Milliyet, 2.2.1930)

Halbuki bu it, pekâlâ görmüş ve bilip duruyordu ki bağımsızlık mücadelesi esnasında halkın, yani (İşçi + Köylü)nün iyi kötü temsilcisi olan "Halk İştirakiyyun Partisi"nin fikir yayıncısı Yeni Hayat bir karikatüründe taçlı Osmanlı saltanatını bir iskelet şeklinde yapmış, süngületirken, artık bu iskelet de niye duruyor? sorusunu soruyordu... Ve beyinsizliğin bu şaheserini gösterense burjuva aydınlığıdır.

4- Halktan nefret, halka karşı kanlı kansız terör: Anadolu bağımsızlık mücadelesi herşeyden önce halkın anti-emperyalist boğuşmaşıdır. Uluslararası proletarya devriminin hazırladığı zemin ve uzattığı yardımcı el bir tarafa, Anadolu savaşını yapan Türk işçisi ile Türk çalışkan köylülüğü ve fakir halkıdır. Burjuvazi, sırf iktidarı ele geçirmiş olmanın verdiği üstünlükten yararlanarak, durumu idare ve istismar etmeyi bilmiştir. Bağımsızlık savaşı olurken, Türk şehir burjuvazisi, ordu gerisinde çakallar gibi müteahhitlik ve kârlı savaş zenginliği gibi çıkarlarına bakmış; köy ağası, bağı bahçesi, çifti çubuğuyla meşgul olmuştur. Bunda şaşılacak yön yok. Kapitalist sosyal düzeni budur. Kaşarlı burjuva temsilcilerinden Edirne Milletvekili M. Şeref'in "Birinci Millet Meclisi" eserinden bir iki tablo alalım:

a) Köylü: *"Sungurlu yolunda yüz elli kadar bir kafile yola düzülmüştü. En çabuk yoldan yetiştirilecek ağır dağ mermileri bir dakika önce yetişecekti. Tertibat alınmıştı. Sekiz günlük yol üç güne ayrılmıştı. Geceli gündüzlü yürüyüş olacaktı. Bu sebeple dört saat yürüyüşten sonra hayvanlar değişecekti. Bu yüzden yollara hayvanlar biriktirilmişti. Köylü kadın ve ihtiyarlar gösterilen menzillerde yalnız hayvanlarıyla bekliyordu. Arabaların iki tarafı gene bu tarzda değiştirilen atlılarla sarılmış, bacaklarında olan kuvvetle öküzlerin karınlarını dürterek, hay-*

vanları kudurtarak, motorlu makine gibi koşturuyorlardı. Ortaya rastgelen bir arabada bir sakatlık olsa, bir saniye dursa, mutlaka arkadan gelen kudurmuş baskı bunu ezer, paramparça ederdi. Son menzilden kalkmıştı. Baş döndürücü bir hızla yokuş aşağı hayvanlar mini mini arabaları sürüklüyorlardı. İşte bu sırada bir kağnının koşulu öküzü dayanamamış, bu baskı, bu zorlu koşu neticesinde ölmüştü. Öküz yere düşerken boyunduruğu çıkaran arabanın yanındaki insanın hali fenalaşmıştı. Bir tek öküz bu hızı takip edemezdi. Bir aralık muhafızlardan birinin sesi işitildi: - Aman bey, yirmi beşinci arabaya bakınız. Allahım, bu büyük milletin, hakkını isteyen, hakka tapan Türk milletinin taşmış haklı gazabının canlı heykeli idi. Taze bir kadın derhal boyunduruğa koşulmuş, arabayı olanca hızıyla sürüklüyordu. Ve kafile Yahşihan'a da gelmişti."

"Araba durunca bayılan bu taze" "Bağcılar'dan Mustafa kızı Zeynep idi". Fakir köylü kızı, 8 günlük yolu 3 günde almak için öküzünü öldürdükten sonra, öküz yerine boyunduruğu boynuna geçirir ve bayılıncaya kadar cephe gerisi irtibatını temin ederken, köy ağası ne yapıyordu? Şeref, farkında olmadan bunu da anlatıyor:

"Şoseye yakın Amedli köyünden Satı Ağa denilen bir adam vardı, yol kenarına güzel bir bağ, sebze bahçesi yapmıştı. Bir akşam üstü gelen geçenden haber alabilmek ümidiyle köy öğretmeni Hüseyin Ertuğrul bey buraya inmiş, Satı'nın okulda okumuş güzel kızı ile konuşuyordu. Kız ayırdığı küçücük bir tarlacıktaki çiçekleri suluyordu."

Derken, Satı'nın kardeşinin oğlu asker kaçağı olarak gelir, kız buna karşıdır. Ama "Zeynep" gibi boyunduruk taşıyan kız değil, ve ilh.

b) Köy çocuğu ve gençliği: *"Sivas'tan çıkan top ve cephane köye yaklaşınca derhal bir cıvıltı kopar. En büyüğü on beş yaşını geçmeyen köy kız ve erkek çocukları derhal ellerinde urganlar, kalın halatlarla bu kafilenin dört yanını alırlar... Muhafızlar bunu pek iyi bilirler. Muhafızlar hayvanlarına olanca hızı vererek dört nala koştukları halde bu eciş bücüş alayına kesinlikle yetişemezler." "Bu Sakarya savaşının devamınca hep böyle geçmiştir. "Böyle bir kafile yıldırım hızıyla geçiyor...*

"En hoşu, ileride bu kafilenin on adım önünde elinde karaağaç dalına taktığı bayrağı sallayarak kafileyi kumanda eden on dört yaşında bir köylü çocuğu... Yalınayak, gülerek neşe içinde koşuyordu. Dikkat ettim. Bize, çayırlığa yayılmış bu garip gürültüden uyanarak yarı uykulu gözleriyle bu kafileye bakan taburlara asla önem vermiyorlardı: Bir yüzbaşı haykırdı: - Çocuklar, o ne, neye koşuyorsunuz? Hem koşuyorlar, uçuyorlar ve uçuyorlar, hem de elindeki bayrağı dalgalandıran kafile kumandanı cevap veriyordu: - Ölen gömüyon mu, top götürüyoruz top! - Yaşasın Mustafa Kemal!"

Dikkat ediyorsunuz: Köy gençliği "Yaşasın halife" demiyor, "Yaşasın Mustafa Kemal!" diyor. Çünkü o başarılı demagog: *"Köylü memleketin efendisidir"* demişti, o zaman...

c) İşçi: *"Sevkiyat burada toplanır, buradan cephelere dağılırdı. Kızılırmak'ın sol kıyısına birkaç yüz çadır kurulmuş, önlerinde ocaklar yapılmış, örsler işliyor, köstereler* [bileytaşı] *dönüyor, araba araba taşınan ocak maşası, fırın ızgarası, kürek sapı, kol-demiri, yatağan* [enli kılıç], *küflü pala, tahta kılıflı kılıç, özetle köylerde, kasabalarda, köşede bucakta paslanmış ne kadar demir parçaları varsa hepsi, hepsi buraya yığılıyordu. Gece birkaç yüz alevli ateşin etrafında yarı çıplak kadın, çocuklar türlü türlü türküler söylüyor, sıvanmış adaleli pazular işliyor, örsler üzerinde yumuşayan demirler çekiç altında sesler çıkarıyor körüğün ardında yanlamış sekiz yaşında bir kara oğlan çıplak kol, bacaklarını sağa sola oynatarak ateşi körüklüyor ye nihayet ortaya çıkan bir süngü, bir kasatura, Türk vatanına saldıranın göğsüne girmek üzere bileytaşına verilerek karanlıklar içinde yüzlerce kıvılcımlar yayarak bileniyordu."* (Tefrika Numarası 51, Milliyet, 20.12.31)

d) İşçi gençliği: *"Hasan Baba'nın uzun sakallı Kızılbaşları bu lokomobile uzun tahta pabuç giydirerek, karı kızan, hepsi birden, duvar yürüten Karacaahmet Baba masalında dinlediğimiz hurafe gibi, bu battal, kocaman makineyi yürüttüler. Yirmi dört saat sonra fabrikada, en küçüğü on, en büyüğü on dört yaşında yüz çocuk fişek dolduruyordu."* (Milliyet, 22-12-31, Tefrika Numarası 33).

Bu hamle, bu heyecan nereden geliyordu? Halk kitlelerinin sömürge soygununa karşı adeta doğal bir şevkle isyanından. Ve kalkışan halk zannediyordu ki, önüne düşen ve ona "İşçi-Köylü Hükümeti", "Sovyet Hükümeti" **(İzmit Nutku**'ndan: *"Efendiler! Artık bizim hükümetimiz baskıcı hükümet de değildir. Bir meşruti veya mutlaki de değildir. Tam bir Sovyet hükümetidir."* Mustafa Kemal) (Söyleyene bakma, söyletene bak!) kurduğundan, kuracağından bahseden Paşalar, sözlerinde olduğu kadar özlerinde de halkçıdır. Yalınayak ve çıplak boğuşan halkın bu içten gelen isyanı karşısında Türk burjuvazisi ve onun putları ne düşünüyorlardı? Herşeyden önce tatlı su Levantenleri, "yabancı"lardan buram buram utanan kozmopolit Şişli aşifteleri gibi, halkın ve işçinin millet olmadığını, halktan ve işçiden nefreti. Bakın Mustafa Kemal ne enteresan ve ibretler verici hikayeler anlatıyor ve ne efendilik tavsiye ediyor:

"Bundan iki üç sene önce Samsun'da halk bir miting yapıyordu. Yabancılar, halkın miting yapıp yapmadıklarını araştırdıktan sonra, - biraz acı, fakat ne kadar acı olursa olsun, gerçekten korkmayalım! diye yabancıların hükmü karşısında cesaret veriyor kahraman Paşa hazretleri - Hayır miting olmadı! Yalnız bir takım hamallar toplanmışlar, demişlerdi." **(Eskişehir Nutku)**

Acaba kendi memleketlerindeki nakliye işçilerinin miting yaptıklarını görmemiş olan hangi yıldızdan gelmiş yabancılarmış bunlar? Fakat asıl enteresanı nedir, bilir misiniz? Paşa hazretlerinin, bu toplananlar hamal değildi, milletin fertleriydi deyişi: *"Halbuki efendiler",* diyor, *"bunlar yoksulluğa düşmüş olan milletin fertleriydi."* Anlaşılmayacak bir şey yok: Burjuvazi ham malları, işçiyi ve fakir halkı "millet ferdi" saymıyordu.

Burjuvazi ve Kemalizmi, Anadolu'da daha ilk harekete geçerken de, burjuva devlet etkisini herşeyden üstün tutmakla meşgul olmuştur. Hatta bu devlet etkisi İstanbul hükümetine ait olsa bile. Mesela Ferit Paşa, Bitlis'e gönderemediği Sultan kullarından Ziya Paşayı Ankara'ya vali atadığı zaman, Ankaralılar buna karşı koymuşlar ve hatta vali vekili Yahya Galip bile Müftü ve Belediye Başkanı ile birleşerek İstanbul hükümetinin valisine karşı "milletin fertleri gibi" mücadeleye mecbur olmuştu. M. Kemal, Kolordu kumandanlığına: "Hükümetin etkisini

kırmamak için", "iyi karşılanmasını" emrediyor. Çünkü İstanbul hükümetinden Cemal Paşa, Ziya Paşa için "padişah iradesine yaklaşan vali" demişmiş!

Kemal bir gün gelip de "İdare-i maslahatçılar esaslı devrim yapamazlar" demeye mecbur olacağını hiç aklına getirebilir miydi?

Kemalizme göre: *"İçerdeki durumlar konuşulurken en önce inzibat ve güvenlik meselesi akla gelir."* (İzmit'te Gazetecilerle). Bu "güvenlik" şüphesiz kişisel mülkiyetin emniyet ve selametidir. Böylesi asayişin birinci maddesi "Avam"ı sıkboğaz etmek ve karar verme konusunda onların "boş sözlerine" asla metelik vermemektir. Onun için, halkı ve "boş sözlerini" gösteren İzmit Mutasarrıfına 2 Ekim 1535'te şu telgraf çekiliyordu: *"Anlaşmazlığa ve sahtekarlığa meydan vermemek esas vazifenizdir." "Ancak avamın boş laftan başka bir içeriği olmayan dedikodularının, kararı uygulama konusunda etkili olabileceğine imkân vermiyoruz."* (Mustafa Kemal, **Nutuk,** s.113).

Halkı tatmin edecek, ikna edecek gerçek bir hedef ve yön gösteremeyen burjuvazi, kandıramadığı halka karşı derhal cebir ve zorbalığa girişir. Hele bu halk içinden çıkan veya halka doğru giden bir siyasi akım sezerse, derhal bütün maddi, manevi kuvvetlerini seferber eder ve hesapsız küfürlerden, bütün burjuva legalitelerini de hiçe sayan tehdit ve zılgıtlara kadar, kullanmadık silah bırakmaz. 1920 ortalarında, Halk İştirakiyyun Partisi'nden, Tokat Milletvekili Nâzım 89 oya karşı 98 oyla İçişleri Bakanı seçiliyor. Gazi Nutuk'unda: *"Ben Nâzım Beyi kabul etmedim"* diyor ve burjuva Meclisinin içyüzünü sırıttırıyor: *"Memleketin büyük menfaati, beni bu yolda harekete mecbur tutuyordu." "Bu zâtın, Halk İştirakiyyun Partisi diye, gayrı ciddi, sırf kişisel çıkar maksadı ile bir parti kurma teşebbüsü ve onun başında gayrı-milli faaliyet sevdasında bulunduğu, mutlaka duyulmuştur." "Nâzım Bey, hükümetin, bütün dahili idaresi makinesinin başında, memleket ve millete değil* (Milletin hamallar olmadığını yukarıda anlatmıştı.) *fakat paralı uşağı olduğu kimselerin arzusuna en büyük hizmeti yerine getirebilecek duruma gelebilmişti."* Ve kısaca kestiriyor: *"İstifayı mecburen Meclis'te ettim. Lüzum görüldüğü zaman dahi, gizli oturumda bilgi ve görüşlerimi açıkça*

söyledim." İşte burjuvazinin gizli celsede açık sözü böyledir... Fakat M. Kemal, daha Sivas Kongresindeyken aynı Nâzım'dan "safsatalarla dolu" mektuplar alıyor. Acaba sonra, bu "sırf kişisel çıkar maksadı ile bir parti kuran" adamın Milletvekili olmasına niçin engel olmamış veya olamamıştı? Galiba bir zaman ordusu subaylarına maaş verdiği ve Ankara spekülatörlerinin elinde Meclis'in şiddetli tartışmalara kadar yol açacak skandallara sebebiyet veren Bolşevik altınları(*), yalnız Nâzım'ı değil, o Büyük Millet Meclisi'nin üyelerinin çoğunu ve o zamana kadar şüphesiz efendimizi de, Sovyetler Devrimi'nin "paralı uşağı" yapmıştı. Ayda 100 altını sağlam kazığa bağlamadan Temsilciler Heyetine ve Erzurum Kongresi'ne girmeyen Gazi hazretleri, "paralı uşak" oldu diye değil, "Burjuvazinin paralı uşağı" olduğu içindir ki bugün halka ihanetinden bahsediliyor. Hiç "paralı uşak" olmadan devlet adamı olur mu a beyim? "Memleketin büyük menfaati", Kemalizm için, burjuva rejimi idi. Ve o rejim adına, Halk İştirakiyyun temsilcisini nasıl "istifaya mecbur" ettiği bilinmeyecek bir şey değil: Sonradan, Ali Şükrü cinayeti faciasının sağladığı iyi bir fırsatla temizlettiği Topal Osman çetesine, kızıl Onbeşleri, Karadeniz'in dalgaları arasında baltalattığı gibi... Yani mümkünse kansız; olmadı, kanlı zılgıtla ve canavarcasına...

<> "Bir gün bir beyan ile Maliye Bakanından bir açıklama yapma meselesi ortaya çıktı. Maliye Bakanı Hasan Bey (Trabzon - şimdi birinci Reis Vekili) Sakarya savaşının maliye yükünü başarıyla taşımış bir arkadaştı. Hasan Bey uluorta, kuruntusuz, açık söyleyen, düşündüğünü hiç sağa sola bakmadan samimiyetle anlatan bir arkadaştır. Hata da etse hiç kötü niyeti yoktur.

"O sırada bizim elimize birçok altın ruble geçmişti. Bununla ordunun birçok ihtiyaçlarını tatmin eylemiştik. Bu altın rubleye konulan cari fiyata ilişen milletvekilleri işi bir açıklamaya çevirdiler.

"Bunun fiyat farkı hakkında bir şüphe uyandırmak için Mecliste bir hücum başladı. Emin Bey (Erzincan) işi daha ileri götürerek Maliye Bakanı Hasan Bey (Trabzon)un açık verdiği hesaplara karşı imalı sözlerle karşılık vermeye başlamıştı.

"Lâkin Hasan Bey açık cephe ile karşılık veriyordu. İş fena bir cereyan almak üzere idi. Hasan Bey bu paralar hakkında çok kanaat veren kesin ifadede bulundu. Gerçeği olduğu gibi anlattı.

"O sırada Emin Bey (Erzincan) bir ticarethanenin bu altın mübadelesiyle alâkadarlığına işaret etti. Böyle sözler bizim Mecliste çok asabiyet uyandırdı. Hasan Bey, fena halde maarifini hırpalayıcı kesin bir lisanla bu işin bütün inceliklerini anlattı ve derhal gruba mensup olan üyenin oyuyla güvenoyu alındı. Lakin Hasan Bey de bir hayli yorularak terledi." (Milliyet, 2-1-31, Tefrika Numarası 43, Edirne Milletvekili Şeref, "Birinci Millet Meclisi")

İDEOLOJİ: Cumhuriyet burjuvazisinin ideolojisi iki gruba ayrılır: 1- Mücadele ideolojisi; 2- Demagoji ideolojisi..

I- MÜCADELE İDEOLOJİSİ: Bu, Cumhuriyet burjuvazisinin özellikle geçmiş ve dışarıyla olan mücadele yıllarına, yani 1919 ila 1923 senelerine has olan ideolojidir. Bu mücadeleci ideolojide işaret ettiğimiz gibi iki önemli vasıf vardır: bu iki vasıf, mücadelenin olduğu iki cepheye göre belirlenir. İki mücadele cephesinden birisi geçmiş, ötekisi dış düşmandır dedik. Yani mücadele ideolojisi başlıca iki şeyle kopuşmak ideolojisidir: 1- Meşrutiyet burjuvazisi ile kopuşmak; 2- Emperyalizm ile kopuşmak. Gerçekte bu iki şey birdir: Yani, Meşrutiyet burjuvazisi, emperyalizmle Türkiye arasında bir vasıtaydı. Onunla kopuşmak, emperyalizmle de kopuşmak demekti. Fakat bu, mücadelenin bir cephesi, olumsuz yönüdür. Elbet bir taraflı kavga olamaz. Olumlu yönü de Cumhuriyet burjuvazisinin açıkça uluslararası proletarya devrimi ile ve özellikle de Sovyetler Birliği ile tutuşmasıdır. Bu iki noktayı ayrı ayrı görelim:

1- Olumsuz taraf (Meşrutiyet + Emperyalizm ile kopuşma): Meşrutiyet burjuvazisinin ideolojisi acayip ve melankolik bir "diyalektik"ti: 1- Bir taraftan bizzat kendisi yarı sömürgelikten sömürgeleşmeye doğru dört nala giderken; 2- Öte taraftan, haline bakmaksızın, Panturanizm ve Panislamizm serabına atılıyordu. Yukarıda söylediğimiz gibi bu, Meşrutiyet Türkiyesi'nin iç çelişkilerinin siyaset ve ideoloji sahasına yansımasıydı. Meşrutiyet burjuvazisi fiilen hakim emperyalist ekonomisine tedbir kuvveti olmaktan ileri geçemiyordu; fakat aynı zamanda, Osmanlı ülkesinde kalan öteki milletler zararına Türk burjuvazisini geliştirmeyi kuruyordu. Rumlarla çeşitli alanlarda kombine ederek, Ermeni burjuvazisini Kürt derebeyliğine yedirmek; Arap camiaları içinde Panislamizm ideolojisi ve Halife orduları ile etkiyi korumak, giriştiği belli başlı işlerdendi. Alman emperyalizminin o pek hayran olduğu militarizmi sayesinde - Allahın izniyle- (Eski dönem İç-Asya yollarının kilidine -Boğazlar ve Trabzon'a- sahip bulunmak sıfatıyla) Çarlığı tepeleyerek, Kafkas ve İran yaylalarından "Turan" ülkesine

kavuşmak da hesaptaydı. Gerçekte bu Megalomani (kendini büyük görme hastalığı), Bağdat hattıyla Hindistan'a ve onun anahtarı M ısır'a akmak, sonra Çin'de yaptığı kalelere Turan yoluyla İç Asya'dan yol açarak, ne bileyim, bilinen Eski Dünya'yı yutmak emelinde olan Alman emperyalizminin, zavallı yarısömürge Meşrutiyet Türk burjuvazisinin beynine aşıladığı mikroptan, Türkiye'deki ekonomik Alman hegemonyasından ileri gelme bir sabit fikirdi. Yani Meşrutiyet burjuvazisi, fisebilillâh, Alman mali sermayesinin sömürge siyasetinde gözü kapalı bir mücahidi ve aleti oluyordu.

Dünya Savaşı, Alman emperyalizmi gibi, onun Türk burjuvazisinde idealize ettiği salgın niyetlerini de şapa oturttu. O zaman Türk burjuvazisi, efendisinden olmakla akıl arsasında kurduğu Pan-Pan'lı iskambil şatolarının paldır küldür yıkıldığını görmekle kalmadı; Dimyat'a (Mısır'a, Kafkas'a, İran'a) pirince giderken, evdeki bulgurdan olduğunu anlayıverdi. Hint yolunu tehdit edebilen bütün koskoca Arap Camiaları Ülkesi makasla kesilir gibi kesilmişti. İç Asya'ya giden İran-Kafkas yolları üstünde de Kürt-Ermeni tampon hükümetleri bile yapılmak isteniyordu. Artık gerek İslâmcı, gerek Turancı "Pan" ideolojisi için tam bir panik mukadderdi. Onun için, bu birinci devrede, 1919 ile 1923 seneleri içinde, Türk burjuvazisinin birinci illüzyonu Pan'cılık kendiliğinden susmuştu. Bunun, ancak ileride, Türk burjuvazisi zaferi kazanıp da yeniden palazlandığı zaman, tekrar ortaya çıktığını ve bir daha günün meselesi olduktan sonra açılmamak üzere kapandığını göreceğiz.

Önemli olan Meşrutiyet burjuvazisinin emperyalizmin kudret ve kuvvetine karşı olan imanıydı. Hele İstanbul'da kalanlar için emperyalizmin kuvveti, ejder dretnotlar [zırhlı gemiler] ve yamyam askerler şeklinde büsbütün müthiş, yılmaz bir kâbustu. Fakat kâbustu. Ve emperyalizmin yırtıcı görünüşünün bir rüya kâbusu olduğunu görebilmek, bu kâbustan uyanabilmek için, bir tek çare vardı: Kapitalist gözlüğünü bırakmak, dünyaya kızıl gözlükle bakmak. Ki o da bütün burjuvalar gibi Meşrutiyet burjuvazisinden beklenemezdi. Anadolu'ya kaçanlar önce salgın emperyalizm kâbusundan uyandılar. Sonra, yüksek sesle dünyaya ve mazlum milletlere emperyalizmin ölümünü haber veren, kurtuluş

yolunu gösteren 3. Enternasyonal'i dinlediler ve o zaman anladılar ki, henüz herşey bitmemiştir. Aksine şimdi herşey yeniden başlayacaktır. Bu yeni yöneliş, Türk burjuvazisi içinde, özellikle burjuva ve küçükburjuva aydınları içinde şu görüşü oluşturdu: Yeni istikamet için eski istikametten ayrılmak ve somut olarak Meşrutiyet ideolojisi ile emperyalizmden kopuşmak!

İki kongre ve Birinci Millet Meclisi bu noktada, yani: Meşrutiyet ideolojisi + Emperyalizmle [o zamanki isimleriyle: İttihatçılar + İtilafçılar] (İtilafçı çifte anlamıyla: Hem Hürriyet-İtilaf, hem galip İtilaf devletleri'nden...) keskince ayrılmak meselesinde, çoğunluğun zaferiyle neticelenen birer mücadele sahnesi oldu. Dört sene bu fikir etrafında çarpışıldı. Fakat meselenin en açık şekilde konuluşu ve açıkça tartışılması Sivas Kongresi'nde olur.

Erzurum Kongresi (Temmuz 23 sene 1919)'da daha çok genel noktalara işaret edildi: 1- Vatan bütündür; 2- Merkez ihanet ederse geçici hükümet kurulur; 3- Toplanacak Meclis kongre merkezini ele geçirir. Kararlar memlekete ve İtilaf devletlerine yazıyla bildirilir.

Sivas Kongresi (4 Eylül 1919) Bir ay kadar sonra toplandı. Kongrede iki cins karar alındı: 1- Meşrutiyet demagojisi bakımından: Padişaha saygı telgrafı çekildi + Her türlü Rum ve Ermeni ayrılığına karşı konulacağı kararlaştırıldı (bu işleri Vahdettin Mustafa Kemalce ısmarlamıştı); 2- Cumhuriyet gerçeği bakımından: Erzurum Kongresi'nin kararları, muhalefete rağmen bütün vatana yayıldı (çünkü Sivas'a hemen bütün Türkiye illerinden üçer denetçi gelmişti) 3- Emperyalizmle ilişki meselesi (buna Manda meselesi denilmişti). Padişaha tazimat ve Rum-Ermeni ayrılığı ile mücadele noktalarında gerek Meşrutiyet, gerek Cumhuriyet burjuvazisi arasında tam birlik vardı. Üçüncü meselede Doğu illerinin yerelliğine çarpıldı. Erzurum Kongresi'ni Sivas'a katmak istemiyorlardı. Hatta Erzurum Kongresi Temsil Heyetinden 4 üye gelmemiş, yalnız (Kemal - Rauf - Bekir Sami - Raif Efendi - Şeyh Hacı Fevzi) Sivas Kongresi'ne katılmıştı. Çoğunluk gelenlerde olunca, üçüncü nokta da atlatıldı. Zaten bütün bunlar ikinci derecede kalıyorlardı.

"Manda" Meselesi: Alman emperyalizmi yok. Galip emperyalizmden Avrupa devletleri kesin kararını vermiş: Türkiye'yi parçalayacak. Türk burjuvazisi alnına tabanca dayalı, yenik duruyor. Ne yapsın? Yenik bir yarı sömürgenin sırf kendi kuvvetleri koca bir salgın dünyanın hakkından gelebilir mi? Hayır. Buraya kadar herkes müttefik. Dünyada Türkiye'ye yardım edecek uluslararası bir kuvvet bulmak gerekli. Bu da kesin. Fakat işte bu dayanılacak kuvveti bulmak konusunda burjuvazi ikiye bölünüyordu: 1- En "ehven-i şerr" bir büyük emperyalist devletin patentesi altına girmek, Türkiye'yi mesela Amerikan boyunduruğu altında "Mandalaştırmak". Bu kısım burjuvazi, Wilson prensiplerinin demagojisine sahiden inanmış, uluslararası mücadele kuvvetleri hakkında gözlerini kapamış, yarı sömürge kaderine razı olmuş olan İttihatçılar zümresi idi. Dünya parasal sermayesi ile içli dışlı kaynaşmış olan bu "Büyük Şehir"lerin "kalın" burjuvaları, Emperyalizmle kopuşurlarsa yaşayamayacaklarını anlıyorlardı. 2- İkinci grup, özellikle "Taşra" burjuvazisi ile, Mandalaşınca taşıyacağı yükü ve uğrayacağı sonu sezen küçükburjuvazidir. Bunlar, ekonomik ilişkileri itibariyle Mali Sermaye ağır topunun ateş hattından nispeten uzakta kaldıkları için, ideolojik emperyalizm dışında uluslararası mücadeleci yeni bir kuvveti görmekte çıkarı olan ve onun için Sovyetler Devrimi'ni, uluslararası proletarya devrimi hareketini görebilen yeni ve müstakbel Cumhuriyetçi burjuva zümresini oluşturur. İki taraf da henüz bu bakış farklarının nerelere kadar varacağını kestiremiyor. İki taraf da "Vatan"a sağlam bir yol aramakta olduklarına emin. Onun için çelebice tartışıyorlar. İleride karşılıklı sehpalar kurmadan bir bakışı üstün getirmenin imkânsız olacağını hayallerinden bile geçirmiyorlar.

Emperyalizmle kopuşmak (o zamanki tanımla: Amerikan Mandasını kabul etmemek) taraftarı olanlar, başta: M.Kemal - Raif Efendi -Ahmet Nuri (Bursa denetçisi) - Hüsrev Sami'dir. Amerikan Mandası olmak isteyenler: Mister Braun - Halide Edip-Kara Vasıf - Refet -Rauf - Bekir Sami - İsmail -Fazıl Paşa - Macit - ve Hami'dir. Mandacılar henüz Amerika'nın Türkiye Mandasını kabul edeceğini de bilmiyorlar. Zaten Mustafa Kemal

de, hatta Nutuk'unda bile bu noktaya vuruyor. Mister Braun isminde bir gazeteci, galiba gazetesine macera konusu bulmak için "kendi adına", Türklere Amerikan Mandasını teklif ediyor.

Hele Türkler bunu kabul etsin, Amerika'nın da gönlünü ederiz, demeye getiriyor! Taşra burjuvazisi, böyle uzak ve ne idüğü belirsiz bir vaade bel bağlayamıyor. Kalın Meşrutiyet burjuvazisi ise Amerikan Mandalığına can atıyor. Dokümanları da az buz değil. Niçin Mandalaşmalı? Sırasıyla şu cevaplar veriliyor:

Refet: *"Laf itibariyle Manda ile Bağımsızlık birbirine engel şeyler değildir." "Dışarıda ve içeride tam özgürlük isteriz! Fakat, acaba kendi başımıza yapabilecek miyiz? Yapamayacak mıyız? Ondan önce, acaba bizi kendi başımıza bırakacaklar mı, bırakmayacaklar mı?" "20. yüzyılda beş yüz milyon lira borcu, harap bir memleketi, pek verimli olmayan bir toprağı ve ancak on onbeş milyon lira varlığı olan bir kavim için bir dış yardım olmaksızın varlığını sürdürme imkânı olamaz!"* O zamanki Bey, şimdiki Paşa, kendini hâlâ Meşrutiyet senelerinde farzediyor, ve devrimci önlem bilmiyor.

Hami adlı yarı-feodal kalın burjuva, İzzet Paşa'nın Suriye ve Adana'da araştırma yapan Amerikan heyetinden öğrendiğine göre, eğer talep edilirse, Amerika'nın Türk Mandasını "% 90 ihtimal kabulü bulunduğunu ve yalnız bizim için bir takım şartları ortaya koymanın zaruri olduğu"nu temin eder!

Kara Vasıf: İttihad ve Terakki'nin kara kuvveti, Refet'e söylettiklerini kendisi de tekrarlar: *"Dört yüz ile beş yüz milyon lira borcumuz var. Bu parayı kimse kimseye (yani bir burjuva bir burjuvaya) bağışlamaz." "İstanbul'daki Amerikalılar (Mandadan korkmayınız, Milletler Cemiyeti Tüzüğüne dahildir) diyorlar."* Bütün köpeksiliği ile içini döküyor: *"Bütün devletler bizi tamamen tek başına bırakacaklarını söyleseler yine yardıma muhtacız."* Nihayet iş teklifini de esirgemiyor: *"Eğer onaylarsanız buradan İstanbul'daki temsilciye bir mektup yazıp gizlice heyet göndermek için bir torpido* [küçük savaş gemisi] *isteyebiliriz."*

Özetle: 1- Borcumuz var; 2- Gelirimiz yok; 3- Emperyalizm yaşatmaz bizi; 4- Hatta bıraksalar bile emperyalizmsiz yaşayamayız; 5- % 90 bir ihtimalle Amerika'ya Mandamızı kabul ettirebilirsek yarı-sömürgelikten çıkıp tam sömürgeleşelim...

Karşı cephenin itirazları ve zorlayıcı sebepleri o koca "Nutuk"ta bir satırla olsun gösterilmiyor. Manda karşıtlarının cevap tarzları ve tezleri bir sır gibi Kongre belgelerinde hapis uyuyor. Tam siyasi ve ekonomik bağımsızlığı, bütün mazlum milletlere biricik yol olarak gösteren III. Enternasyonal'in uluslararası cephesini Mandaya tercih edenler, şüphesiz bakışlarını çok kısa delillere dayandırmışlardı: Emperyalistin uzağı da yakını da, ehven-i şerr'i de emperyalisttir. Komünizmin "yardımı" ve "desteği" öyle velev % 90 da olsa bir "ihtimal"den ibaret değil, yakın bir komşudur. Maddi eserleri de meydanda.

Kaldı ki Manda karşıtları da, burjuva ve küçükburjuva önyargılarından bilinçli bir biçimde kurtulacak ayarda tipler değildiler. Onun için bilinçaltı ve içgüdüleri onları uluslararası devrim cephesine sürüklediği halde, onlar bilinçlerinde "ne şiş yansın, ne kebap" düsturuna uydular: 1- Sağlam bir dost kuvvet olan Bolşevizmle elele verirken, 2- Bilinen "ihtimal" de sondalamayı uygun gördüler. Bundan şu iki karar çıktı:

a) *"Milletimiz, modern gayelerin yerine getirilmesini, bilimsel, sınai ve ekonomik hal ve ihtiyacımızı takdir eder. Bununla beraber devlet ve milletimizin iç ve dış bağımsızlığı ve vatanımızın bütünlüğü saklı kalmak şartıyla altıncı maddede belirli sınırlar içinde (Misak-ı Milli) milliyet esaslarına uyumlu ve memleketimize karşı istila emeli beslemeyen herhangi devletin bilimsel, sınai, ekonomik desteğini memnuniyetle karşılarız ve bu adil şartları ve insanları kapsayan bir barışın acilen kararlaştırılması, insanlığın selameti ve alemin huzuru adına, başlıca milli görevimizdir."* (Erzurum ve Sivas Kongreleri Beyanname'lerinin 7. maddesi)

b) *"Amerika'da senelerden beri aleyhimizde yapılmakta olan olumsuz propagandaların yol açtığı halk akımını düzeltmek için herşeyden önce Amerika Kongresi'nden memleketimizi inceleyecek ve gerçeği görecek bir heyeti davet etmek."* (Rauf'un teklifi ile kabul edilen madde)

2- Olumlu taraf: Proletarya Devrimine (Bolşevizme) tutunma ve biricik cephe yapma: *"Efendiler, oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin dış meseleler hakkında ilk verdiği karar, Moskova'ya bir heyet gönderilmesi olmuştur.*

Heyet Dışişleri Bakanı Bekir Sami Beyin yönetimindeydi. Ekonomi Bakanı Yusuf Kemal Bey üye bulunuyordu. 11 Mayıs 336 (920)'de Ankara'dan hareket eden heyetin esas görevi, Rusya ile ilişki kurmaktı." (Gazi'nin **Nutuk**'u)

Bu kısa kayıt Türkiye'nin uluslararası sınıf ilişkilerinde hangi odağa yöneldiğini göstermeye yeterlidir. Elbet burjuvazi Komünizme karşı samimiyetle, içinden gelen bir istekle sığınamazdı. Fakat ya zaruretler! Onun için Kemalizm fiilen Bolşevizmle emek birliği ve elbirliği yapmaktan uzak kalamadığı halde, lafta ve şekilde, sanki Bolşevizmden yanaymış gibi reklam yaptı durdu. İstanbul'la ilk kopuşulduğu günlerde, ara-vasıtalığı etmek isteyen Abdülkerim Paşa'ya, Mustafa Kemal şöyle telgraf çekiyor: *"Zât-ı şahaneyi iğfal ediyorlar"* (Bu iğfal edenler Ferit Paşa ve avanesidir). *"Memleketimize takım takım Bolşevikler girdiğini ve gerçekleşen harekâtın Bolşevik harekâtı olduğunu resmen ilan eden bu bahtsızlardır."* **(Nutuk,** s. 106). Şüphesiz, milli hareket "Bolşevik harekâtı" değil, fakat Bolşevizmin yedek "harekâtı" idi.

Burjuvazi, hele onun Gazi gibi bir küçükburjuva başı için bu tezat, içinden çıkılmaz bir "mukadderat" idi. Burjuva mantığı bu "mukadderat"ı izah edemedikçe, kendi kendisinin de inanmadığı açıklamalar içinde bunalıyordu. Kaldı ki burjuvazi Emperyalizm tehlikesi karşısında doğrudan doğruya silahlı mücadelede bulundukça Proletarya Devrimine şapka çıkarmaktan geri kalamıyordu. Fakat bu noktada da, Meşrutiyet burjuvazisi ile Kemalizm arasında yine esaslı bir ayrılık göze çarpıyordu:

1- Meşrutiyet burjuvazisi: Emperyalizmden kopuşamadığı gibi, Komünizme ve işçi hareketine karşı da emperyalist metotlarla ilgi gösteriyordu. O sıra, Avrupa'da bütün emperyalist memleketler, proletaryanın devrimci hızını kesmek için oportünist sosyalistlerle sosyal-demokrat cellatlarından birer "İşçi" veya "Sosyalist" hükümeti kurmuşlardı. Türkiye'de geniş, örgütlü işçi hareketi henüz olgunlaşmamıştı. Fakat dağınık işçi sınıfını çekmek gerek. Onun için Müdafaa-i Hukuk'un İstanbul Şubesi, *"mümkün mertebe sosyalist, birkaç temiz hürriyet ve itilafçı ve ilh. çıkarmak",* yani işçi hareketi işinde de Emperyalizm ile uzlaşmak fikrindeydi. Kara Vasıf: *"Bize zararı*

dokunacakları her suretle temin ederek elde etmek istiyorum. Her taraf da, bana bunu tavsiye ediyor. Mesela Refi Cevat, sosyalistler gibi." (20 Ekim 919 cevap mektubu).

2- Anadolu burjuvazisi: II. Enternasyonal'den bir şey çıkmayacağını, III. Enternasyonal'den öğrenmişti. Şu halde önünde bir tek müttefik vardı: Bolşevizm. Kemalizm Bolşevizme sıkı tutunmadıkça hiç olduğunu iyi anlamıştı. Yukarıda geçtiği gibi, gerek Anadolu halkı ve gerek dünya, Anadolu hareketinin Bolşevizm uzantısı olduğunu anlamıştı. Meşrutiyet burjuvazisini için için düşündüren de bu noktanın kıvırdığı bir: Acaba? idi. 336 Haziran ortasında, Diyarbekirli Kâzım'la Ankara'ya gelen Nurettin Paşa, Kemal'e "Bolşeviklik hakkındaki bakış açısı"nı sorar. Gazi bu konuşma sonucunu şöyle özetliyor: *"Aldığı cevapları pek tatminkâr bulmadı."* **(Nutuk,** s. 267). Kemalizm, Bolşevizme dört elle sarılmıştı, fakat onun "milli" sınır dışında kalan bir dost olmasını istiyordu. Demokrat davranmış olmaya mecbur kaldıkça, Meclis'in çoğunluğunu içine alan ve halktan tamamiyle soyunmuş durumda kalan bir "Halk İştirakiyyun Partisi"ne bütün adamlarını gönüllü üye kaydettiriyordu. Gericiliğe karşı ordu kuvveti para etmeyince, *"Gizli bir örgüt halinde oluşmuş ve oldukça yayılmış"* **(Nutuk,** s.294) olan "Yeşil Ordu" örgütüne başvuruyor. Fakat isyanlar bastırılır bastırılmaz: "Örgüt sadece milli müfrezeler oluşturmak gibi sınırlı bir sahadan çıkmış, çok genel bir amaca yönelmiş" (s. 295) diye bahane aranmaya başlanıyor. Hele Yozgat isyanında Çerkes Ethem'in kardeşi Tevfik'in, Ankara valisi Yahya Galib'i asmak isteyişi ve bırakılmayınca, Kemal'i Meclis önünde sehpaya çekeceğim deyişi, çabuk hareket etmeyi, yoksa geç kalınacağını ispat ediyor. Zaten Anadolu hareketinin ilk doğduğu yerden, Erzurum'dan bir karşı tepki beliriyor. Erzurum'a giden Adliye Vekili Celâlettin Arifle Hüseyin Avni, halkın hoşnutsuzluğunu istismara başlamış ve 22 Eylül 336'da şu telgrafı çekiyorlar: *"Silahlar ve mühimmat ve erzak ve geri kalan mallarda oluşan suiistimaller ve yasadışı ve sınırsız teklif alımı, kanunsuz uygulama ve zorlama halkın duygularını büsbütün rencide etmiş... Erzurum'un emniyetsiz ve ümitsiz bir duruma düşerek artık kendi elleriyle idare edilmeleri..."* Karabekir aynı gün şunları yazıyor: *"Özetle arzede-*

yim ki Erzurum Milletvekili Necati Beyin biraderi olup sonradan Eğitim Müdürlüğü'ne tayin olunan Mithat Bey, Bolşevikliği, memleketin iş beceremeyenlerin mevki kapması tarzında ilerlediğini zannediyor. Bu kişi menfaatperest olduğundan çoğunluk tarafından pek sevilmez. Halk hükümeti meselesinde bendenizi müsait bulamadığından Celâlettin Arif ve Hüseyin Avni beylerle haberleşerek işin daha önceden düzenlendiğini ve onaylandığını zannediyorum." Mithat'ın evinde toplananlar, "memur ve ahaliden" 50 kadar imzayla, asker için 1,5 milyonluk erzak, hayvan ve nakliye alan merkeze kafa tutan telgrafında kısaca diyorlar ki *"Halkın amacın büyüklüğünü takdir etmesine rağmen, bu kadar fedakarlıktan sonra Çiçerin'in bilinen mektubunun askeri harekâtı geciktirmesi ve Ermenilerin bundan cesaret alarak Müslüman halka zulüm yaparken, ordunun Ermeni ve Bolşevik ittifakını öne sürerek cesaretsizlik göstermesi ve kızıllarla arzulanan derecede anlaşılamaması ve bunlarla beraber Celaleddin Arif Bey'in yazdığı suiistimallere meydan verilmesi pek fena etki yaparak, halkı ayaklanmaya ve densizliğe sevketmiştir."*

Bu karmakarışık satırlardan çıkan anlam, halkın doğuda Bolşevizm etkisi altında kaldığı ve halkoyuyla vali seçmek istediği ve "densizliğe" gittiğidir. Artık iç işlerde Bolşevizme karşı köklü tedbirler alınacaktır. Bursa'yı, Yunanlılar işgal ettiği zaman: *"Kutsal değerlerimizi kurtarmak için ölünceye kadar çalışacağız ve bunun için gerekirse şeytan olacağız, Çinli olacağız, Bolşevik olacağız, fakat mutlaka kurtaracağız"* (Burdur Milletvekili İsmail Suphi) tarzında Meclis kürsüsünden kanlı yaşlar dökenler, ola ki blöf kabilinden olsun, bu gibi tahriklerin halk arasındaki etkilerini anlamış ve artık susmuşturlar. Meclis açılırken: *"İnsanlara her türlü hislerini ve özel bağlarını unutturup, onları kardeşlik ve tam bir eşitlik dairesinde birleştirerek, insani bir devlet kurma teorisi de kendine mahsus şartlara sahiptir"* tarzında Komünizm hakkında lastikli bir kaçamak yapan Mustafa Kemal, burjuvazi ile olan "özel bağlar"ını unutamayacağını, şimdi daha iyi hissediyor. Nihayet batı cephesinde ordu örgütünü kurar kurmaz, içerideki gericiliğe karşı kullanılan devrimi temizlemeye sıra gelir ve zaten kökleri hiç de derinde olmayan Bolşevizm akımı, şovenizmle boğulur...

Öznel vaziyetinde Bolşevizmi bir basamak yapan Kemalizm, eğer önemsiz ilişkilerinde Bolşevizmden kıl kadar ayrılmamaya mecbur olmasaydı, Ankara hükümeti de bir Nankin hükümeti olabilirdi. Avrupa emperyalizminin, yakın bir tehlike olarak sürekli tehdidini göstermesi ve Amerikan emperyalizminin Çin pazarı ile uğraşırken uzak ve ilgisiz kalması, Kemalizm'i ister istemez Bolşevizm dostluğuna bağlıyordu. Kemalizm, emperyalizmin tehditlerine ancak Bolşevizm tehlikesiyle cevap verdiği zaman dinleniyor ve kaale alınıyordu. Yunanlılar Bursa'yı zaptedince, Bolşevik oluruz diyordu.

Daha Erzurum ve Sivas Kongrelerinde bile, *"adil şartları ve insanları kapsayan bir barışın acilen kararlaştırılması, insanlığın selameti ve alemin huzuru adına, başlıca milli görevimizdir"* tarzında, ihtilâl tehlikesine işaret eden Türk burjuvazisi, "alemin huzuru"na razı olduğunu imâ ediyordu. Refet, İstanbul'a ilk geldiği zaman bar bar bağırıyordu: *"Biz bir barut fıçısının üstündeyiz. Eğer bize dokunulursa baruta kıvılcımı atarız. Biz de yanarız, fakat dünya da havaya uçar."* Tabii "barut fıçısı" Bolşevizme susayan Anadolu halkı ve "Dünya" dediği de dünya emperyalizmiydi.

Meşrutiyet burjuvazisinin durumu biliniyor. Ahmet ihsan **"Matbuat Hatıraları**"nda onu şöyle tanımlıyor: *"Genel savaştan önce Avrupa'nın altı büyük devleti (İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya, Avusturya, Almanya) Doğu siyasetine ortak şekilde hakimdiler. Onlar Osmanlı devletinin her işine karışırlardı, hemen her istediklerini yaptırırlardı. Ve altısının verdiği ortak kararla Osmanlı imparatorluğunun başına türlü türlü çorap örerlerdi. Birisi doğuda bir entrika yapmak iznini diğerlerinden almak için, arkadaşı beş devlete başka yerlerde ayrıcalıklar sağlardı ve altı devletin siyaset dolabı böyle dönerdi."*

Mustafa Kemal, bu realitenin başka bir yüzünü İzmit'te anlatır: *"(Gayrı-Müslim) unsur, devleti mahvetmek için her türlü özel örgüte sahip ve dışarının sürekli teşvik ve korumasına sahip... Devlet ve hükümet bunu önlemekten aciz... Çünkü bütün bu yok edici girişimlerin dayanak noktası dışarıdaki bir takım kuvvetli devletlerdi."*

Dünya Savaşından sonra ne olmuştu? Emperyalizm hiç şüphesiz yok olmamıştı. Fakat Türkiye'de bir milli hareketin doğmasına karşı koyamayacak kadar zayıf düşmüştü. Acaba müthiş Alman ve Avusturya emperyalizmlerini tuzla buz eden galip emperyalizm, İstanbul'u işgal ettikten sonra, her gün silahları toplanan Anadolu'yu boğmak için niye Yunan ordusuna muhtaç kalmıştı? Onu yalnız maşa gibi kullanmak için olsaydı, bu ikinci derecede alet bozulduktan sonra niçin bir avuçcuk Türkiye'yi doğrudan kendisi yutmaya kalkışamamıştı? Çünkü: 1- Dünya işçi sınıfının devrimci ayaklanışı, bütün emperyalizmi kendi derdine düşürmüştü; 2- Çünkü, Avrupa emperyalizminin yarı sömürgeler (Çin - İran - Türkiye) üzerinde karakuş gibi duran koskoca yedek askeri kuvveti Çarlığın yerinde Leninizmin bayrağı dalgalanıyordu...

Türk "burjuvazisi bunu tabii ki biliyor, fakat asla söylememiş ve söyleyemeyecektir. Gazi Eskişehir Nutku'nu söylediği gün oranın milletvekili Abdullah Azmi bu noktayı dolambaçlı yoldan ima ediyor ve diyordu: *"Bir gün bir vesile ile milli savunmamıza dair açıklamada bulunurken: (Avrupalılar, Yunanlılardan başka savaş güçleri bulamayacaklardır. Kanaatim böyledir. Yunanlıları da, belirli bir noktaya kadar çekildikten sonra, hepsini birden imha edeceğiz!) buyurmuştunuz."* Emperyalizmin "Yunanlılardan başka savaş güçleri" bulamayacağı "kanaati", Deha'ya nereden gelmişti? Üç senelik muzaffer Bolşevizm önünde emperyalist müdahalelerinin çöküşe uğramasından ve 3. Enternasyonal'den, emperyalizmin "Çürüyüp dökülen" kapitalizm olduğunu Kemalizmin de iyi kötü kavrayabilmesinden değil mi?

Türk burjuvazisi, Bolşevizmle birlikte anti-emperyalist mücadeleye girmeye mecburdu. Mecburdu dedik. Bu mecburiyet, tekrar edelim, zaruretleri bilince çıkararak ve iradi bir rıza ile değil, sürükleyen kör kuvvetlerin önünde yuvarlanmak tarzında olmuştur. Yukarıda bizzat burjuvazinin ağzından kaçırmış olduğu gibi, Sakarya Savaşı, Türk işçi ve köylüsünün manevi devrimci heyecan silahı ve daima doğudan Batıya doğru 8 günlük yolu 3 günde koşarak geçen maddi silahlarla kazanılmıştı. Bu top, tüfek ve mermiler hiç şüphesiz balıkçılar tarafından Van gölünün

dibinden çıkarılmamıştı. Deha'nın yarattığı eserler de değildiler. Ona rağmen daha Sakarya zaferini hikaye eden Nutuk'unda, Mustafa Kemal, emperyalizme dönüp şu anlamlı teklifi yapıyordu: *"Biz Rusya ile dostuz. Çünkü Rusya herkesten önce bizim milli hukukumuzu tanıdı ve ona rağbet etti.* (Alkışlar). *Bu şart dahilinde bugün olduğu gibi yarın da ve daima Rusya Türkiye'nin dostluğundan emin olabilir.* (Alkışlar). (Sakarya zaferinden sonraki bu alkışların anlamını açıklamaya gerek yok). *Binaenaleyh İtilaf Devletleri dahi varlığımızı ve bağımsızlığımızı tanıdıkları halde onlarla da aramızda hiç bir anlaşmazlık kalmayacaktır. Derhal barış sağlanıp ilişkiler geliştirilebilir."*

1920 Mayısında Fransızlarla yirmi günlük bir mütareke yapıldı. Bu arada Moskova'ya giden Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bolşevizmle birçok noktalarda uzlaşınca, haziranda Yunanlılar 6. alay ile hücum eder ve cepheyi Eskişehir-Afyon hattına geriletir. O sene Aralık'ın 2-3'ünde, sınırı 1870 senesindeki Osmanlı sınırına indiren Gümrü anlaşması, Sovyetler Birliği'nin dost cephesini kurar. Eğer Kafkas'ta Bolşevizm yerine Çarlık bulunsaydı, acaba Yunanlıların yaptığı taarruz kadar olsun Çar ordusunun bir baskınına uğranmayacağını iddia edebilecek kimse var mıdır? Birinci İnönü zaferi üzerine, Emperyalizm, Londra Konferansı'nı (21 Şubat 921) çağırdı. Fakat Halife'nin Anadolu hükümetini tanımaması ve Kemalizm'in yeterli derecede kuvvetli olmadığının anlaşılması, emperyalizmi tekrar gayrete getirtti. Daha Londra müzakereleri olurken Yunan ordusu, Bursa ve Uşak'tan taarruza geçti. Emperyalizm zayıf gördüğü Anadolu'ya hücum ederken, Bolşevikler 16 Mart 921'de esasları bir sene önce atılan "Muhadenet Muahedesi"ni yaptılar. Ancak Sakarya zaferinden sonra (20 Ekim 921)dır ki, ondan önce hiçbir şeye yanaşmayan Fransa "Ankara İtilafnamesi"ni yapmaya geldi. 22 Mart'ta İtilaf devletleri, sırf yüz bulan Yunanlılara vakit kazandırmak için ateşkes teklif ettiler. Fakat Kemalizm'in, Anadolu'yu tahliye ve barış teklifini müzakere etmeye bile yanaşmadılar. 30 Ağustos'tan sonra bile, Kemalizm, emperyalizmin çehresini bütün korkunçluğu ile Lozan'da buldu. Ve Lozan'da Türklerden çok Türk taraftarı olan biricik Bolşevizmdi.

Halifelik kaldırıldıktan sonra, başlayan muhalefetten yararlanmayı da emperyalizm kaçırmada. İngiltere 1924 sonbaharında, İstanbul gazeteleri Ankara İsmet hükümetine çatarken, Musul için ültimatom verdi. Yani Kemalizm ne zaman zayıf düştüyse o zaman: 1- Bolşevizmin kuvvetli yardımcı eline sarıldı; 2- Emperyalizmin tehditkâr yumruğu karşısında bulundu.

30-4-1930 tarihli Milliyet'te "Berlin'de büyük bankalardan birinin direktörü ile tanışık olan gazeteci" anlatıyor: *"İlk önce festen, şapkadan, haremden ve peçeden, tekkeden ve medreseden, bir müddet sonra da Lâtin harflerinden bahsettik." "Karşılıklı konuşmalarımız bir neşenin açtığı düz ve kolay bir saha üzerinde yürürken ekonomik konulara geçince muhatabım birden yüzünü ekşitti. Sanki bir tarafı çimdiklenmiş gibi burkuldu ve sebebini sormaya vakit bırakmadan: - İşte anlaşamayacağımız nokta! dedi."* "Genel Borçlar"ı kökünden koparıp atmasaymışız Avrupa maliyesi bize daha çok güvenirmiş. Romanya hükümeti Amerika bankerlerinin ve Çekoslovakya piyasası Paris borsasının kontrolünü kabul ettiği halde neden biz Avrupa kapitalistlerinin kontrolünü istemiyormuşuz, memlekette servet hasıl oluncaya kadar mali bağımsızlığımızdan bir parça fedakarlık yaparsak ne çıkarmış?

İşte Avrupa'da sermaye daveti turnesine çıkan Türk burjuva yazarının yüz yüze, diz dize geldiği Finans Kapital! Yazar kendi kendine düşünüyor: *"Onlar alacaklı, biz borçlu; onlar kuvvetli, biz zayıf; alacaklı gerektiğinde borçlunun yorganını da sattırabilir* (Türk köylüsünde olduğu gibi) *ve çok gerekli durumlarda zayıfın canını da alabilirken, nasıl oluyor da borçlar işinde bu icra kanunu uygulanamıyor?"*

Bu nasıl oluyora, biraz yukarıda Berlin bankeri, biraz aşağıda da bizzat yazar, - tabii her ikisi de farkında olmadan - şu cevapları veriyorlar:

Avrupalı banker: "Ah şu Ruslar, dedi, sizi hep onlar kandırıyorlar." "Ankara'nın mali politikası Moskova'dan direktif alıyormuş, borçlar hakkında hükümetin son verdiği kararı bize Ruslar ilham etmişmiş (Türkiye, Karahan'ın Ankara ziyaretinden sonra moratoryum ilan etmişti), hatta kambiyo kararnamesi bile Rusyanınkinin aynıymış"...

Türk yazar: *"Türkiye polislerinin Berlin sokaklarında ayda iki defa komünistlerle kurşun atışan Alman polisinden daha çok rahat olduğunu... söyledim"* diyor.

İki taraf da iyi söylemiyor mu? İşte Türk burjuvazisi ile emperyalizmin o güzelim karşılıklı konuşma ve ilişkileri, 1921 senesine kadar askeri ve o zamandan beri de mali boğuşma tarzında hiç değişmeden böylece akıyor ve Türk burjuvazisini, emperyalist karşıtı cephe, ister istemez alıkoyuyor.

II- HAKİMİYET ve DEMAGOJİ İDEOLOJİSİ: Her burjuvazi, tarihte devrimci rolünü oynadığı zaman, daima iki çeşit ideoloji besler: 1- Mücadele ideolojisi; 2- Demagoji ideolojisi. Fakat zaman zaman, bu çeşitlerden birisi yahut ötekisi galip vasıflı olur. Onun için 1919-1923 senelerinde, daha çok mücadele ideolojisi göze çarparken, 1925'ten, zaferden sonra burjuvazinin demagoji ideolojisi alır yürür. Fakat gördüğümüz gibi, her iki devre içinde de demagoji ile mücadele ideolojisi birbirinden aşağı kalmamak için yarış etmekten geri durmazlar. Esas itibariyle, burjuvazi soyduğu ve soyacağı halka karşı demagoji silahını kullanır, hücum ettiği düşmanlarına karşı da silahlı mücadele prensiplerini, realizmi elden bırakmaz. Türk burjuvazisi 1923'e kadar en çok emperyalizm ve ona tutunan Saltanat ile, yani genellikle dış ile askeri mücadele yaptı. 1923'ten sonra ise, zafer kazanılmıştır. Meşrutiyet burjuvazisi ile, gericilik ve gericiliğe bağlanmış hoşnutsuzluklarla, yani genellikle iç ve sosyal mücadeleye girişti. Her iki devrede de halkı kandırmak ve aldatmak esastı. Fakat bu hal, iç mücadelede, dış mücadelede olduğundan daha güçtür. Onun için 1923 senelerine kadar 3. Enternasyonal'in "tam siyasi ve ekonomik bağımsızlık" prensibini iyice kafaya yerleştirip, bunu uygulamada gerçekleştirmekle yetinen Kemalizm, 1923'ten itibaren birdenbire oldukça geniş bir demagoji teorisinin gerekliliğini ve zaruretini hissetti. Fakat milli hareketin liderleri, Deha'sından pratisyenine kadar, öz-be-öz askerlerdi. İyi savaşmışlardı. Bolşevizmin sloganlarını da lâyıkıyla kavramışlardı. Fakat bu sloganlar daha çok dış mücadelede, burjuvazinin işine yarayabilirdi. İç mücadelede, Bolşevizmden sakın! Ne yapmalı? Türkiye sosyal ilimler sahasında o kadar feci bir yoksulluk gösteriyordu ki, burjuvazi için,

yeni aşamayı kavramış ve popülarize edebilecek bir (Demagog + ideolog) bulmak ümit edilmez derecede imkânsızdı. O zaman, iş başa düştü diyen Deha'yı, Montesqieu'nün iki yüzyıl kadar önce yazdığı "L'Esprit des Lois"sından [Kanunların Ruhu] cümle cümle alınıp Türkçeye ve aktüaliteye iyi kötü adapte edilen nutuklarıyla, Anadolu'yu ve önemli şehirleri, araba üstünde ağrısız diş çeken doktorlar gibi etrafında bir alay meraklılar, çoğu ısmarlama dinleyiciler ve büyücek bir yaygara ile: *"Efendiler, beyler, ağalar* ve ilh..." diye diye dolaşırken buluyoruz. Böylece 20 Temmuz 1338 [1922]de, olağanüstü yetkiler dışında, kendisine süresiz Başkumandanlık verilirken, Meclise: *"En büyük mutluluklarla tanışacağız. Benim başkaca, ikinci bir mutluluğum olacaktır ki o da, kutsal davamıza başladığımız gün bulunduğum mevkiye dönebilme imkânıdır. Milletin bağrında serbest bir fert olmak kadar, dünyada mutluluk var mıdır?"* tarzında bir küçükburjuva kahramanlık ütopizmi yapan Gazi, iş başa düşer düşmez, ilk bulunduğu "mevkiye (ki bu mevki galiba padişahın yaverliğiydi) dönebilme"nin ne kadar "imkânsız" olduğunu anlamış bulunuyordu.

İkinci aşamadaki ideoloji, Montesqieu'nün Türkçeye çevrilmesidir dedik. Onun için fikirler: 1- Önce: tıpkı asılları gibi, Ortaçağ azmanı kaba birer burjuva "sağduyu"su kokar ve çiğneyip yutanları mide fesatına uğratır cinsten teorik garipliklerle doludur. Fakat, yine tıpkı asılları gibi, yanlış "başlangıç"larla gülünç olmalarına rağmen, oldukça ciddi ve bazen de devrimci sonuçlar verirler. 2- İkinci olarak: Fikirleri tekrarlayan bir Montesqieu olmadığı ve Fransa'da bulunulmadığı için olacak, pratik zaruretler gereği, "Kanunların Ruhu" metinleri gelişigüzel ve isteyene sıcak sıcak bir tabak sunulan alaturka bir çorba haline getirilmiştirler.

Siirt Milletvekili asker - banker, "özellikle Gazi hazretlerine ait belgeleri" kutsal bir özenle tespit etmeye uğraştığı, "Gazi ve Devrim"in girişinde, *"Türkiye Devrim Hareketleri"* diyor. *"Öyle gelişigüzel akla gelmiş ve arkasından uygulanmış değildir."* Bunu işiten zannedecek ki, ta Tanzimat-ı Hayriye'den beri "işlenmiş" bir Kemalizm vardı. Dünya Savaşı'na kadar hep Program ve Tabiyesini (Taktik) biledi, örgütünü kökleştirdi ve ateşkes kri-

ziyle beraber derhal harekete geçti. Anadolu'yu ihtilâle verdi ve ilh... Burjuvazi sınıf olarak elbet Nizâm-ı Cedit'ten beri borusunu öttürmek teşebbüslerine devam etmiştir. Fakat Kemalizm, dünya proletarya devrimiyle beraber doğan ve doğuş ideolojisi Kemalizm'den senelerce önce Leninizm tarafından pişirilip kotarılan ve kapitalizmin kriz devriyle beraber bütün mazlum milletler gibi Türkiye halkına da verilen ana fikirlere bağlı bir akımdır. Kemalizm, mazlum milletler için III. Enternasyonal'in ilan ettiği sömürge kurtuluşu ideolojisini, öncelikle (1923'e kadar), sadık bir yedek kuvvet gibi uygulayan, sonra (1923'ten sonra) bu ideolojiyi biçimsizleştirerek ve soysuzlaştırarak burjuva diyalektine-lehçesine çeviren ve en küflü, en bayat burjuva ideolojisiyle kamufle eden, tebdil-i kıyafet ettiren bir yarı-sömürge "hareket"idir. Gerçekte Mahmut da devrim "ideolojisi'nden değil, "hareket'inden bahsediyor. Yalnız o burjuva mantığına sığdıramıyor ki, hiçbir "devrim hareketi", "akla geldiği" için değil, - hatta bazen böyle, Türk burjuvazisi için olduğu gibi - akıl ve hayale gelmediği ve sığmadığı halde ve şekilde, sosyal zaruretlerden çıkagelip çatar. Evet, "Hilafet"i kaldırmak, "Cumhuriyet ilanı", "Dini siyasetten ayırmak" gibi en bayağı demokratik meseleleri bile, Kemalizm önceden görüp koyamamış ve ancak bu zaruretler burnunun direğini kırdığı zaman "aklı" başına gelmiştir. Zaruretler hayati birer dava olarak bağırmaya başladığı zaman, taktik kullanıldığı muradediliyorsa.

Ona şüphe yok. Fakat taktik noktasını yukarıda geçtik.

Kemalizm'in özelliği hiç mi yok? Elbette var. Yukarıdan aşağıya kadar bunu gördük. İdeoloji sahasındaki "günlük" tezlerini hangi kaynaklardan alıntıladığı, hatta çaldığı malum. Bu tezlerden 1923'e kadar olanlarına işaret ettik. Şimdi asıl o hareket temeli üzerinde kurulan Kemalizm binasına geldik. İnkâr etmeye gelmez: Kemalizm'in bütün orijinalliği, sömürgeden kurtuluş ideolojisini burjuvaca "biçimsizleştirerek ve soysuzlaştırarak" + "Burjuvaca tebdil-i kıyafet" ettirmesindedir. Kemalizm'in bu "özelliklerini" burada üç noktada toplamak mümkündür: 1- Ekonomi + Eğitim; 2- Devlet + Siyaset; 3- Sınıf 4- Parti. Görelim.

1- Ekonomi: Kemalizm'in Marksizm'den aldığı ve Cumhuriyet burjuvazisinin hakimiyeti adına kullandığı en olumlu tarafı ekonomik ayıklığı olmuştur. Bolşevizm, mazlum milletlere kurtuluş yolunu gösterirken, bu kurtuluşun ancak bir tek ve sağlam temel üstünde tutulabileceğini de izah ediyordu: Ekonomik kurtuluş! Ve ekonomik kurtuluşun, bilimsel komünizmin ifadesiyle, geri memleketlerin sanayileşmesi ve makineleşmesi demek olduğunu her fırsatta tekrarlıyordu. İşte Kemalizm, Komünizmden aldığı bu dersi, önce kendi anlayışına göre anlatmaya başlar ve sonra aynı prensibi kapitalist sınıfının Türkiye'deki istismarı ve hakimiyeti için demagoji vesilesi yapar. Bu dediklerimizi gayet kısaca belgelendirelim:

a) Ekonominin önemi: *"Efendiler, hayat demek ekonomi demektir."* (Gazi, **İzmit Nutku)** Tabii buradaki "hayat"ı insan hayatı, sosyal hayat olarak kabul edeceğiz. Yoksa, mesela solucanların da bir ekonomisi olması gerekir: Çünkü onlarda da "hayat" var. Kaldı ki Kemalizm'den öyle fazla açıklık beklemek olayları unutmak olur. Yalnız, bu ekonomik temeli Kemalizm'e kabul ettiren etken nedir? Tabi yeni doğan bir sömürge burjuvazisine has oluşudur. Gazi'nin açıklamasına göre, Türkiye'de, şimdiye kadar kapitalist ekonomiyi elinde tutanlar Türk olmayanlar olduğu için: *"Yabancılar, asıl unsurların fiilen efendisi olmuştur."* **(İzmit Nutku)**

b) Siyasi bağımsızlığın temeli ekonomik bağımsızlıktır: İstanbul hükümetinden Ankara'ya gelen Salih Paşa ile Temsil Heyeti arasında Amasya'da imzalanan (22 Ekim 335) 5 protokol hakkında **"Nutuk**"ta şunları görüyoruz: Sivas Kongresi 11 Eylül 335 (1919) tarihli Beyanname'sinin yedinci maddesine nazaran, *"bağımsızlığımız tamamen korunmak şartıyla bilimsel, sınai ve ekonomik ihtiyaçlarımızın düzenlenme şekli konusu tartışıldı. Memleketimize pek çok sermaye dökecek olan bir devlet olursa, bunun mali işlerimiz üzerinde talep edebileceği bir denetimin kapsama alanı, ne derece olacağı kestirilemeyeceğinden bu konunun bağımsızlığımızı ve gerçek milli çıkarlarımızı zarar ettirmeyecek biçimde uzmanlarca esaslı bir şekilde düşünülerek, sınırları tespit edildikten sonra Milli Mes-*

lisçe buyurulacak uygulama biçiminin kabulü müzakere edildi." (s.147) Bir devletin sermaye dökmesinden korkuyor. Neyse...

c) Ekonomik bağımsızlık sanayileşme ve makineleşmeyle olur: İzmit Nutku'nda, yabancı rekabeti ile Türkiye'deki küçük sanatların iflas ettiğini söyleyen Gazi, şunları ilave ediyor: *"Bir millet sanayisiz yaşayamaz." "Memlekette fabrikalar kurmaya, sanayinin gelişimini sağlamaya mecburuz." "Makinelerden yararlanacağız." "İhraacat yapılması gerekir."* " *Yol, nakliye araçları gerekli"* ve ilh...

Buraya kadar güzel. Sosyal gelişimde ekonomik ilişkileri temel bilen Marksist Leninizmin Kemalizm tarafından öğrenilmiş taslağını buluyoruz. Hatta yabancı sermayesinden korkmak, memleket içinde sermaye bulmak gerektiğinden, Kemalizm, hep kapitalist sınıfı adına, başka sınıfları normal sermaye girişimi ile değil, el koyma usulüyle mülklerinden etmeyi bile hesaba katar. Mesela: "Vakıflar özellikle bizim memleketimizde en önemli gelir kaynaklarından biridir. Binaenaleyh bunu yalnız Medreselere bırakmak olamaz." (O zaman yayınlanmayan, İzmit'te gazetecilerle buluşmadan) Bunlara kim ne der?

Fakat asıl demagoji bu prensiplerin burjuvaca geliştirilişinde görülür. Yukarıda söylenenler nasıl ve kimin için, hangi sınıf için gerçekleştirilecek? Her burjuva demagojisi gibi, Kemalizm de bu noktada "sükût konspirasyonu"nu korur. Fakat biz yine Cumhuriyet burjuvazisi başının söylediklerinden bunu çıkarmaya uğraşalım. Kemalizm memleketin sanayileşmesi için iki çeşit tedbir ileri sürüyor: 1- Ekonomik, 2- Siyasi.

EKONOMİK TEDBİRLER

Üçtür: **a) Örgüt:** Ekonomik örgüt için İzmit Nutku'nda ortaya atılan ve 15 Şubat'ta İzmir'de toplanan "İktisat Kongresi" ilk adım olacaktı. Gazi: *"Bu Kongreye köylü gelecek, çoban gelecek, her türlü sanayi ve ticaret erbabı gelecek"* diyordu. Demagojinin derecesini düşünün: Mesela Sivas'tan yahut Erzurum'dan bir çobanla bir köy iti, İzmir'de İktisat Kongresi'ne gelecek. Gelse, Kongre kapısından içeriye kim sokacak; sokulsa o Kongrede ne söyleyecek ve kim dinleyecek? Yani: 1) Öncelikle, köy-

lünün "sanayi ve ticaret erbabı" gibi yol parası yok; 2) "Sanayi ve ticaret erbabı" memleketin üretim araçlarına ve ekonomik ilişkilerine sahip. Fakir köylü toprağından, çift öküzünden olmuş, çobanın dünyada hasırı yok. Yani, Kongre'de toplumun üretici güçlerini elinde tutanlarla mülksüz ve mahkum sınıflar karşı karşıya gelecek. Böyle bir sahnede, ordu-zabıta ve devlet cihazı, ateş püsküren burjuvazi lafla mı soygundan vazgeçirtilecek ki, çalışkan halkın sosyal gelişimi ve sanayiyi var gücüyle geliştirmesi mümkün olsun? 3) Burjuvazi Kongreye hükümet ve ordu örgütlerinden başka, sınıf örgütü olan Müdafaa-i Hukuk ve Halk Partisi'nin temsilcilerini direktifleyip gönderecek. Köylü ile çoban bunu nereden ve hangi örgütten haber alacak, hangi toplantısında sınıf menfaatlerini tespit edecek ve temsilcilerini Kongre'ye nasıl gönderecek? Kongre'ye işçi denetçisi olarak giren tek tük Komünistler bile, galip burjuva temsilciler çoğunluğu önünde, tozdan dumandan ferman okuyabilmişler miydi? Ve Kongre palavrası, halkı her türlü faaliyetten soyutlayan açık bir demagojiden başka neydi?

b) Köyde: "Bütün çiftçilerimizin makina sahibi olması, makine kullanmasını bilmesi, makine yapacak kurumlara sahip olması gerekir." Biliyoruz, bizde "Çiftçi" Avrupa'nın "Agrarien"i karşılığıdır. Zaten "Köylü" demiş olsaydı da, sınıf bulanıklığında balık avlayan burjuvazi daima çiftçiyi amaçlar. Yoksa "bütün" köylülerin ayrı ayrı "makine" + "makine yapacak kurum" sahibi olabileceğini düşünmek için ömründe ziraat makinesi görmemiş olmak gerekir. Şu halde Kemalizm'in söylediğinde anlaşılmayacak bir şey yok. O, kapitalist ilişkilerinin hakim olduğu bir memleket köyünde makinenin, yani ziraat kapitalizminin akımıdır. O marabayı ziraat işçisi, ağayı ziraat kapitalisti yapacaktır-.

c) Şehirde: Sanayileşmeyi anlatırken, Kemalizm'de aynı edayı görüyoruz: O, *"tabiatın yalnız bir kişiye, beş kişiye değil, bütün bu memlekete ve bu belde halkına bahşetmiş olduğu bu güzel şeyden",* der, *"herkesin yararlanmaya hakkı olması gerekir."* Bunu işitince, "doğal" zenginlikleri "herkesin kullanımı"na bir "hak" diye veren Kemalizm'in, adeta tanınmayacak kadar maskelendiğini derhal kavramak bile belki güç olur. Fakat "her-

kes" ve "bütün dünya" nasıl - bu güzel şeylerden - yararlanacak? Gazi, Bursa Nutku'nda bunu da cevapsız bırakmıyor: *"Binaenaleyh",* diye ilave ediyor, *"memleket halkı bir şirket yapabilir ve bu hamamları yalnız memleket halkı için değil, fakat bütün dünya için* (Galiba Emperyalizm için de) *kullanıma açabilir."* Gazi aynı tezgahtarlığı ipek, havlu, meyve ve ilh. için de yapıyor. Özetle, Kemalizm, hisse senetli şirket, yani büyük sermaye istiyor!

SİYASİ TEDBİRLER

Üçtür: **a) Eğitim:** *"Mesela eğitim programımız ne olacaktır? Eğitim programımız şu olacak ki, onu takibeden insanlar güzel çiftçi, kunduracı, fabrikacı, tüccar olacak"* (İzmit Nutku) Yani okullar: (Ziraat + Sanayi + Ticaret) burjuvazileriyle, işçi yetiştirecek.

b) Adliye: *"Tasarruflu olmak için eğitim, eğitim için de adalet gerek. Bu ise efendiler, sosyal toplumu idare eden devlette ve hükümette adaletin tek hakimi* (abç) *olmasıyla mümkündür!" "Bir memlekette adalet olmazsa, o memlekette anarşi var demektir. Orada hükümet yok demektir."* **(İzmit Nutku)** Şu halde "Batı adaletine uygun" bir Cumhuriyet kurmak için, batı düsturlarına göre kanunlar düzeltilecek ve ilh... Yani ücretli esirleri rahatça istismar etmek için sermayeyi "hakim-i mutlak" yapacak (Modern + Avrupai = Burjuva) kanunlarını tamamlamalı. Halk Partisi'nin esası: "Bütün kanunlarımızın hukuk ilmine göre yeniden yapılandırılması" olmalı. Tabii Kemalizm için bir tek ve mutlak "Adalet" gibi, "Hukuk İlimi" var: Avrupa'nın kapitalist hukuku.

c) Örgüt: Gazi, yukarıda söylediklerinin hepsini yapmak için de bir program ve parti gerekir, diyordu. İşte "Halk" Partisi'nin kuruluş prensipleri...

2- Siyaset: Asıl demagoji buradan sonra açığa vurur. Cumhuriyet burjuvazisi oldukça palazlanmıştır. 1923'ten önce Bolşevikliğin "kendine özgü kuralları vardır" diyen ve Türkiye'de olmasını kabul edemediğini kem küm eden Kemalizm, 1923'ten sonra Bolşevizmin bütün dünyada, - hem de ne demezsiniz? - "İlmen ve Bilimsel imkanı" olmadığını ispat ediverir. İzmit'te

"halk" huzurunda bu nokta şöyle açılıyor: *"Efendiler, Afrika'da yaşayan, Hindistan'da yaşayan, Rusya'da yaşayan, Avrupa ve Afrika'da yaşayan, başka başka çevrelerde, başka başka geleneklere sahip olarak yaşayan insanların hepsini bir noktada toplamak ve bu noktadan sevk ve idare etmek bilim ve ilmen [!!] mümkün değildir." "Ne olursa olsun her ırk, her unsur yaşadığı çevreye uygun olmak üzere, ayrı ayrı ve her halde bilimsel [!] esaslara dayanan hükümetler kurmalıdır."* Türk burjuvazisinin başı, mutlaka Darwinizme dair kötü bir kitabı okumuş. Malum, orada hayatın çevreye göre oluştuğu ve hayvan türlerinin hayat mücadelesiyle evrimleştiği ve ilh. açıklanır. Anti-emperyalist kavgasında materyalist olmaya mecbur kalan Cumhuriyet burjuvazisinin kurucusu, bunu okur okumaz zannetmiş ki bütün "ilim ve fen" budur. O zaman yontulmamış "cahil cesareti" ile hayat ilminin, toplum ilminden (yani biyolojinin sosyolojiden) hiçbir farkı olmadığını herkese kabul ettirmeye kalkıyor. Ve tabii hiç anlamıyor ki, bugün uluslararası biricik dünya ekonomisinin birliğine karşı koymak isteyen gümrük suikastleri, yılmaz sosyal kanunları aceleleştirerek emperyalizmi bir an önce tepesi üstü tekerlemekten başka bir şeye yaramıyor. Bugün Türkiye, ancak yabancı Finans Kapital salgınına karşı "Çin Seddi" gibi gümrük surlarını diktikten sonra, ekonomik ve sanayi bir gelişime kavuşabildi ya. Burjuvazi bu günlük gerçeği ülküleştiriyor ve biricik sosyal gelişimin, milli sınırların aşılmazlığıyla mümkün olacağına inanıyor. Emperyalizmi daimi kriz boğuntusuna getiren şoven milliyetçi sınırların çürümüş ve dökülen bir kabuk olduğunu göremiyor.

Pekâlâ! Ya şu dünya meclislerini "bilim ve ilmen" imkânsız bulan Kemalizm için "ilmi esaslara dayanan hükümet" ne demekmiş acaba? Yine aynı İzmit Nutkunda onu da buluyoruz: *"Hükümet şeriat hükümlerinin tamamıyla emretmiş olduğu bir şekil ve yapıdadır".* Bu biçim "ilim" meselesinde Mustafa Kemal ile Yeşil Hoca arasında ne fark kaldı? İkisi de aynı demagoji. Çünkü halka (İşçi + Köylü)ye karşı birisi Derebey, ötekisi kapitalist soygunculuğunun temsilcisidirler. Ferah ferah elele verebilirler. Kemalizm: *"Türk milletinden, İslâm ümmetinden,*

Batı medeniyetinden"dir (Ziya Gökalp). Kemalizm bir zaman mistik bir inançla tanımlar göründüğü Bolşevizme karşı bu sinik anlayışı neden edindi? Gazi hazır. Onu da söyler: *"İnsan güneşi görür, hoşlanır. Güneş çok caziptir, güzeldir, hararetlidir. İnsan onun yaydığı ısıdan faydalanarak hayatını bereketlendirir. Fakat gözünü güneşe diker ve ne olursa olsun ben oraya dahil olacağım! diyerek yürürse, gideceği yer güneş değil, yerin dibidir."* Bu nurlu sözün, sembollerini somut anlamlarına çevirirsek, Gazi şunu söylemek ister: "Türk burjuvazisi Bolşevizmi görür. Hoşlanır. Bolşevizm çok caziptir. Güzeldir. Hararetlidir. Türk burjuvazisi onun yaydığı ısıdan faydalanarak hayatını bereketlendirir. Fakat gözünü Bolşevizme diker ve ne olursa olsun ben oraya ulaşacağım! diyerek giderse, gideceği yer Bolşevizm değil, yerin dibidir". Ve bu sözün anlamını da anlamayacak Türk işçi ve köylüsü kalmaz. Zaten Kemalizm'den daha başka şey beklemenin anlamı olur mu? Yarı-sömürge Türk burjuvazisi, yalnız kurtuluş hareketinde Bolşevizmden "feyz ve hararet" alır. Fakat, Bolşevizme gidecek olan ancak Türk işçi ve köylüsü olabilir. Ki o zaman burjuvazinin "gideceği yer güneş değil, yerin dibidir" tabii...

O halde, önce yasama ve yürütme güçlerini birleştirerek kabine usulünden hariç bir çeşit güya meclis hükümeti iken, burjuva kuşuna döndürülen, tam burjuvalaşan Anadolu hükümetini, halk kitlelerine, Meşrutiyet hükümetinden başka ve ileri bir şekil olarak nasıl göstermeli? 1- Zafer yaygarası; 2- Tarih felsefesi; 3- Yeni burjuva siyaset ve devlet anlayışlarını yaymak.

a) Zaferi istismar: Kemalizm, emperyalizme karşı kazandığı zaferi son zerresine kadar kullanmakla işe başladı. Propaganda seyahatine çıktığı vakit, hemen her şehirde, **Nutuk**'unun ilk cümleleri şunlar oluyordu: *"Hatırlardadır ki daha yakın vakitlere kadar düşman ayaklarının altında çiğneniyorduk." "Efendiler, kahraman ordularımız memleketimizi harabeye çeviren, milletimizi büsbütün mahvetmeye çalışan düşman ordularını tamamen mahvettiler ve* ilh..." Halka verecek bir şeyi olmayan burjuvazi, onu, işçi ve köylü emeği ve canı kanı ile kazanılan zaferden dolayı, kendine ilelebet minnettar ve kul etmek istiyordu.

b) Tarih felsefesi: Kapitülasyonların kaynağına dair açıklama yapan Gazi: *"Efendiler",* diyordu, "bu *halin hikmetini, devlet kavramının gelişme tarzında aramak gerekir. Biliyorsunuz ki taç sahipleri, hükümdarlar ve özellikle kendilerine Allahın gölgesi diyen, Allah tarafından güç verilmiş, devlet mülkünün sahipliği hak olarak verilmiş diyen padişahlar, memleketi kendi mülkleri ve milleti de Allah tarafından kendilerinin kayıtsız şartsız kölesi sayarlar. Bundan başka padişahların etrafında bir takım çıkarcılar bulunur ki, onlar da padişahın lütfuna, korumasına sahip olmak için bu gelişme tarzını iyiye yorarlardı."* **Eskişehir Nutku**'nda: (Osmanlı tarihi) " *Bir millet tarihi değildir." "Belki milletin başına geçen bir takım adamların hayatlarına, ihtiraslarına, teşebbüslerine ait birer hikayedir." Fâtih batıda yayılır, Beyazıt renksiz, Selim doğuda yayılır: "Fakat bu siyaseti de değişmez bir devlet siyaseti olarak tespit etmedi". Kanuni yine batıya döndü. "Esasen öbür padişahların hiçbiri hemen hemen hiçbir siyaset takip etmediler. Bir taraftan olayların gelişimine, diğer taraftan keyiflerinin yönüne tabi oldular."* **İzmit Nutku**'nda: *"Onlar bir devlet siyaseti değil, şahsi bir siyaseti. Özellikle o devleti kuranların gerçek mutluluk ve refahına yönelik bir siyaset sayılmazdı. Böyle olabilmek için Fâtih'ten sonra dahi gelenlerin aynı siyaseti senelerce ve yüzyıllarca aynı program dahilinde takip etmeleri gerekirdi. Halbuki öyle olmadı. Çünkü devlet siyasetinin, bir şahsın zihninden değil, asıl unsurların vicdanından çıkması gereklidir."*

Kemalizm'in Tarih Felsefesi budur: öncece "bir takım adamlar" "milletin başına" geçmiş. Bunların siyaseti: ya "yok"; ya "şahsi"; yahut "devlete" "refah" vermez; yahut, ta "sabit" değil, idi. Niçin? Çünkü bu siyaset "bir şahsın zihninden" çıkıyordu. Başka anlatımla: "esas unsurlar"ın "vicdanından" çıkan "millet siyaseti", "devlet siyaseti" takibedilmiyordu. Bir kelime ile, tarihi yapan "bir takım adamlar"dır. O adamlar da "deha" sahibi olmayınca, tabii Türkiye çökmeye mahkum olmuştur: "Bu millet ve memleket beş on kişinin saadet ve selameti için, beş on kişinin hesapsız harcamalar yüzünden bu hale gelmiştir. (Alkışlar)" İşte size, alkışlar toplayan, kopkolay ve hazırlop bir açıklama... Kim metelik verir o bir sürü ekonomik ve sosyal uygulamalara?

Tarihi kahramanlar yapmıştır. Sözgelişi: Osmanlı imparatorluğu niçin çökmüştür? Çünkü Fâtih sersemi ile Yavuz şapşalı, - aralarında üç çeyrek yüzyıllık (75 sene) gibi bir zaman arası geçmiş, ne çıkar? - aynı siyaseti, "sabit" bir siyaseti takip etmemiştirler. Hayır, edememişler değil, etmemişler: çünkü isteselerdi takip ederlerdi! Başa geçen "beş on kişinin, - sınıf değil ha! - istediği gibi bir siyaset takip edebileceğine örnek mi istersiniz? M. Kemal! Gazi İzmit Nutku'nda ne demişti: *"Bu millet beş on kişinin hesapsız harcamaları yüzünden bu hale gelmiştir."* Bursa'nın Yunanlılar tarafından işgali üzerine Mecliste kopan gürültü hakkında 1930 senesinde nankör milletvekilleri için yürütülen değerlendirme de bu cinstendir: *"Eğer bu bir sene zarfında Yunan kuvvetleri karşısında az çok bir durum vücuda getirilmiş idiyse, bunun da beş on fedakârın kendiliğinden oluşmuş olan azim ve gayretleri sonucu olduğunu insaflıca görmek istemiyorlardı."* **(Gazi ve Devrim)** Anladınız ya. Anadolu savaşını yapan da "beş on fedakâr"dır. Onun için, nutkunun başında *"şahsi siyaset gütmüşler ve şahsidirler"* diye padişahlara çatan Gazi, nutkunun sonuna doğru *"Ben"* diye göğsünü döver, ve: *"Efendiler, der, şimdiye kadar millete yapamayacağım bir şeyi vaadetmedim.* (Acaba böyle şey, Deha'nın "yapamayacağı" şey olur muymuş yahu?) *Ben yapacağım! dediğim zaman buna inanmayanlar vardı. Buna rağmen hareket ettim. Görüyorsunuz ki başarılı olduk."* **(Eskişehir Nutku)** "Görüyorsunuz ki": Gazi "hareket" etmeseydi, "başarılı" da olunmazdı;

c) Burjuva siyaset ve devlet anlayışları: Cumhuriyet burjuvazisinin devlet ve diğer siyaset meselelerindeki fikirleri, tarih felsefesi kadar ömür ve ibrettir. Mesela nüfus meselesi mi dediniz? Adam siz de... O da mesele mi ya! Gazi İzmit'te gazetecilerle konuşmasında bir çırpıda onu açıklar: *"Nüfusumuz arazimize göre pek azdır. Bunun sebebi basittir.* (Demedik miydi size, Kemalizm için herşey "basittir") *Vaktiyle büyük imparatorluk tesisine heves ettik. Fetihler yaptık."* Mesela, Türkiye'nin 1927 senesinde nüfus yoğunluğu kilometre başına 17 kişi idi. 1928 İngiltere'sinde ise kilometre başına 151 kişi düşüyordu. Niçin? Kemalizm cevap veriyor: Çünkü İngiltere "büyük imparatorluk" ve "fetihler" yapmamıştı. İster inanın,

ister inanmayın. Fakat Kemalizm, bu kadar kısık anlayışlarına, "basit" ve kumanda eder gibi paşaca fikirlerine rağmen nasıl başarılı olabildi? Burada burjuvazinin karakterini hatırlayalım: Sermaye, doğası gereği, özü sözüne uymaz bir ikiyüzlülüktür. Kapitalist siyasetin dediği ve yaptığı başka başka şeylerdir. Kemalizm de bu bayağı ve yanlış anlayışlarından, uygulama sahasında pekâlâ işine yarar uygun sonuçlar çıkarmaktan kalmaz. Mesela Osmanlı imparatorluğunun çöküşünde sırf padişahların şahsi siyasetlerini görür. Fakat bundan çıkardığı netice: Padişahlığı kaldırmak ve Cumhuriyeti kurmak, ileri bir uygulamadır. Nüfus azlığını sırf savaşlarla açıklar. Ama buna karşı çare olarak, - nüfusu arttırmak için değil, az nüfusla çok iş yapmak amacıyla - "insan kolu yerine makine kuvveti kullanacağız" diye olumlu bir yön tutturur. O zaman anlaşılır ki, Kemalizm'in söylediklerinde esas olan demagojidir. O başkaları için söylüyor, kendisi için yapıyordur. Bundan dolayı Kemalizm'i dinlerken: "Söyleyene bakma, söyletene bak!"

Milliyet: Kemalizm'e göre, - bütün burjuvazilere göre olduğu gibi - ezeli ve ebedidir. Örneğin Fâtih devrinde de Türk milleti vardı. Ama II. Mehmet bu "milleti" dinlemedi. Kafasızlık bu ya. Fâtihliğe kalkıştı ve nüfusu azalttı. Onun için Osmanlı tarihi, "bir millet tarihi değildi." **(Eskişehir Nutku)** Sonra bir kahraman beliriyor: Mustafa Kemal... Türk milletini "keşf"ediyor. Peri masallarında olduğu gibi, mazlum Türk milletini Sultan devlerin elinden kurtarıyor. Kemalizm'de millet, Osmanlı imparatorluğunun "esas unsuru"dur. Ve artık millet siyaseti onun kanaatince yürümelidir. "Esas unsur"u tanıdınız: Türk burjuvazisi. Demek millet hakkında ilkel bir bilgisi bulunmadığı halde, Kemalizm, "Millet tarihi"nin kendisiyle beraber başladığını, yani Türk burjuvazisinin öncece yokken son zamanda oluştuğunu farkında olmadan kabulediyor.

Devlet: Kemalizm için aklın kaynağı ve "Allahın emrettiği" bir nesnedir **(İzmit Nutku):** *"Hükümet oluşturulmasından maksat milletin ve memleketin korunmasıdır, refah ve saadetini temindir. Sorarım* (Gazi soruyor): *Osmanlı idaresinde milletin en nihayet ulaştığı sonuç o mudur?"* **(İzmit Nutku)** İyi

bir hükümet nasıl olur: *"Milletin huzur ve rahatını temin eden her hükümet iyidir."* **(Bursa Nutku)** Hangi milletin? Bütün modern memleketlerde "refah ve saadet" gören, "huzur ve rahat" bulan milletin: Burjuva milletinin.

"Esas unsur" burjuvaziyi mutlu eden Kemalist devletin esas vazifesi "sabit" bir "Millet siyaseti" gütmektir. Dış siyasette Kemalist devlet, Emperyalizmin durmaksızın kafasına vuruşları ile, devrim cephesinde ister istemez "tespit" edilmemiş bulunsaydı, ne dereceye kadar "sabit" bir siyaset takip edeceği daha iyi belli olurdu. Fakat tarihin belirginliği, Türk burjuvazisini bir kere düştüğü yoldan bir daha esaslı surette sapıtmamaya zorlamıştı. Fakat tarihin bu kaçınılmaz belirginliğine rağmen, Kemalizm'in ip cambazları gibi nasıl iki taraf arasında, Emperyalizmle Bolşevizm arasında yalpalayıp durduğu meydandadır. Mesela dış siyaset hakkında sorulan bir soruya, Sovyet dostluğunu imâ ederek şu cevabı veriyordu: *"Fakat bu demek değildir ki, yarın ortaya çıkacak gelişme karşısında herhangi bir tarafa daha çok yaklaşmak mümkün ve uygun değildir."* (İzmit'te gazetecilerle) Şu halde Cumhuriyet burjuvazisi, üç beş sene içinde, belki "yarın" Bolşevizm boğulur, yine emperyalizmi de kırmayalım diye, olası fikir sahasında kalmaya mahkum olmuş olsa bile, bu kadar zikzaklar yaptığı halde, Osmanlı saltanatının yarı-derebey, yarı-bezirgan siyasetinin yarım yüzyıl zarfında doğudan batıya veya kuzeyden güneye dalgalanışını niçin bir "Devlet siyaseti" saymıyor? Kemalizm diyor ki zamanla görüşler değişir ve hayatta en sabit şey ölümdür. Fakat geçmişi eleştirmeye mecburdu. Burjuvazi nasıl emrine amade bir "Millet" isterse, derebeylik de aynı şekilde üzerinde yaşayacağı bir "Teba" arar. Kapitalist gelişimi gibi Bezirgan ilişkileri de geniş pazarlar arar ve büyük ülkeler kurarken fetihçidir. İkisi de aynı temele dayanır: Çalışkanların sırtında zulüm ve zorla geçinmek...

İç siyasette de, Kemalizm az mı dönüşümler geçirmiştir? Hem bunlar, devrimin aleyhinde, burjuvazinin lehinde olan tornistanlardı. Burjuvazinin ödünü patlatan, burjuva demokrasisinin gelişimi ile halk kitlelerinin bir gün gelip de siyasi bilinç seviyesine yetişebilmesi ihtimaliydi. Cumhuriyet kokusunu alan

ve yakından bildiğim çevrenin fikirleri ve duygularına göre" "Mecliste Teşkilât-ı Esasiye Kanunu taraftarlığı ile oluşan gruba" "halk arasında ancak bir hizb-i kalil [azınlık hizbi] (Tabii bu hizb-i kalil: Cumhuriyet burjuvazisidir) yeni örgüt fikirlerini değerli bulur" diye işçi ve köylünün ileri olan her hareketi ağır bastıracak bir kitle olduğunu unutan Karabekir'e 1921 Temmuz 11'inde cevap veren Mustafa Kemal, burjuvazinin bu korkusuna şöyle tercüman oluyordu: *"Teşkilât kanununun yapılmasında acelecilik diye değerlendirilen hareket tarzının hikmeti; bütün dünyada ve memleketimizde görülen halkçılık akımını esaslı bir şekil üzerinde tespit ile bu mevzuda başka karışıklıklara mahal vermemek ve aynı zamanda yüzyıllardan beri durmadan bilgisizler elinde suiistimal edilen millet hukukunu korumak"tır.* Yani bir taşla iki kuş: 1) Türk burjuvazisi kendi partisine, belediyesine ve idaresine seçtirdiği adamlardan oluşan Millet Meclisi'nin, dünyayı sarsan devrimcilik akımına kapılmasından korkuyor: "Halkçılık akımı" içinde "başka karışıklıklara mahal vermemeyi" iş ediniyor. 2) "Hukuk kanunlarını" "yüzyıllardan beri" "suiistimal" eden "bilgisizler"e, yani derebeylik temsilcisi Sultanlara bir sınır çizmek istiyor. Daha yukarıda bu ikinci noktayı daha açık koyuyor: *"Mesele",* diyor, *"hükümdarın hukuku olup, onun tayin ve belirlenmesi ve sınırlanması"dır.*

Bu zihniyeti taşıyan burjuvazi, ilk fırsatta, demokratik harekete karşı gericiliğini yaptı. Doğu cephesinde Bolşeviklerle dostluk temellerini kurar kurmaz seyirtti: 4 Kasım 336'da [1920] Meclise böyle bir karar aldırttı: *"İcra vekilleri, Büyük Millet Meclisi Başkanı'nın, Meclis üyelerinden göstereceği adaylar arasından, oy çokluğu ile seçilir."* Halbuki o zamana kadar Meclis Başkanı'nın böyle bir aday dayatmak hakkı henüz yoktu. Lozan Barışı tamamlanınca, Kemalist devlet, yeni bir adımla, icra kuvvetini yasama kuvvetinden ayırmak konusunda, 336 senesinde (1920) başladığı geri dönüşünü tamamladı. O zamana kadar Avrupai cumhuriyetin köhnemiş bir sistem olduğunu, Büyük Millet Meclisi Hükümetinin, dünyada örneği olmayan yeni ve halkçı bir rejim olduğunu gürültülü bir biçimde propaganda eden Kemalizm, kabine sistemine karşı savurduğu bu tükürüğünü

çarçabuk yaladı. Öncelikle burjuvaziye has bir kancık manevra ile Fethi kabinesini istifa ettirdi. Yeni İcrâ Vekilleri heyetini kurmak konusunda, zümre boğuşmalarından başkaldıramayan burjuva, küçükburjuva ve derebeyi hizipleri birbirine girdi (25-26 Ekim 1923). O zaman Cumhuriyet burjuvazisinin cisimlendiricisi Gazi, bütün hiziplere: Gördünüz mü? demek istiyordu, burjuva demokrasisini bu kadar ileriye vardırmak, hakim sınıflardan hiçbirinin işine gelmiyormuş. Biz burada böylece boğaz boğaza gelirken halkın komedyayı anlayıp sahneye çıkıvermesi ve hepimizi acemi aktörler gibi kapı dışarı etmesi mümkündür. Haydi bakalım, Avrupa'daki adaşlarımızın, Batı burjuvazisinin öteden beri uyguladığı ve bize de tavsiye ettiği, denenmiş kabineli cumhuriyet yöntemine marş marş! 28 Ekim'de Mustafa Kemal en sadık ahbaplarına, Kemalettin Sami, Halit, Ali Fuat Paşalarla, Kâzım, Fethi, Fuat (Rize), Ruşen Eşref (Karahisar), İsmet : *"Cumhuriyeti ilan edeceğiz",* der. Bu emir, burjuvazinin diktatörlüğüne itaat etmeyeceklere karşı bir tehdittir. Zaten 25 Ekim'de bütün İcrâ Vekilleri heyeti istifa ettirildiği halde, o zamana kadar İcrâ Vekilleri heyetine dahil bulunan Ordu başı, Genelkurmay Başkanı Fevzi, her ihtimale karşı istifa ettirilmemişti. Gazi: *"Çünkü",* diyor, *"ordu idare ve kumandasının tesadüfi bir kişiye devredilmesi uygun görülmedi."* **(Nutuk,** s.4-86). Bu kumandayı veren şahıs M. Kemal'di. Fakat o da emri, sınıfından, burjuvaziden, hatta uluslararası burjuvaziden, o zamana kadar boğuştuğu emperyalizmden alıyordu. 29 Ekim'de, Parti, kabine işi için toplanır, önüne Cumhuriyet meselesi çıkar. Recep, Hamdullah Suphi, Yunus Nadi, Abdurrahman Şeref, Seyit, Eyüp Sabri, Vasıf, Necati, Ragıp (Kütahya), hepsi, çocuk doğdu, adını niye koymuyoruz derler, işte Türk burjuvazisini cumhuriyet kurmak konusunda emperyalizmin nasıl dürtüklediğini burada İsmet'in açıklamasından öğreniyoruz, İsmet diyor ki: *"Avrupa diplomatları bu konuda beni uyardılar. Devletin başkanı yoktur, dediler. Şu anki başkanınız meclis başkanıdır. Demek ki siz bir başka başkan bekliyorsunuz. Avrupa düşüncesi işte budur. Halbuki biz böyle düşünmüyoruz. Millet, hakimiyetine, kaderine hükmeder. O halde bunun yasal ifadesini söylemekten neden çekiniyoruz?*

Avrupa gibi düşünmüyoruz" diyen Kemalizm, Avrupa burjuvazisi gibi yapıyor: 29 Ekim'de geceyarısı, tıpkı sultanların tahta çıkışı gibi, 101 pare topla, cumhuriyet tahtına çöküveriyor.

İç ve dış "Devlet siyaseti"ndeki bu "sabit!" kalış, yahut ilerleyecek yerde "karışıklığa mahal vermemek" için, "Halkçılık akımını, esaslı bir şekil üzerine tespit" ediş, ve "sâbit"liği sırf bu anlamda anlayış, elbette boş değildi. Şüphesiz "Halkçılık akımını" "tespit" etmek, bu işini gören şekli demagojiyi, artık durdurmaktan başka bir şey değildir. "Şekli" dedik. Yani "Burjuva demokrasisi" demek istedik. Malum, burjuva demokrasisinde işi gören Hükümet ile Genelkurmay'dır ve Meclis, hakim sınıf aygırlarının çifteleştikleri - Marks'ın tabiriyle - "Büyük" bir "Ahır"dır. İşte demokrasi, bu ahırdan, ara sıra, bitkilerin gelişimini arttırmak için, memleketin şurasına burasına gönderilen ve dağıtılan fışkıdır. Binaenaleyh Büyük Millet Ahırı daha ilk kurulduğu günden beri demokrasi fışkısından başka bir şey üretmemiştir. Yahut bir aygırın anırdığı gibi: *"Demokrasi bu Meclisin kapısından içeri girmemiştir."* Bunu iki örnekle canlandıralım:

Genelkurmay örneği: Bursa'nın Yunanlılar tarafından işgali Mecliste konuşuluyor. Ağlayan, zırlayan, titremeler geçiren, Bolşevik olan, hayır Müslüman olalım diyen diyene. Genelkurmay eleştiriliyor. Ordu denetlenmelidir, deniliyor. Miralay İsmet açıklamalara cevap veriyor: *"Yüksek heyetinizin her türlü denetime hakkı vardır. Size her türlü teminatı veririz. Biz vazifelerin iyi uygulanması için herkesten çok* (abç) *ilgiliyiz."* Yani denetleme "hakkınız var" ama, alacağınız yok. Biz "herkesten çok ilgiliyiz."

İcra Vekillerine örnek: *"Niçin gelen dilekçeleri başkanlık özel kalemi alıyor, ait olduğu dairelere teslim ediyor?"* Ve Meclisi sıfıra indiriyor. "Meclis Başkanı Doktor Adnan Beyin zaafı, dar görüşü, idaresizliği ortalığı ateşlerken nasılsa çare bulunuyordu. Bu mesele çok sonra patlak verdi." "Çok sonra, bir gün, bir gizli oturumda, Gazi Mustafa Kemal Hazretleri yüksek ve korumacı bakışlarıyla (abç) kürsü üstünden tebliğ (öyle izahat falan değil, "Büyük Millet Meclisi"ne tebliğ.) ettiler: - *"Benim yanımda çalışan özel kalem arkadaşlarım tertemiz ve çalışkan,*

yüksek karakterli ve derin bilgi sahibi, vatansever insanlardır. Onlara dil uzatılmasına asla izin veremem" (abç) Yani burjuva "Millet" Meclisi'nin dili ancak kuyruk yalamaya uzanır; fakat İcra Vekillerine değil, hatta bir özel kalem memuruna bile, asla uzatılamaz^*) (Edirne Milletvekili Şeref, Birinci Millet Meclisi, Tefrika Numarası 34, 23/12/1931).

Artık, işi yoksa, Teşkilât-ı Esasiye yazadursun: "Madde 3- Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir"; "Madde 5- Yasama yetkisi ve icra kudreti Büyük Millet Meclisi'nde oluşur ve birikir"; "Madde 7- Meclis, hükümeti her vakit denetleyip düşürebilir". Bunları işçi Türkçesine çevirsek, yaldızlı kelimelerin içyüzleri şudur: "Hakimiyet kayıtsız şartsız burjuvazi ile büyük arazi sahiplerinindir"; "Yasama yetkisi ve uygulama gücü hükümette oluşur ve birikir"; "Hükümet, Meclisi her vakit denetleyip düşürebilir". Birinci Millet Meclisi'ni "düşürdüğü" gibi...

Böyle bir devlet aygıtının amacı ne olabilir? Elbet işçi ve köylünün değil, temsilcileri devlet aygıtı elinde tutan şahsi mülkiyetin ve hakim sınıfların koruyucusudur. Yahut Gazi hazretlerinin tabiri ile: *"Maksat milletin* (yani hakim sınıfların) *ve memleketin* (yani şahsi mülkiyetin) *korunmasıdır."* Teşkilât-ı Esasiye: "Madde 71- Can, mal, ırz, mesken her türlü saldırıdan korunmuştur."

•*> Meclis hakkında örnek vermek gereksiz sayılabilir, yine de iki küçük örnekle de onun hatırını sayalım:

1) Gazi'nın meşhur "Nutuk"undan: Celâlettin Arif Erzurum'dan seçimle vali seçmek gerektiğini yazar. Kâzım Karabekir valiliğe Büyük Millet Meclisi üyesi meşhur İkinci Grup hatibi, milletvekili Hüseyin Avni Bey'i uygun görüyor. Bunun üzerine Gazi'nin yorumu enteresandır: "Hüseyin Avni Bey, yedek teğmen olarak sahnelerde subayları eğlendiren... hiçbir memuriyette bulunmamış vasat bir adamdır. Bunu vali vekili yapmak hükümeti oyuncak yapmak istemek olur." Hoş değil mi? Eğlenceci ve vasat bir adam, Vali değil, Vali vekili bile olamaz. Fakat Türkiye Cumhuriyeti Büyük Millet Meclisi üyesi, yani milletvekili olabilir!!!

2) Edirne Milletvekili Şeref'in "Birinci Millet Meclisi"nden: "Kanuna hemen itiraz eden yok gibiydi. Ancak acaba kim genel müfettiş olacaktı? İşte burada kıskanç bakışlar vardı. Hatta kendisine dört öküz bile teslim edilemeyecek kadar zavallı birisi vardı." (Tefrika Numarası 29, Milliyet, 18-12-31) Fena mı: "Kendisine dört Öküz bile teslim" edilemeyen "zavallı birisi"ne 14 milyon Türkiye nüfusu pekâlâ teslim edilebilirmiş...

3) Meclis çoğunluğunca seçilen Halk İştirakiyyuncu Nâzım'ı Gazi'nin nasıl "istifa" ettirdiği malum.

Çünkü Türkiye Cumhuriyetinde cumhurbaşkanı ordunun başkumandanı, hükümetin seçici başıdır. Burjuvazi yalnız cumhurbaşkanı elinde tutsa, yani yalnız cumhurbaşkanı bir burjuva olsa, alt tarafı iktidar kapitalistlerdedir: Memlekette orduya ve hükümet aletine ancak bir isyan karşı çıkabilir.

3- Sınıflar: Kemalizm demagojisinin son sınırını, en üst derecesini, katmerleniş ve kaşarlanışını bulduğu saha, hiç şüphesiz sınıflar meselesidir. Kemalizm'e göre gelişmiş toplumlardaki sınıflar şöyle ayrışırdı: 1- Köylü ve çobanlar; 2- Büyük arazi ve çiftlik sahipleri; 3- Küçük sanayi sermayesi; 4- Küçük ticaret sermayesi; 5- Büyük kapitalistler; 6- İşçi.

1- Köylü: Yukarıda işaret ettik. Bağımsızlık mücadelesinin büyük yükünü çalışkan Türk köylüsü taşıdı. Milli hareket ilk başlarken, Mustafa Kemal ve Temsilciler Heyeti'ne: "Memurlardan, eşraftan, ahaliden şikâyet" eden Cafer Tayyar, köylüden başka tutamağın nasıl kalmadığını şu satırlarla anlatıyordu: *"Vilayet dahilinde sık sık yaptığım teftişlerde özellikle köylülerle sıkı temas ediyorum. Fakat her köye gitmek mümkün olamıyor."* **(Nutuk,** s.256). Onun için Kemalizm bir zaman (İşçi + Köylü) hükümetinden bahsettikten sonra, sona doğru: *"Memleketin efendisi köylüdür"* demeyi zaruri görmüştü. İzmit Nutku'nda, Halk Partisi'ni propaganda ederken, Köylü sınıfını bütün sınıf ilişkilerinde odak olarak koyuyor. Ve bütün öteki sınıfların memleket çoğunluğunu oluşturan köylü sınıfı ile tezat halinde bulunmadıklarını ispatederek, Ziya Gökalp'in Dürkhaym'dan naklederek Derebeyileştirdiği, dayanışma teorisini reklam ediyordu. Tabi köylünün ne menfaatleri, ne de mücadeleleri hakkında bir kelimecik bile sarfetmek aklına gelmiyor. Yalnız köylü menfaatlerinin, öteki sınıfların menfaatleriyle bir olduğunu "ispat ediyor."

"Efendiler! (Tabi Kemalizm Köylü meselesini de her mesele gibi "Efendi"lerle tartışıyor...) *ifade olundu ki, bizim milletimizin "asıl unsuru" köylüdür, çiftçidir, çobandır. O halde bunlar bir sınıftır.* ...[Bir kelime okunamadı] *ile yaşayan bir sınıftır. Bir parti başlı başına bu sınıfa dayanabilir. Onun menfaatini yükseltmek için çalışabilir. O halde buna muhalif olacak sınıfı aramak gere-*

kir. Bu parti hangi sınıfın menfaatine zarar veriyor? Bunun zıddı ve karşıtı hangi sınıflar olabilir? Bunu araştıralım."

Bu sözde "araştırma"ların bayağılığını, ikiyüzlülüğünü ve umulmaz derecede cahilcesine küstahlığını aşağıda göreceğiz. Kemalizm o sıra "Burjuva demokrasisi"nin temsilcisi görünüyor. Ve bütün demokrat demagoglar gibi konuşuyor: Madem ki çoğunluk köylüdür, şu halde bu çoğunluğun sınıf çıkarlarını koruyormuş gibi görünerek, askerce bir çevirme hareketi yapmak, herhangi burjuva demagojisinden daha çok yüzsüzlük olacak değildir. Kapitalist düzende Köylülük, nicelikçe çoğunluğu oluşturduğu halde; nitelikte homojen çıkarları bulunmayan, her gün parçalanıp dağılan, büyük çoğunluğu fakir köylü ve yarı-proleterlikten işçileşmeye doğru akan ve ancak binde biri sivrilip köy sermayedarı (Çiftçi) veya memur ve ilh. olabilen bir zümreler toplamıdır. Bu itibarla "Köylü" kelimesi altında toplanan binbir çeşit manayı lastik gibi çekerek ve sakız gibi çiğneyerek dünyanın en parlak demagoji oyunlarını göstermek mümkündür. İşte büyük demagogun "deha"sı, durmadan birbirine karıştırdığı "Köylü", "Çiftçi", "Çoban" yuvarlaklarıyla develeri güldüren hokkabazlığını bu sayede gösterecektir.

2- İşçi: *"Bir de işçi* var..."(Diyor, bastonunu hatırlamış bir beyefendi gibi, Kemalizm) *"İşçiye karşıt olamayız."* (İşçi Kemalizm'e karşıt olur mu, olmaz mı? Söz konusu bile değil.)

"Bu harap memleket, işçiye çok muhtaçtır. Bu memleketin, yalnız bugün mevcut kurumlar için değil, bundan böyle yapılacak kuruluşlara da ihtiyacı vardır. İşçiyi de koruyacağız. Onları da korunmuş ve müreffeh bir hale getireceğiz (Alkışlar)." Dikkat edilirse, Kemalizm, kuzu etine ve şaraba nasıl muhtaçsa, işçiye de *"öylece ihtiyacım var"* diyor. Ve beyefendinin binek atı hakkında, Hayvanları Koruma Derneği'nin bütün canlılar hakkında söylediği gibi, işçiyi "koruyup", "kollayıp", "müreffeh" edeceğini bildiriyor. Diğer taraftan, arazi sahibi ile köylüyü karşılaştırmaya özendiği kadar olsun, işçinin kapitalistle olan çıkar ilişkilerini kaydetmeyi duruma uygun görmüyor. İşçiyi, sadece köylü ile karşılaştırıyor ve şu harikulade sonucu ediyor. "Diğer taraftan işçi ile tarlasında çalışan köylülerin ne farkı vardır?"

Madem ki ikisi de çalışıyor, ne farkları var? Esaret devrinde köle de efendisi için çalışıyordu, esirle işçi arasında ne fark var? Gerçekte Ağasının arazisinde çalışan toprakbent maraba, kendi toprağına esir gibi bağlanmış olan fakir ve orta köylü ve yarı proleterler ile ücret esiri işçi arasında ezilmek ve soyulmak bakımından bir fark yok. Yalnız işçi (köyde- şehirde) kapitalistin üretim araçları üstünde işler. Köylü "tarlasında" çalışır.

5- Büyük arazi ve çiftlik sahipleri: *"Köylünün karşısında büyük arazi ve çiftlik sahipleri akla gelir. Efendiler! Bu memlekette çok çiftlikler sahibi kimler var?"* (Gerçekten o zaman henüz Gazi Çiftlikleri bugünkü derecesinde değildi.) *"Kendi sancağınızı düşününüz: Kaç çiftlik sahibi vardır? Arazisinin genişliği ne kadardır?"* (Gazi pekâlâ biliyor ki, karşısında bunun aksini ispat etmekte menfaat görecek kimseler yoktur, olsa bile Türkiye'de bu soruya susturucu cevabını verecek bir istatistik rüyada bile görülmemiştir. Ondan sonra.) "Bir *de Türkiye'nin geniş topraklarını düşününüz... "* Kemalizm işin kolayını bulmuştur. Önüne gelene: *"Düşününüz bir kere, düşününüz!"* diyor. Böylece afallattığı muhatabının ondan rakam, gerçeklik ve olay istemesi ihtimalini de atlatmış oluyor. Ve herkes düşünüp taşınıp da hiçbir şey bulamayınca hemen kestiriveriyor: *"Efendiler! Bizim memleketimizde bu yüzden zarar görecek büyük arazi ve çiftlik sahipleri yoktur. Olsa olsa onların arazisi, diğer köylülere nazaran daha büyükçe, daha hallicedir. Onları yıkacak yerde, köylülerimizin arazisini çoğaltmaya bakmalıyız."* **(İzmit Nutku).** İşittik işitmedik demeyin: Türkiye'de çiftlik sahipleri yok gibidir, yahut düpedüz "yoktur". Ama bu "yok" olanları "yıkacak" değiliz, tutacağız. Ama kapitalizmde büyük arazi ve çiftlik sahibi olmak için, köylülerin mülklerini "çoğaltmak" şöyle dursun, olanı da ellerinden almak zaruriymiş.. Hayır, siz "Türkiye'nin geniş topraklarını düşününüz... "

3- Şehir sanayi kapitalistleri: *"Bundan başka kasabalarda ve şehirlerde sanayi erbabı vardır. Madem ki var "o halde"?! Köylü, asıl sınıftır; köylülerin çıkarı temin edilirse sanayi erbabı buna üzülür mü?"* (Bu sorudan sonra Kemalizm'in olaylar ve ilişkiler sayacağını sanırsınız! Hayır.) *"Buna da imkân yoktur. Çünkü bizdeki bu sanayi erbabı halk için, bizzat köylüler için*

bile gereklidir. Bunlar, birbirinden ayrılamazlar. Aksine sanayiyi takviyeye ve büyütmeye mecburuz. Binaenaleyh Halkçılık bakış açısından düşünüldüğü zaman bunların da hakkının verilmesi gerekir." Biliyoruz, on senedir köylüye Toprak bol keseden laf ile verildi. Fakat malların alıcısı, iş-gücü unsurlarının kaynağı ve primlere temel olan köylüden "ayrılamaz" olan "Sanayi erbabı"nın "hakkı" bilfiil binbir Koruma, "Teşvik-i Sanayi Kanunu" ve Gümrüklerle yerden göğe kadar verildi.

4- Orta ticaret kapitalistleri: "Sonra kasabalarda orta tacirler vardır. Bunlar da halka, köylüye gereken bir sınıftır. Onları da korumak, zenginleştirmek mecburiyetindeyiz." Gerçekten, köylüye sanayi mallarını beş on misli fiyatına satmak, tarım ürünlerini köylüden yok pahasına satın almak ve "yüzde üç bin" faizle tefecilik etmek, nihayet köylü ile bankalar arasında emniyet kanalı olmak itibariyle böyle bir Bezirganlar zümresinin "gerek" olduğunu bilmeyen yoktur. Fakat, bunları "koruma" işi "zenginleşebilip zenginleşemediklerine" göre şeker renk oldu. Altıncı kategoriyi oluşturan büyük kapitalistler (Biricik Finans Kapital) bütün ekonomik ve sosyal ilişkilerini tekelleştirdikten sonra, bu orta ticaret sermayesine de başka yönlere doğru: Marş Marş! kumandası verilmiştir.

6- Büyük sermaye: *"Bunların üstünde memleketimizde büyük sermaye, büyük tüccarlar var... Maalesef Türkiye'de bu türlü zenginler yoktur."* Deli saçması zannetmeyin, Gazi'nin yerinde kim olsa böyle saçmalayacaktır, demagoji icabı bu: *"Memleketimizde büyük sermaye... var"* ve *"maalesef... yoktur".* Diyalektik yalnız maddeci olmaz ya, bazen böyle safsatacı da olur. Hem niçin yok olduğunun sebebi de meydanda: *"Türkiye'de milyonerler değil, birkaç yüz bin lirası olanların bile sayısı çok azdır. Kapitalist diye ortaya koyacağımız ve üzerlerine hücum edeceğimiz bunlar olamaz."* Anladınız mı? Kemalizm bayağı kapitalist düşmanıdır!! Yalnız "birkaç yüz bin lirası olan" kapitalistlere kapitalist bile demiyor.

Bütün bu "tetkik"lerden çıkan anlam şudur: 1- "Orta tacirler vardır", "Sanayi erbabı" var, köylü muhakkak var, "bir de işçi var"; 2- Büyük arazi ve çiftlik sahipleri "yoktur", Büyük kapitalistler "yoktur". Bunu daha açalım: 1- İşçi + Köylü = Çalışkanlar

var; 2- Orta (Sanayi + Ticaret) kapitalistler var. Çünkü çalışkanlar bizzat üretimin yaratıcılarıdırlar, üretim sahasında henüz yatırımcı rolünü kaybetmemiş olan orta kapitalistler üretimle hâlâ doğrudan doğruya temastadırlar. Fakat: 3- Büyük kapitalistler: Yoktur, üretimle dolaylı ilişkileri bile gittikçe kopan ve ekonomik hayatla sırf gelir ve kâr almak itibariyle ilgisi bulunan bu kodamanlar zümresinin herhangi bir "hücum"dan saklanması gerek. Büyük sermayenin jandarmalığını yapan Kemalizm, büyük arazi sahipleriyle kapitalistleri, modern savaş yöntemlerine göre hedef teşkil etmeyecek şekilde emin bir "Yok" istihkâmının arkasında muhafaza ediyor. Emperyalizmin kriz devrinde, bütün uluslararası sermaye demagoglarının muhtelif çeşitlerde, - mesela Sosyalist hükümetler ve ilh. ile - uyguladıkları ettikleri bu taktiği Kemalizm uygulamayıp da ne yapsın?

Kemalizm'in hem var, hem yok dediği büyük sermaye ve arazi sahiplerini, banka kasaları kadar sağlam kaleler içinde her türlü "tecavüzden masun" tutmak istediğini daha aşağıda, Türkiye halkına "memlekette çok çok milyonerler" olmasını gaye gibi göstermesinden de anlamak güç değildir. Gazi devam ediyor: *"Hayır efendiler.. Bu memleket ve bu memleketin insanları daha çok zengin olmaya muhtaçtırlar. Bu onların hakkıdır. Binaenaleyh onların* (Yani büyük kapitalistlerle arazi sahiplerinin) *servetine göz dikmeyeceğiz.* (Dikmeyip de ne yapacağız?) *Her vatandaşı aynı yüksek seviyeye çıkarmaya çalışacağız, isteriz ki efendiler; memlekette çok ve çok milyonerler olsun! O zengin insanlar, kendi başlarına şimendiferler, şirketler, fabrikalar ve sanayi kurumlar vücuda getirsinler. Bizi yabancı sermayesine muhtaç bırakmasınlar."* İzmit'te "Yabancı sermayeye muhtaç" olmamak isteyen Kemalizm, Bursa'da, "memlekette çok ve çok milyonerler" olması için yabancı sermayeden başka çare olmadığı kanaatini ileriye sürer:

"Efendiler! Bu geniş memleketi bir mamureye çevirmek gerektir. Bu halk, zengin olmaya mecburdur... Maddeten düşünelim: Bütün bu şeyleri yapmak kolay değildir. Memleketimizi bugünkü medeniyetin gerektirdiği dereceye bir an önce ulaştırmak için yalnız milletin sermayesi, milletin ilmi ve fenni teşebbüsleri yetmez. Yabancının sermayesine ve uzmanlığına

da ihtiyacımız vardır. (Fakat ihtiyacımız olan yabancı sermaye, ihtiyaç hissettiğimiz işçi gibi artı değer vermek için değil, kaymaklı kâr çekmek için işler, onun için...) *Bu noktada dar bir milliyetperverlikten çıkıyoruz, biraz daha geniş milliyetperver oluyoruz.* (Yani yalnız Milli sermayenin değil, yabancı sermayenin de bekçisi "oluyoruz"...): *Yabancı sermayesinden yararlanacağız."* **(Bursa Nutku)**

Kemalizm, sınıflar hakkındaki demagojisini kimsenin gönlü kalmasın diye yapmıyor. Maksat, büyük arazi ve çiftlik örgütü sahipleri ile yüzbinlik kapitalistlerin tam ve kapsamlı diktatörlüğünü ve el birliğini temsil edecek olan Halk Partisi'ni kurmaktır. Kal ın burjuvazi, kendi partisinden başka herhangi bir siyasi kuruluşu tanımak ve yaşatmak istemeyeceğini ifade etmek için dolambaçlı yoldan gidiyor. Çünkü diktatörlüğünü açıkça koyamayacak kadar soyutlanmış, soysuz ve zalim bir sınıftır. Pısırık Türk burjuvazisi, son hızla büyümek için Avrupa'daki benzerinden beş on misli şiddetle sömüreceği kalabalık halk kitleleri ortasında, siyasi demokrasi manevralarının ve parti mücadelelerinin nahoş görüşmeler yapabileceğini dünden biliyor, bugün emperyalizmin demokrasiyi unutup diktatörlüğe susadığını görüp duruyor. Şu halde:

a) Bir Parti kurmak zaruridir: *"Milletin hatadan korunması için biricik salim çare, fikir ve eylemleriyle milletin güvenini kazanmış siyasi bir partinin seçimde millete yol göstermesidir. Milletin bütün fertlerinin adaylıklarını ortaya atan her şahıs hakkında hüküm verebilecek yeterli bilgiye sahip olacağını ve isabetli oy kullanacağını kabul etmek teorik olarak kabul edilir olsa bile bunun gerçeğe uygun olmadığı deneyimlerle inkâr edilemeyecek açıklıktadır."* **(Nutuk,** s.313) Yani, burjuvazi istediğini milletvekili çıkartmak ve halkın istediğine oy vermesinin önüne geçmek için, seçim işinde örgütlü bir zılgıta muhtaçtır.

b) Bir tek hakim sınıflar partisinden başka parti yaşatmamalıdır: *"Efendiler! Siyasi bir parti denince haklı olarak bundan tereddüt ve telaşa düşenler bulunabilir. Gerçekten milletimiz çok zamandan beri siyasi partiler yüzünden, siyasi partilerin ihtirasları ve onların el koyuşları yüzünden çok büyük zararlara uğramıştır. Kendi çıkarları unutturulmuştur. Şunun ve*

bunun çıkarlarına hizmet etmektedir. Gerçekten milletin çeşitli sınıflardan bir, iki veya üçünü alıp da diğerlerinin zararına olarak yalnız o sınıfın çıkarını sağlamakla uğraşan bir siyasi parti, bizim memleketimiz için çok zararlı bir kuruluş olur. Bizim muhtaç olduğumuz şey, bütün memleket evladının elele vererek çalışmasından ve çalışmasıyla üretilecek neticeden ibarettir. (Yani maksat işten "üretilecek" artıdeğerdir...) *Biz öyle bir parti yapacağız ki, varoluş sebebini, saadetini temin etmeyi vazife bilsin: Buna imkân var mıdır? Benim kanaatime göre bu imkân mevcuttur ve bundan başkasını memlekette yapmak doğru değildir."* **(İzmit Nutku)** "Ben *Halk Partisi adı altında bir parti kuracağım dediğim zaman sanılmasın ki, milletin çeşitli sınıflarından bir veya iki sınıfın çıkarını, yahut refahını temin etmeye yönelik bir gaye takip edeceğim... Böyle bir şey yoktur. Partinin programı, bütün milletin refah ve saadetini temine yönelik olacaktır."* (İzmit'te gazetecilerle görüşme kayıtları). Bütün millet adına hareket eden Parti başka partiyi yaşatır mı?

c) Tek Parti zılgıtı, sınıf uzlaşması ve dayanışma demagojisi ile propaganda edilir: Yukarıdaki sınıf anlayışlarını bol bol harcayan Gazi, en sonunda sanki bir şey ispat etmiş gibi: *"İşte görüyorsunuz ki, efendiler, diyor, bütün halkımızın bütün fertleri diğerlerine yardımcı ve destek durumdadır. Birbirlerinin mesaisine muhtaçtırlar. Bunların hepsini ayrı ayrı düşünerek bir hizada, saadet sınırına ulaştırmak ve o sınırı daha uzak ufuklara vardırmak için bu siyasi kuruluşun adına (Halk Partisi) demeyi uygun gördüm.* (Alkışlar)". Siz belki halk deyince herkesin bildiği (İşçi + Köylü)yü anlarsınız. Hayır, Kemalizm'de büyük arazi ve sermaye sahipleri de "Halk"tır. *"Herhalde efendiler, çok zengin dediğimiz adamlar da halktır, köylüler gibi menfaatleri düşünülecek vatandaşlardır."* M. Kemal, 1951 İzmir Ticaret Odası'nda ticaret burjuvazisine vurur ve bankalar altında toplaşmayı emrederken: *"Bir kuvvetliyle bir zayıfın birleşmesinden bahsetmiyorum, yoksa elbet bu birleşme zayıfların aleyhinde çıkar"* diyordu. Çünkü o zaman karşısında aldatacağı değil, ikna edeceği "vatandaş"lar vardı: Burjuvalarla konuşuyordu. Fakat doğrudan doğruya halka akseden hitaplarında, milyonerlerle işçi ve köylüyü "elele vererek çalışma"ya davet ediyor ve bu birleşmenin işçi ve

köylü aleyhinde bir suikast olduğunu, "bir hizada saadet sınırına ulaştırma yanıltmacasıyla örtbas etmeye bakıyor. Nihayet Kur'ân gibi "eşitlik"ten bahsediyor: *"Bu yenilikler çerçevesinde, ayrımsız bütün millet, nazarımda eşittir. Benim için şu veya bu yoktur. Hiçbir ferdi veya zümreyi başkalarına tercih etmeyiz."* (Alkışlar...) Bu klasik ve parlak demagojinin resmi düsturunu hatırlıyoruz:

Teşkilât-ı Esasiye: "Madde 68- *Her Türk hür doğar, hür yaşar."* Hürriyetin sınırı, *"Kanun marifetiyle tespit ve tayin edilir."*

"Madde 69- *Türkler kanun karşısında eşit ve istisnasız kanuna uymakla sorumludur."*

Yani Hürriyet gibi eşitlik de "Kanun marifetiyle", "Kanun nazarında", "Kanuna uymakla" vardır. Kanunu kim yapar? Meclis. Meclisi kim yapar? Halk Partisi. Halk Partisi'ni kim yapar? Onu da Kemalizm'in kaçamaklı itiraflarına söyletelim:

d) "Halk Partisi", tam büyük kapitalistlerle büyük arazi sahipleri partisidir: Gazi, bütün yukarıdaki palavra manevralarından sonra, yabancı sermayeye karşı kapalı kalmamak gerektiğini anlar ve: *"Yapacağımız şey mutlaka anlamlı ve adaletli olmalıdır ki"* der, *"bütün dünya bilsin. Yeni Türkiye ne yapıyor? Hangi esaslar üzerinde yürüyor? Gerçekte başkalarını* (Tabii halkı değil, Finans Kapitali demek istiyor) *aldatmak zannedildiği kadar kolay değildir. Hiçbir zaman dünya medeniyetini aldatabileceğimizi düşünmemeliyiz. Böyle bir zan, dünyanın en büyük gafleti içinde bulunduğumuza delâlet etmekten başka bir sonuca varamaz."* Sonra Türk girişimci, aydın ve hele alimlerini namussuzlukla suçlar: *"Şimdiye kadar suç sayılan hataların en büyüğü, girişimcilerimizin, aydınlarımızın, özellikle alimlerimizin en büyük günahı namuslu olmamaktır."* Namuslu nasıl olunur? Milleti aldatmamakla. Demek, Kemalizm, şu şimdiye kadar yaptığı demagojilerin, hatta "Halkçılık" kelimesinin bile halkı aldatmak için oynanmış bir komedyadan başka bir şey olmadığını bilmiyor muymuş dersiniz? Hayır. Cumhuriyet burjuvazisi bilir ki, en büyük aldatmak, aldatmak olduğunu çaktırmamakla yapılabilir. Bundan başka emperyalizme bir gaz vermek gerek ki, korkmasın. Hatta belki de, İsmet'in tabiriyle, Türkiye'de "rahat rahat" kâr yapmaya gelsin: *"Eğer ben aldatıcı bir adam olsaydım"* diyor Gazi, *"eğer ben bu şeklin aleyhinde propagandalara sebebiyet*

vereceğinden dolayı ümitsizliğe düşseydim, başka isim ve ünvanlarla halkın karşısına çıkardım." "Binaenaleyh yalan tedbirlere sarılmak isteseydim, ben bunun adına (Halk partisi) demezdim. Başka bir şey diyebilirdim. Mesela (Sa'y Misak-ı Millisi) diyebilirdim, (Sa'y Heyet-i Milliyesi) diyebilirdim; bu belki aldatıcı bir şey olurdu. Fakat efendiler, radikal yürümek gerektir." "Efendiler (Halk Partisi) kuruluşu; İngilizlere, Fransızlara, italyanlara, Almanlara, dünyanın bütün medeni devletlerine ifade olunduğu zaman bunun bir anlamı olduğunu anlayacaklardır. Çünkü: bu ilmi, fenni, sosyal bir ifadedir." **(İzmit Nutku).** Fransız, İngiliz, İtalyan ve Almanların bildiği ve Bolşeviklerin daha açık koydukları gibi, "Demokrat Partiler": Perikles devrinden beri burjuvazi ile büyük arazi sahiplerinin bir koalisyonudur.

Kemalizmin Başarısındaki Etkenler

Şimdiye kadar saydıklarımızdan, Kemalizm'in başarısındaki etkenleri çıkarmak güç değildir. Onları şöylece özetleyelim:

I- ULUSLARARASI DENGEDE KOMÜNİZME DAYANMAK

"Milletin sevgili padişahına olan isteklerini ve ilişkilerini" **(Gazi'nin Nutku)** kesen vekillerle kopuştuktan bir hafta sonra Padişah bir beyanname yayınlıyor ve bunda Avrupa'nın lütuf vaadinde bulunduğunu zikrediyor. Sadrazam Tevfik Paşa'nın 1-2-337 telgrafında "dış yardımlara ihtiyaç mecburiyeti" ileri sürülüyor. Bir kelime ile, Osmanlı skolastiği yeni olayları eski kafa ile tahlil ettikçe, "dış yardımlar" zaruretini sırf emperyalizmin lütfu sanıyordu. Halbuki 1917 senesiyle beraber komünizmin zaferler devrine girilmişti. Yarı-sömürgeler için komünizmden başka açılan her kucak bir iğneli fıçıdan başka bir şey değildi. Kemalizm bütün zikzaklarına rağmen, Komünizm cephesinden karşıya geçemedi. Yoksa o da Çankayşekizm'e döner ve ancak Japonya'nın oyuncağı haline gelince tekrar Moskova ile dost geçinmeye mecbur olurdu ki, bu geç kalış, Türkiye'nin sömürgeleşmesinden başka bir netice vermiş olmazdı. **İzmit Nutku**'nda, M. Kemal: *"Yabancı sermayesinden faydalanacağız. Bir arkadaşımız çok haklı olarak endişe ediyor. Tarihi hadiseler ve olaylar bu gibi endişelere hak veriyor. Ancak bugünkü, durumumuz büsbütün başkadır"* diyordu. Bu başkalığın sebebini Kemalizm hiçbir vakit itiraf etmemiştir, fakat bugün bebecikler anlar ki, dünyayı değiştiren, kapitalizmin krizinden yararlanmayı bilen Bolşevizm'dir. Anadolu savaşının son za-

feri kaydedilirken, Yunan ordusunun yıldırım hızıyla çöküşe uğramasındaki sebeplerden en önemlisi daima unutulur. Mağlup Yunan Başkumandanı'nın, nasıl teslim olduğunu anlatan Hatırat'ından şu satırları dikkatle okuyalım:

"13. Parti kumandanı emri altındaki kuvvetlere (Ateş ve İleri!) emrini verdiği zaman erler, haksız yere kurban edilmekte olduklarını ve artık savaşmaya mecalleri kalmadığını bağırarak emre itaatsizlik gösteriyorlardı ve subaylar aleyhine küfürler savuruyorlardı. Aynı zamanda borazan hiçbir emir almamışken, erlerin teşviki üzerine (Ateşkes!) emrini çalmıştı. Ben o zaman ileri atılarak askerlerin beni takip etmelerini teklif ettim ve tepeye çıkmak için erlerin başına geçtiğimi söyledim. Bu teklifim de erlerin itaatsizliği ile karşılandı. Birçok erkân-ı savaş subayları fertlerdeki bu itaatsizlik hissinin genel olduğunu ve şayet subaylar ateş ve savaş emrinde ısrar edecek olursa, erlerin subaylara karşı silah kullanacaklarını ve bu yolda tehditlerin olduğunu söylediler. İkinci Kolordu Kurmay Başkanı, hiçbir erin savaşmak istemediğini ve erlerin subayları tehdit etmekte olduklarını söyledi. O zaman askerleri savaş hattına getirmek konusunda ikna etmeye tekrar çalıştım; buna karşılık kişiler, derhal ateşin kesilmesini istediler ve ilh... "

Yunan askeri niçin savaşmak istemiyordu? Çünkü Komünizm, Yunan işçi ve köylülerine, Anadolu'da hiçbir menfaatleri olmadığını ve mazlum Türk işçi ve köylülerine ateş etmemek gerektiğini söylemişti. Kemalizm zaferin bütün menfaatlerini burjuvaziye ve bütün şerefini kendine istediği kadar hasredebilir. Türkiye işçi ve köylülüğü bu hatıranın geleneğini hiç unutmayacaktır.

II- MÜCADELEDE YARI-SOSYALİST USÛLLER KULLANMAK

Anadolu bağımsızlık mücadelesi, burjuvazinin o herşeyden üstün ve kutsal bildiği kişisel mülkiyetin bir an için sınırlanması ile başarılmıştır. Bunda şaşacak bir şey yok. Sınıf olarak tehlikeye düşen burjuvazi, hele Komünizmle ittifak ettikten sonra, böyle (Geçici + Genellikle halka yüklenen) kişisel mülkiyet sı-

nırlamalarına mecbur ve razı olur. Bunun en açık delili, savaş hazırlığı için hazırlanan Başkumandanlık Kanunu ile beraber (5 Ağustos 921) yayınlanan Emirnamelerdir. **(Nutuk)** Bu emirnamelerin özeti şudur:

1- Mevcut (buğday - saman - un - arpa - fasulye - bulgur - nohut - mercimek - kasaplık hayvanlar - şeker - gaz - pirinç - sabun - yağ - tuz - zeytinyağı - çay - mum) stoklarından % 40'ı alınacak.

2- Her ev, birer kat (çamaşır - çorap - çarık) verecek.

3- Tüccar ve ahalideki (çamaşırlık bez - amerikan - patiska -pamuk - yün ve tiftik - erkek kumaşları - kalın bez - kösele - vaketa - taban astarlığı - sarı ve siyah meşin - sahtiyan - mamul ve gayrı-mamûl çarık - fotin - demir kundura çivisi - tel çivi - kundura ve saraç ipliği - nallık demir ve nal - mıh - yem torbası - yular - belleme - kolan - kaşağı - gebre - semer - urgan) stoklarının % 40'ı alınır; fakat sanayi malları köylüden değil, yerli burjuvaziden alınacağı için, bedeli sonradan ödenecektir.

4- Ahalideki nakliye araçları (Ordunun aldıklarından başka): Ayda bir kere yüz kilometrelik nakliyat yapacak.

5- Sahipsiz Mallar'dan Ordu giyim ve geçimine uygun olanlarına el koyulacak.

6- Ahalideki silah ve cephane'den savaşa yarayanlar 3 günde teslim edilecek.

7- (Benzin - vakum - gres - makine - don - saatçi ve taban yağları - vazelin - otomobil ve kamyon lâstiği - solüsyon -buji - soğuk tutkal - oransız tutkalı - telefon makinası - kablo - pil - çıplak tel - kiralanan ve bunlara benzeyen malzeme - asit sülfürik) stoklarının % 40'ına el koyulacak.

8- İşgücü ve imalâthane: (Demirci - marangoz - döküm-cü - tesviyeci - saraç - arabacı) esnaflarıyla imalathanelerinin üretim yeteneği ve (kasatura - kılıç - mızrak - eğer) yapabilecek sanatkârların: isimleri + miktarları + durumları.

9- Nakliyeden: Ahalideki (dört tekerlekli yaylı araba + dört tekerlekli at ve öküz arabaları + kağnı) teçhizat ve hayvanlarıyla birlikte ve (binek ve top çeker hayvanat - katır - mekkâre - deve - merkep) miktarının keza %20'sine el koyulacak.

Ve Kastamonu - Samsun - Konya - Eskişehir - Ankara'da beş İstiklâl Mahkemesi.

Türk proletaryası hiç unutmayacak ki devrim, savaşın bu sahada % 20-40, bazen bedel ve karşılıkla yaptığı şeyi bir kalemde ve külfetsizce yapacak güçtedir.

III- EMPERYALİZMİN MÜDAHALESİ VE MEŞRUTİYET BURJUVAZİSİNDEN KURTULMA

Diyalektikçe "Şeytan Rahman'ı doğurur." Emperyalizm şerrinin Osmanlı saltanatına, hatta ateşkese rağmen müdahale ve tecavüzlere başlaması, diyalektiğin epey canlı örneklerinden bir hayrı yaratır. Biz emperyalist müdahalenin yarattığı bütün karşı etkileri değil, onlardan Kemalizm'in gelişiminde adeta teknik bir etki yapanını muradediyoruz; Osmanlı tanınmışlarının, Malta'yı boylatılmak suretiyle temizlenmesi meselesi. Temsil Heyeti ve özellikle M. Kemal Meclis'in İstanbul'da toplanmasına pek içerlemiştiler. Halbuki olaylar öyle cereyan etti ki Meclis bülbüllerinden en muhafazakârları, Mandacılar, İttihadçı kodamanları ve Saraydan kopuşamayan arslanlar kafese sokulup milli hareketten yıllarca uzaklaştırıldılar. Bu olumsuz olaydan iki olumlu sonuç çıktı: 1) Milli harekette ikide bir uzlaşıcı bozgunlar çıkarabilecek Meşrutiyet burjuvazisinin ideoloji putları eksik oldular; 2) Milli hareketi güdecek, genç, yeni ve epey ileri unsurlar kadrosu yetişti.

1- Meşrutiyet burjuvazisinin tecridi: İttihatçı kodamanlardan bir kısmı mütareke ile beraber yurtdışına kapağı atmıştı. Fakat geri kalan kadro henüz faaliyetini kaybetmemişti. İngilizler bunların da ileri gelenlerini bir punduna düşürüp götürdü. Ve ancak ikinci İnönü zaferinden sonra, 1921 Kasım sonlarında, bu mostralıkları getirip Kemalizm'in başına musallat etti. Gelgelelim o zamana kadar "Atı alan Üsküdar'ı geçmiş"; Kemalizm, İttihadçılık Meşrutiyet burjuvazisi'nin siyaseti ile iyice kopuşmuş, İttihadçılığı felce uğratacak derecede prestij kazanmıştı. İttihadçılığın Kemalizm'e ne çoraplar örebileceğini ve İngilizlerin İttihadçıları Malta'ya sürmekle Anadolu mücadelesine farkına varmadan ne hizmetler ettiğini anlamak için şunları hatırlayalım:

Malta sürgünlerinden Rauf 15 Kasım'da gelir. 13 Aralık'ta, Refet ve Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu Reisi Kara

Vasıf ile birlikte M. Kemal'i sigaya çekerler: *"Takip olunan askeri siyaset nedir?"* Malta'ya Mandacı olarak giden Meşrutiyet kahramanları oradan 2. grup şekline dökülüverdiler. Görünürde Selâhattin ve Hüseyin Avni'ler çığırtkanlık ediyor, fakat kuklaların ipleri Rauf'la Kara Vasıf'ın parmaklarıyla oynatılıyordu. 2. Grup, faal ve inatçı Emin (Samsun)in provokasyonu olmasa, hatta Kemalizm üç senelik bir gelişme ve nüfuz oluşturduğu halde bile, epey baş belası kesilecekti. Dünkü Mandacılar, öncesi günkü İttihadçılar ve bugünkü (1921'deki) Müdafaa-i Hukuk İkinci Grup'un belli başlı muhalefetleri şu noktalarda beliriyordu: Meclis'te M. Kemal'in yerine kendi adaylarını sürmek; Kemal'in Başkumandanlığına aleyhtar davranmak; uzmanlardan oluşmuş bir Âyân Meclisi istemek (eskiler gençlerin idare kabiliyetine inanmıyorlar ve bu teklifi Karabekir vasıtasıyla yaptırıyorlardı); Ordu Yunan cephesinde kısmi taarruz yaparak kendini göstersin (kuvvet israfı); yahut Yunanlılar yerine Irak'la savaşılsın ve ilh... Kemalizm, İttihadçılığın tırnaklarını sökünceye kadar akla karayı seçti ve az kalsın, gerici Lütfi Fikri'nin tabiriyle: Yükselen "Kemalizm balonu" birden bire sönüp düşecek gibi haller geçirdi. İşi ancak sehpa ve kurşunlar temizleyebildi.

2- Genç kadro: Anadolu mücadelesini örgütleyen hep gençlerdi. Yaşlılarla eskilerin kafası bu maceraya yatmıyordu. Eskilerden daha çok teknik alanda (mesela Nurettin Paşa'dan Bursa cephesinde) yararlanıldı. Fakat Bolşevizmden "az fakat öz" sloganını alan Kemalizm, hatta Refet, Ali Fuat, Ali İhsan gibi eski ittihadçılığa bulaşmış ve yeni akımla kaynaşamamış tereddütlü ve oynakları da bir tarafa atmış ve bir merkezden idare edilmeye boyun eğen "prensiplere sadık bir azınlık"la, hep önce "Bey" iken sonra "Paşa"lığa çıkan: İsmet (şimdi Başbakan), Kâzım (şimdi Meclis Reisi), Şevki (galiba Ordu Müfettişi) gibi yeni unsurlarla iş görmüştür.

IV- YUNAN SALGINI VE MİLLİYETLER

Kemalizm'i, nereye vardıracağı pek kestirilemeyen iç hastalığından kurtaran nasıl İngiliz müdahalesi olduysa, Cumhuriyet burjuvazisini palazlandırmaya vesileler veren de Yunan salgınıdır. Meşrutiyet burjuvazisi, Panislâmist ve Pantürkist ideolojisiyle,

Müslüman milletlerle blok yapınca karşısında, ekonomik hayatı özellikle İstanbul ve Orta Anadolu'da elinde tutan hakim iki gayrımüslim unsurla karşılaştı: 1- Rumlar, 2- Ermeniler. Rumları Batı Avrupa kadar Çarlık ejderi de tutuyordu. Şu halde Türk burjuvazisi, Rum kapitalistlerine karşı açıktan mücadeleye giremezdi. Halbuki uluslararası dengede güme giden Ermenileri kurtboğazı etmek mümkündü. İngiltere'nin, Orta Asya pazarları için Ermenistan ve hatta bağımsız Ermenistan hakkındaki emelleri ne olursa olsun, Ermenileri korumak için bir savaşa girmesi ihtimali yoktu. Çarlık Rusyası ise, kendi Ermenileri arasında görüşmeler yapmaması için, Türkiye'de bir Ermenistan görmeye tahammül edemezdi. 1890'lardan itibaren başlayan Ermeni satırı, Meşrutiyet burjuvazisinin kanlı konspirasyonu ile tam ve kökten bir katliama döküldü. Artık o zamandan beri belli başlı bir Ermeni tehlikesi Türk burjuvazisini tehdit etmiyordu. Dünya Savaşı patlayıp da bilinen katastrof (yıkılış ve kıyamet) ile sonuçlandığı zaman, Türk burjuvazisi, bütün Panislâmist emelleriyle birlikte, Meşrutiyet'ten sonra Hristiyanlığa karşı boşuna bir "Ehl-i Hilâl" bloku yapmaya uğraştığı bütün İslâm ve Arap milletlerinin emperyalist sömürgeler halinde uçup gittiğini gördü. Kopan Bolşevizm kıyameti, Türkistan illerinde sarıklı Derebey ve silahlı şeyhlerin köküne kibrit suyu döküp de, bütün Turan'da kızıl (İşçi + Köylü) iktidarını kurduktan sonra, Türk burjuvazisi için Panturanizm hülyası da ebediyen sönmüştü. Ne Panturanizm, ne Panislâmizm, ne Cihangirlik diyen Kemalizm, "açıklık ve uygulama yeteneği" gördüğü "Milli siyaset" sloganına dört elle sarılmıştı. Dünya savaş ve devrim hareketlerinin, bütün musibetlerine rağmen bu faziletli eylemi, Türk burjuvazisini ütopiler (vehim ve hayaller) vadisinden, gerçekler ülkesine indirmişti. Cumhuriyet burjuvazisi için Ermeni kapitalistlerini, ağabeyi ittihadçılar temizlemişti, İslâm burjuvazilerini ve kavimlerini Dünya Savaşı kesip attı. Ortada kalan iki başka millet kalıyordu: 1- Rumlar (İstanbul - Anadolu - Pontus); 2- Kürtler. Fakat Kürtler aktüel bir tehlike değildi, gerici yöntemlerle canlandırılmak istenen Kürt hareketi esasen doğmadan öldürülecek kadar hafif geçmişti. Şu halde tehlike olmak şöyle dursun, bir zaman için bir çeşit sömürge (hammadde kaynağı + sürüm pa-

zarı) hizmetini görmesi bile mümkün. Lâkin Rum unsuru hiç de öyle değil. Her sahada ekonomik olarak Türk burjuvazisinden daha kurt. Bu sıkı düşmandan nasıl kurtulacaktı? İşte Yunan ordusunun Anadolu'ya ayak basması, bütün tehlikesine rağmen, Türk burjuvazisini adeta Rum kapitalistlerden kurtaracak çareyi de beraber getirdi. Türk burjuvazisi, eğer Anadolu savaşından üstün çıkarsa, bir taşla iki kuş vurmuş olacaktı: Hem dış tehlikeyi (Emperyalizmi), hem de iç tehlikeyi (Rumluğu) birden başından savacaktı. Netekim öyle oldu. Pontus hareketi bastırılıp, Yunan ordusu Anadolu'dan atıldıktan sonra, Lozan barışında kararlaştırılan mübadele başladı. Ve Türk burjuvazisi "Vatan"ında, o zamana kadar hayal etmediği bir bağımsızlıkla rahatlıkla artı değer teneffüs etmenin imkanına kondu.

V- ÜÇ ÖNEMLİ NOKTA

1- Ayân Meclisi'ni kaldırmak: Cumhuriyet burjuvazisi, bütün kuvvetleri bir tek Mecliste toplamakla ne kadar devrimci vasıflar kazanabildiyse, İkinci Meclisi kurmak eğilimlerini boğmakla da, derebeylik ve gerici kuvvetlerine karşı kapitalist ilişkilerini o kadar daha kazanca dayatmakta başarılı olabildi. Bunu sezen Mustafa Kemal, İzmit'te gazetecilere: *"Herhalde iki meclise taraftar olmayınız"* demişti.

2- Merkez'in İstanbul'dan Ankara'ya nakli: Kemalizm için ilk bakışta görüldüğünden çok fazla işe yaramıştır, İstanbul, burjuvazinin diktatörlüğü için, gerek karşı devrim ve gerek devrim taraflarından tehlikeli bir yerdi. İstanbul oldukça sınai, işçisi çok, komünist hareketi bilinçli ve eski bir şehirdir. İstanbul on onbeş fedai ile Babıâli'yi bir basışta kabinelerin değiştirildiği, hükümet darbelerinin yapıldığı bir beldedir. Ankara, Çankaya'daki kartal yuvasının bütün memlekete yukarıdan bakabileceği ve yukarıda söylenen her iki tehlikeden de uzak bir tepedir. Kemalizm eğer Ankara'ya sığınmayı bilmemiş ve İstanbul "dul"unun cazibesine kapılmış olsaydı, Türkiye'nin tarihi umulmadık sürprizlere sahne olabilirdi.

3- Önce iç düşman, sonra dış düşman: Bu sahada Kemalizm yeterli derecede siniktir. Mesela Bursa'nın Yunanlılar

tarafından işgal edilişi, bile bile, cephedeki kıtaların iç isyanları bastırmak için çekilmiş bulunmasındandı. Onun için M. Kemal 1928'de şöyle diyor:

"Fakat memleketin huzuru, milletin kurtuluş emeli noktasında birlik ve dayanışması sağlanmadıkça, dış bir düşmanın işgal ve paylaşmasını durdurmaya çalışmak ne mümkündür ve ne de bundan esaslı bir fayda ve sonuç çıkabilir." "Onun için iç isyanları bastırmak Yunan taarruzunu durdurmaktan elbette daha önemlidir." (abç)

Burjuvazinin vatan ve vatan düşmanı hakkındaki fikirlerini bir kere de Kemalizm'den dinlemek fazla olmaz. Malum, 1871'de Paris Komunası'nı bastırmak için Fransız Başvekili Tiyer, Paris'e giren Almanlarla elele vermişti. 1917'de Rodzianko (Rus kalın burjuvası) Bolşevikleri susturmak için Almanları başkente çağırmayı açıktan açığa günün meselesi haline sokmuştu. Gerçi Kemalizm daha çok gericilikle boğuştu. Fakat devrimcileri de nasıl boğduğu meçhul değildir. Ve gericiliğin, devrim karşısında yaldızlı Vatan ve Millet kelimelerini nasıl kullanacağını buradan kestirmek mümkündür. Ona göre davranalım. Kemalizm'in, bizim "ayaktakımı"nın tabiri ile: "Dini imanı yoktur!"